

Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittäminen tukemaan sosiaali- ja terveystalvelujen uudistamista

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:24

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:24

Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittäminen tukemaan sosiaali- ja terveystalvelujen uudistamista

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN: 978-952-263-650-8

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		2019
Tekijät			
Julkaisun nimi	Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittäminen tukemaan sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamista		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:24		
Diaarinumero	OKM/46/040/2017	Teema	koulutus
ISBN PDF	978-952-263-650-8	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-650-8		
Sivumäärä	90	Kieli	suomi
Asiasanat	sosiaali- ja terveyshallinto, korkea-asteen koulutus, ammatillinen koulutus, erikoistuminen, osaaminen, uudistukset, yliopistot, ammattikorkeakoulut		
Tiivistelmä <p>Osaamisella soteen –hankkeen tehtävänä oli tehdä ehdotukset siitä, miten sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän uudistusta tuetaan osaamista kehittämällä. Hankkeessa tunnistetut osaamistarpeet ovat tärkeitä sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamiselle riippumatta palvelujen toteuttamisen hallinnollisesta rakenteesta.</p> <p>Kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt tarvitsevat uudistamistavoitteiden ja toimintakulttuurin muutoksen mukaista yhteistä ja jaettua osaamista. Tietoperusta taataan kehittämällä kaikille alan tutkinnoille yhteisiä sisältöjä ja pedagogisia ratkaisuja. Kliininen potilastyö ja sosiaalihuollon vaativa asiakastyö edellyttävät uudenlaisia koulutusjatkumojä ja joustavia opintopolkuja erikoisosaamisen kehittämiseksi. Alan korkeakoulututkintojen ja jatkuvan oppimisen rakenteen toimivuudesta tulisi toteuttaa laaja kokonaisarvio yhteistyössä työelämän ja ministeriöiden kanssa. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja tulisi hyödyntää nykyistä paremmin työelämässä.</p> <p>Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämisessä on huomioitava etenkin seuraavat kompetenssialueet: asiakaslähtöisyys, ohjaus- ja neuvontaosaaminen, moniammatillisuus- ja tiimityöosaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, tutkimus- ja kehittämisosaaminen, näyttöön perustuva toiminta ja kustannusvaikuttavuus –osaaminen, digitalisaatio ja teknologia sekä kestävän kehityksen mukainen ympäristöosaaminen.</p>			
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun jakaja/ myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyvnti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet		2019
Författare			
Publikationens titel	Utveckling av utbildning som leder till examen till stöd för reformen av social- och hälsovårdstjänsterna		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:24		
Diarienummer	OKM/46/040/2017	Tema	Utbildning
ISBN PDF	978-952-263-650-8	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-650-8		
Sidantal	90	Språk	finska
Nyckelord	social- och hälsovårdsförvaltning, högskoleutbildning, yrkesutbildning, specialisering, kompetens, reformer, universitet, yrkeshögskolor		
Referat <p>Projektet Osaamisella soteen hade till uppgift att lägga fram förslag till hur reformen av social- och hälsovårdssystemet kan stödjas genom kompetensutveckling. De kompetensbehov som identifierats i projektet är viktiga med tanke på reformen av social- och hälsovårdstjänsterna oberoende av den administrativa strukturen för hur tjänsterna genomförs.</p> <p>Alla yrkesutbildade personer inom social- eller hälsovården behöver gemensam och delad kunskap i enlighet med målen för reformen och förändringen av verksamhetskulturen. Kunskapsbasen tryggas genom att man utvecklar innehåll och pedagogiska lösningar som är gemensamma för alla examina inom området. Det kliniska patientarbetet och det krävande klientarbetet inom socialvården förutsätter att en ny sorts kontinuitet i utbildningen och flexibla studievägar skapas för att utveckla specialkunnandet. En omfattande helhetsbedömning av hur högskoleexamina och strukturen för kontinuerligt lärande fungerar inom området bör göras i samarbete med arbetslivet och ministerierna. Yrkes- och specialyrkesexamina bör utnyttjas bättre i arbetslivet.</p> <p>Vid utvecklingen av utbildning som leder till examen bör åtminstone följande kompetensområden beaktas: kundorientering, kompetenser som gäller handledning och rådgivning, multiprofessionalitet och teamarbete, servicesystem, forskning och utveckling, verksamhet som grundar sig på bevis och kostnadseffektivitet, digitalisering och teknik samt miljö och hållbar utveckling.</p>			
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture		2019
Authors			
Title of publication	Development of studies leading to a qualification in support of the health and social services reform		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2019:24		
Register number	OKM/46/040/2017	Subject	Education
ISBN PDF	978-952-263-650-8	ISSN (PD F)	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-650-8		
Pages	90	Language	Finnish
Keywords	health and social services administration, higher education, vocational education and training, specialist education, skills, reforms, universities, universities of applied sciences		
Abstract <p>The purpose of 'Skills for implementing the health and social services reform' project was to put forward proposals for how the reform of the health and social services system could be supported by improving skills. The skills needs identified in the project are important for the reform of health and social services, irrespective of what kind of administrative structure will be used in the service delivery.</p> <p>All professionals in health and social services need common and shared competences that are aligned with the reform goals and the organisational culture. A knowledge base can be ensured by developing content and pedagogic solutions that are common to all qualifications in the sector. Clinical patient care and demanding interaction with social welfare clients require new kinds of continuums of education and flexible study paths to develop specialist skills. A comprehensive overall assessment should be carried out in partnership with employers and ministries to establish how effective the structure of higher education degrees and continuous learning is in the sector. Further vocational qualifications and specialist vocational qualifications should be better leveraged in working life.</p> <p>With regard to the development of studies leading to a qualification, particular attention should be paid to the following competence areas: customer orientation, guidance and advice, multidisciplinary and team competence, service systems, research and development, evidence-based activities and cost-effectiveness, digital transformation and technology, and environmental competence aligned with the goals of sustainable development.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

LUKIJALLE	9
1 Johdanto	13
2 Yhteenveto johtopäätöksistä ja ehdotuksista	15
3 Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamisen keskeiset tavoitteet sekä niihin liittyvät osaamistarpeet	22
3.1 Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistaminen	22
3.2 Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamistavoitteista nousevat osaamistarpeet	25
3.2.1 Kaikille yhteinen sote-osaaminen	26
3.2.2 Erikoisosaaminen uusissa palveluratkaisuissa	28
3.2.3 Sosiaali- ja terveyspalveluiden rajat ylittävät asiakkuudet osaamisen kehittämisen ajureina	33
3.2.4 Järjestämisosaaminen ja tuottamisosaaminen	36
3.2.5 Sote-digi –hankekokonaisuus	37
3.2.6 Johtopäätökset ja ehdotukset – palvelujärjestelmän tarpeet	38
4 Ehdotukset tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämiseksi	41
4.1 Perustana uudistuva ammatillinen koulutus ja korkeakoulutus	41
4.1.1 Uudistunut ammatillinen koulutus	41
4.1.2 Uudistuva korkeakoulutus ja jatkuvan oppimisen kehittäminen	42
4.2 Tutkintoon johtavan koulutuksen sisällölliset muutostarpeet	45
4.2.1 Osaamisalueet tutkintoon johtavassa koulutuksessa	45
4.2.2 Johtopäätökset ja ehdotukset - kehitetään tutkintoon johtavan koulutuksen sisältöjä ja toteutustapoja	94
4.3 Tutkintorakenne ja opintopolut korkeakoulutuksessa	50
4.3.1 Sosiaali- ja terveysalan tehtäviin suuntaavat korkeakoulututkinnot	50
4.3.2 Pitkät opintopolut sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksessa	53
4.3.3 Erikoistumiskoulutus	56
4.3.4 Johtopäätökset ja ehdotukset - korkeakoulujen tutkinnoista ja muusta koulutuksesta muodostuvaa kokonaisuutta uudistettava joustavammaksi ja paremmin tarpeisiin vastaavaksi	59
4.4 Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen ja jatkuvan oppimisen hyödyntäminen	60
4.4.1 Uudistunut ammatillinen koulutus	60
4.4.2 Ammatilliset tutkinnot ja niiden tuottama osaaminen	62
4.4.3 Johtopäätökset ja ehdotukset - hyödynnetään uudistunutta ammatillista koulutusta	67

4.5	Harjoittelu ja työpaikalla tapahtuva koulutus ammattien välisen yhteistyön oppimisympäristönä	68
4.5.1	Yksityinen ja julkinen sektori harjoittelun ja työssäoppimisen mahdollistajana	68
4.5.2	Johtopäätökset ja ehdotukset – harjoittelun edellytykset turvattava monipuolisesti	69
5	Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointi sosiaali- ja terveysalalla	70
5.1	Ennakoinnin toteuttaminen	70
5.2	Terveys- ja sosiaalipalveluiden osaamistarpeen laadullinen ennakointi	73
5.3	Osaamisen ennakointifoorumin näkemyksiä sosiaali- ja terveysalan työvoimatarpeesta vuoteen 2035 mennessä	74
5.4	Johtopäätökset ja ehdotukset – riittävän tarkka ennakointi edellytys sote-alan kehittämislle	79
6	Yhteenveto sosiaali- ja terveysalan koulutuksen valtakunnallisista hankkeista opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla vuosina 2016–2019	81
6.1	Opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihankerahoitusta saaneet korkeakoulujen sote-alan hankkeet	81
6.2	Valtakunnalliset ESR-hankkeet 2014-2020	82
6.3	Positiivisen rakennemuutoksen tueksi ja osaajapulaan vastaamiseksi rahoitetut hankkeet	83
6.4	Ammatillisen koulutuksen hankkeet	84
	Lähdeluettelo	86
	Liite 1. Asettamis päätös	88

LUKIJALLE

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 4.7.2017 Osaamisella soteen –hankkeen, jonka tavoitteena oli sosiaali- ja terveysalan koulutuksen kehittäminen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän uudistuksen tarpeisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö on toteuttanut hankkeen yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Hankkeelle asetettiin ohjausryhmä. Ohjausryhmän ja hankkeen sihteereinä ovat toimineet opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehistä koostunut asiantuntijavirkamiesryhmä. Opetus- ja kulttuuriministeriö kokosi yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa laajan ammatillisen koulutuksen, korkeakoulutuksen, työmarkkinajärjestöjen ja palvelujärjestelmän asiantuntijoista koostuvan asiantuntijaverkoston tukemaan hankkeen työtä. Asiantuntijaverkosto on osallistunut hankkeen toimintaan seminaareissa, kuulemistilaisuuksissa, työpajoissa ja sähköisesti toteutettujen kuulemisten kautta.

Hankkeen ja sen ohjausryhmän tehtävänä oli luoda tiekartta sote -uudistuksen vaikutuksista osaamisen uudistamiseen. Hankkeen tehtävänä oli:

1. Tunnistaa keskeiset osaamisen uudistamisen tarpeet sosiaali- ja terveyshuollon palvelujärjestelmää tukevassa koulutuksessa. Hankkeessa tuli tunnistaa ensin täydennyskoulutustarpeet ja tämän jälkeen tutkintoon johtavan koulutuksen muutostarpeet.

Kartoittaa ja koota tieto uudistuksen tuottamista keskeisistä osaamisen muutostarpeista. Hankkeen kuluessa toteutettiin valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintana tutkimushanke Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus.

Tehdä tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa esitys siitä, miten koulutus- ja tutkimusjärjestelmä voi vastata näihin muutostarpeisiin.

- Miten koulutusjärjestelmän tuottamaa osaamista voidaan hyödyntää nykyistä paremmin?
- Miten korkeakoulujen tulisi jatkossa organisoida työelämä- ja kehittämisyhteistyönsä sote-sektorilla maakuntien kanssa?
- Millä tavoin korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnalla voidaan tukea uudistuvan sote-järjestelmän tarpeita?

2. Lisätä valtakunnallista koordinaatiota koulutuksen kehittämisessä ja vauhdittaa sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan ja koulutusjärjestelmän välistä vuoropuhelua ja asiantuntijoiden yhteistyötä.

3. Ohjata hankkeen tueksi tehtävien tutkimusten ja selvitysten etenemistä.

Osana hanketta tuli järjestää osallistavaa työskentelyä keskeisille sidosryhmille. Hankkeen puitteissa järjestettiin 31.10.2017 avoin seminaari sote –uudistuksen edellyttämistä täydennyskoulutustarpeista, 21.12.2017 ja 8.1.2018 kaksi työpajaa asiantuntijaverkostolle täydennyskoulutustarpeista, 25.9.2018 seminaari asiantuntijaverkostolle tutkintoon johtavan koulutuksen muutostarpeista. Lisäksi hankkeen puitteissa järjestettiin kaksi yhteistoiminta-alueelle suunnattua seminaaria osaamisen uudistamistarpeista osana sote-uudistusta. Ensimmäinen seminaari toteutettiin yhteistyössä Savonia –ammattikorkeakoulun ja Pohjois-Savo 2019 -valmisteluorganisaation kanssa Kuopiossa 29.10.2018 ja toinen Laurea ammattikorkeakoulun ja Uusimaa2019 –valmisteluorganisaation kanssa Vantaalla 7.2.2019.

Ohjausryhmä on kokoontunut 10 kertaa.

Hankkeen ohjausryhmässä ovat toimineet

Puheenjohtajana kansliapäällikkö Anita Lehtikainen, opetus- ja kulttuuriministeriö 9.4.2018 saakka, minkä jälkeen puheenjohtajana toimi johtaja Birgitta Vuorinen, opetus- ja kulttuuriministeriö.

Varapuheenjohtajana ylijohtaja Kirsi Varhila, sosiaali- ja terveysministeriö 26.3.2018 saakka, ylijohtaja Markku Tervahauta, sosiaali- ja terveysministeriö 4.12.2018 saakka, minkä jälkeen sosiaali- ja terveysministeriö nimesi tehtävään ylijohtaja Tuija Kumpulaisen hankkeen loppuun saakka.

Ohjausryhmän muina jäseninä ovat toimineet

ylivohtaja Mika Tammilehto, ammatillisen koulutuksen osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö, varajäsenenään opetusneuvos Anne Mårtensson

tiedeasiainneuvos, johtaja Erja Heikkinen, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan sekä lukiokoulutuksen osasto, opetus- ja kulttuuriministeriä, varajäsenenään opetusneuvos, johtaja Birgitta Vuorinen

budjettineuvos Annika Klimenko, valtiovarainministeriö

johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus, varajäsenenään johtaja Anni Miettunen

yksikön päällikkö, opetusneuvos Kati Lounema Opetushallitus, varajäsenenään yksikön päällikkö, opetusneuvos Kari Nyysölä

rehtori Mervi Vidgren, Arene ry/Savonia-ammattikorkeakoulu, varajäsenenään rehtori Riitta Konkola, Metropolia Ammattikorkeakoulu

rehtori Jouni Koski, Arene ry/Laurea-ammattikorkeakoulu, varajäsenenään rehtori Tapio Kujala, Diakonia-ammattikorkeakoulu

toimitusjohtaja Petri Lempinen, AMKE ry 26.3.2018 saakka, varajäsenenään asiantuntija Satu Ågren, AMKE ry. Satu Ågren toimi varsinaisena jäsenenä 26.3.2018 -11.9.2018. AMKE ry nimesi varsinaiseksi jäseneksi 11.9.2018 alkaen toimitusjohtaja Veli-Matti Lampun ja varajäseneksi Satu Ågrenin.

professori emerita Kaija Holli, Suomen yliopistot UNIFI ry

dekaani, professori Hannu Nieminen, Suomen yliopistot UNIFI ry/Helsingin yliopisto.

Ohjausryhmän sihteeristön ja asiantuntijaverkoston työtä on johtanut opetusneuvos Sanna Hirsivaara opetus ja kulttuuriministeriöstä. Lisäksi asiantuntijavirkamiehiksi nimettiin

opetusneuvos Johanna Moisio, opetus- ja kulttuuriministeriö, 21.9.2017 saakka

opetusneuvos Anne Mårtensson, opetus- ja kulttuuriministeriö

opetusneuvos Riina Vuorento, opetus- ja kulttuuriministeriö

ylilääkäri Teppo Heikkilä sosiaali- ja terveysministeriö, Heikkilän tilalle sosiaali- ja terveysministeriö nimesi 7.2.2018 ylilääkäri Katri Makkosen

sosiaalineuvos Juha Luomala, sosiaali- ja terveysministeriö

johtava asiantuntija Päivi Nygren, sosiaali- ja terveysministeriö 7.2.2018 alkaen

neuvotteleva virkamies Marjukka Vallimies-Patomäki, sosiaali- ja terveysministeriö

Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriössä hankkeen raportin kirjoittamiseen ovat osallistuneet opetusneuvos Päivi Bosquet ja opetusneuvos Katri Tervonen opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Hanke on julkaissut verkkosivullaan 28.3.2018 raportin täydennyskoulutustarpeista ja 24.10.2019 Osaamista uudistamalla soten tavoitteisiin – sotella uudet puitteet osaamisen kehittämiseen -suositukset politiikkatoimista.

Työryhmä luovuttaa raporttinsa tutkintoon johtavan koulutuksen muutostarpeista opetus- ja kulttuuriministeriölle 2.4.2019.

1 Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti Osaamisella soteen –hankkeen 4.7.2017 eduskunnan vaalikauden loppuun asti. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö toteuttivat hankkeen yhteistyössä. Hankkeen tavoitteena oli osaltaan tukea sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän uudistusta tekemällä ehdotukset henkilöstön osaamisen ja sosiaali- ja terveysalan koulutuksen kehittamisestä.

Maakuntien ja sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän uudistamisen esivalmistelu ja lainsäädäntötyö päättyivät maaliskuussa 2019 pääministeri Sipilän hallituksen pyydettyä eroa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamista jatketaan. Osaamisella soteen –hankkeessa tunnistetut osaamistarpeet ovat perusteltuja riippumatta sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnollisesta rakenteesta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamisessa keskeisiä tavoitteita ovat jatkossakin asiakaslähtöisyys, toiminnan kustannusvaikuttavuus sekä palvelujen yhteensovittaminen ja yhdenvertainen saatavuus.

Tulevaisuudessa on entistä tärkeämpää, että koulutusjärjestelmä pystyy reagoimaan joustavasti sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän osaamistarpeisiin ja uudistamaan työelämää. Tämä edellyttää korkeakoulujen, koulutuksen järjestäjien sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen nykyistä tiiviimpää vuoropuhelua ja yhteistyötä sekä alueellisella että valtakunnallisella tasolla. Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamista tuetaan kehittämällä tutkintoon johtavan koulutuksen ja tutkintoa täydentävän koulutuksen sisältöjä, vahvistamalla työssä tapahtuvaa oppimista sekä tiivistämällä korkeakoulujen ja palvelujärjestelmän tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioyhteistyötä.

Osaamisella soteen -hankkeella edistettiin palvelu- ja koulutusjärjestelmän vuoropuhelua valtakunnallisella asiantuntijoiden verkostolla, työpajoilla ja seminaareilla. Hankkeen väliraportti täydennyskoulutuksen kehittämistarpeista julkaistiin keväällä 2018. Väliraportissa tunnistettiin peruspalveluissa ja asiakasrajapinnassa työskentelevien täydennyskoulutustarpeita, tarve laajentaa ja uudistaa eräitä tehtäväkuvia sekä sote-tuotannon johtamiseen ja järjestämisosaamiseen liittyviä osaamistarpeita. Lisäksi tutkintojen sisällöllisiä kehittämistarpeita selvitettiin laajemmin osana tätä hanketta toteutetussa tutkimushankkeessa ”Optimoitu sote –ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus”.

Tämän raportin tarkoituksena on esittää tutkintoon johtavan koulutuksen ja sitä täydentävän jatkuvan oppimisen pidemmän aikavälin uudistustarpeita. Raportissa käsitellään sosiaali- ja terveysalan osaamistarpeita, tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämistä sekä koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointia. Jatkuvan oppimisen rakenteilla ja joustavilla koulutuspoluilla luodaan edellytyksiä osaavan työvoiman saatavuudelle sosiaali- ja terveyspalveluissa. Osaamisella soteen -hankkeen tehtävänä ei ollut tehdä linjauksia yksittäisten tutkintojen asemasta eikä ennakoida ammattikohtaisia osaamistarpeita. Raportin ehdotukset on tarkoitettu hyödynnettäviksi tulevassa kehitystyössä riippumatta sosiaali- ja terveyspalvelujen hallintorakenteesta.

2 Yhteenveto johtopäätöksistä ja ehdotuksista

Palvelujärjestelmän tarpeet

1. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden geneeristä osaamista tulisi kehittää sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamistavoitteiden ja toimintakulttuurin muutoksen mukaisesti. Keskeiset tavoitteet liittyvät palveluiden asiakaslähtöisyyteen ja yhteensovittamiseen sekä toiminnan kustannusvaikuttavuuteen. Yhteinen geneerinen osaaminen muodostuu asiakastyön osaamisesta monialaisessa yhteistoiminnassa, kehittämistoiminnan osaamisesta sekä työntekijältä vaadittavista uusista valmiuksista. Asiakastyön osaaminen perustuu ammattialakohtaiselle substanssiosaamiselle ja edellyttää vuorovaikutustaitoja sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja eettisen ja juridisen tietoperustan ja palvelujärjestelmän tuntemista. Keskeisiä koulutuksessa huomioitavia kompetenssialueita on kuvattu luvussa 3 ja 4.2.1.
2. Kliininen potilastyö ja sosiaalihuollon vaativa asiakastyö edellyttävät uudenlaisia koulutusjatkumojä ja joustavia opintopolkuja erikoisosaamisen kehittämiseksi. Ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja palvelujärjestelmän yhteistyössä tulisi määritellä osaamista erikoistavat ja syventävät yhtenäiset kokonaisuudet.
3. Osaamisen jatkuvaa kehittämistä varten tulisi luoda alueellisia rakenteita ja ottaa käyttöön näyttöön perustuvia käytäntöjä. Lisäksi tulisi luoda rakenteita työelämän, korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyölle osaamis- ja koulutustarpeiden ennakoinniseksi sekä joustavien opintopolkujen luomiseksi työelämän ja koulutuksen välille. Alueellisella tasolla tulisi ohjata yhtenäisten käytäntöjen luomista työpaikoilla tapahtuvaa osaamisen arviointia, kehittämistä ja varmistamista varten yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa. Työelämässä tulisi ottaa käyttöön nykyistä suunnitelmallisempia osaamisen kehittämisen rakenteita ja monipuolisia oppimisympäristöjä, joilla tuetaan asiantuntijaksi kehittymisen

polkuja. Osana näitä polkuja voidaan hyödyntää korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien koulutustarjontaa. Osaamisen johtamisen prosessiin kuuluu myös osaamisen arviointi- ja seurantajärjestelmä.

4. Palveluiden järjestämisen ja tuottamisen edellyttämää johtamisosaamista tulisi uudistaa olemassa olevia johtamiskoulutuksia kehittämällä sekä luomalla monialaisia korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia ja digitaalisesti toteutettavaa täydennyskoulutusta. Ylempien korkeakoulututkintojen ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen kehittämistä tulisi jatkaa siten, että ne vastaavat osaltaan johtamistehtävissä ja työelämän kehittämistehtävissä tarvittavaan osaamiseen. Johtamisosaamisen kehittämisessä tulisi hyödyntää myös johtamisen ammatti- ja erikoisammattitutkintoja erityisesti lähiesimiestehtävissä.
5. Monipuolistuvan palvelutuotannon ohjaus edellyttää johtamisen eettisen arvopohjan, toiminnan vaikuttavuuden sekä järjestämis- ja tuottamisosaamisen vahvistamista. Järjestämisvastuuta tukevan johtamiskoulutuksen sisällöissä tulisi painottua palveluiden järjestäminen, tutkimuslähtöinen kehittäminen, tiedolla johtaminen ja palvelutuotannon ohjaus. Palvelutuotannon johtamiskoulutuksessa tulisi painottua asiakaslähtöisten palvelujen johtaminen ja tutkimuslähtöinen kehittäminen, osaamisen ja monialaisen yhteistoiminnan johtaminen sekä toiminnan laadun ja asianmukaisuuden omavalvonta. Keskeisiä osaamistarpeita on kuvattu luvussa 3.2.4.
6. Digitalisaation edellyttämä osaaminen on oleellinen osa sekä johtamiskoulutusta että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille suunnattavia koulutuksia. Koulutuksen tulisi vahvistaa ymmärrystä digitaalisten ratkaisujen tuomista mahdollisuuksista sosiaali- ja terveydenhuollon toimintatapojen ja asiakkaan palveluiden uudistamisessa sekä omaa terveyttä ja hyvinvointia koskevien tietojen valintojen tekemisessä.

Kehitetään tutkintoon johtavan koulutuksen sisältöjä ja toteutustapoja

Koulutuksen järjestämisuudoilla on merkitystä sille, että koulutuksen suoritettuaan kaikki sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset hallitsevat asiakaskeskeisen työn ja palvelut. Koulutuksella on tärkeä rooli työelämän toimintakulttuurin kehittämisessä ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumisessa.

7. Korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulisi kehittää koulutussisältöjä yhteistyössä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjien sekä julkisten ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Vuorovaikutusta työelämän kanssa on entisestään vahvistettava. Osaamisella soteen –hankkeen ehdotuksia tulisi hyödyntää ammatillisten tutkintojen perusteiden laatimisessa yhteistyössä työelämän, koulutuksen järjestäjien, työelämätoimikuntien ja toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Ammatillisen

koulutuksen järjestäjien tulee hyödyntää Osaamisella soteen -hankkeen ehdotuksia suunnitellessaan koulutuksen järjestämistä.

Korkeakoulut ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät tiivistävät yhteistyötään koulutussisältöjen kehittämisessä ja tuottamisessa, syventävät opetusyhteistyötä sekä luovat yhteisiä opetusmateriaaleja ja opintojaksoja. Koulutusta ja aineistoja tulisi avata joustavasti ja avoimesti hyödynnettäväksi esimerkiksi digitaalisessa muodossa.

8. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten yhteinen tietoperusta taataan kehittämällä kaikille sote-alan tutkinnoille yhteisiä sisältöjä ja pedagogisia ratkaisuja. Korkeakoulujen tulee tiivistää yhteistyötään ja tehostaa resurssien käyttöä myös yhteisten opintokokonaisuuksien luomiseksi.

Opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteiden lisäksi tutkintoon johtavassa koulutuksessa kehitetään uusia pedagogisia ratkaisuja, oppimis- ja opetusympäristöjä ja opettajien osaamista. Sosiaali- ja terveysalan ammattiryhmien osaamisen kehittämisen edellyttää aiempaa systemaattisempaa osaamisen arviointia ja näyttöön perustuvien koulutusinterventioiden käyttöä.

Korkeakouluissa tulisi rakentaa ymmärrystä eri tieteenalojen paradigmojen välille ja luoda yhteistä näkemystä asiakkaan parhaasta. Tämä edellyttää moniammatillisen yhteistyön oppimista, opintojen sisältöjen ja toteutustavan kehittämistä ja pääsyä monialaiseen harjoitteluun sekä perustutkintoon johtavassa, että sen jälkeisessä koulutuksessa.

9. Työelämä tarvitsee monipuolisia osaajia, jolloin koulutustarjonnan ja järjestämistavan pitää mahdollistaa monialaiset opinnot tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Sosiaali- ja terveysalan koulutukseen tuodaan uusia näkökulmia esimerkiksi käyttäytymistieteiden, ICT:n, teknologian, tuotantotalouden ja taloustieteen aloilta. Ministeriöiden ja korkeakoulujen tulee toimia aktiivisesti erilaisten ristiinopiskelun esteiden purkamiseksi.
10. Opiskelijat tulee ottaa nykyistä vahvemmin kehittämiseen ja tutkimukseen mukaan yhdessä asiakkaiden kanssa. Lisäksi tarvitaan tiiviimpää yhteistyötä työelämän ja korkeakoulujen välille, jotta tutkimustieto tulee yhä vahvemmin hyödynnettyä laajasti sekä koulutuksen että palvelujärjestelmän kehittämisessä.
11. Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämisessä tulisi huomioida erityisesti seuraavat osaamistarpeet. Osaamistarpeet on kuvattu tarkemmin luvussa 4. Osaamistarpeita kuvataan myös tutkimuksessa Optimoitu sote-alan ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus.

Asiakslähtöisyys, ohjaus- ja neuvontaosaaminen sote-alan koulutuksessa

Näyttöön perustuvat asiakastyön menetelmät, vuorovaikutusmenetelmät ja -keinot, ohjaus- ja neuvontaosaaminen, asiakkaan asemaa ja roolia koskeva lainsäädäntö, eettinen osaaminen, palvelumuotoilu

Moniammatillisuus- ja tiimityöosaaminen

Palvelujärjestelmän kokonaisuuden hallitseminen, eri toimijoiden työnkuvan ja osaamisen tunteminen, yksikkö- ja organisaatorajat ylittävät verkosto-, tiimi-, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Oman työn johtaminen ja moniammatillisten työyhteisöjen johtaminen.

Palvelujärjestelmäosaaminen

Palvelujärjestelmän tuntemus, palveluita ohjaava lainsäädäntö ja alemman tason ohjeistus, palvelujärjestelmän valtakunnallinen ohjaus sekä niiden soveltaminen asiakkaiden yksilöllisiin tilanteisiin.

Tutkimus- ja kehittämisosaaminen, näyttöön perustuva toiminta ja kustannusvaikuttavuus -osaaminen

Valmiudet hoidon tarpeen sekä hoidon ja palvelujen (sosiaaliala ja kuntoutus) tuloksellisuuden, kustannusten ja vaikuttavuuden arviointiin. Valmiuksia palveluiden ja työn kehittämiseksi ja arvioimiseksi sekä uusien innovatiivisten toimintamuotojen löytämiseksi.

Digitalisaatio ja teknologia

Valmiudet asiakkaiden ohjaamiseen erilaisissa digitalisuutta hyödyntävissä kanavissa. Valmiudet ennakkuulottomaan ja innovatiiviseen erilaisten palvelumuotojen hyödyntämiseen sekä viitekehys, jossa teknologiaa hyödynnetään, mukaan lukien tietoturvan ja lainsäädännön tuntemus.

Kestävän kehityksen mukainen ympäristöosaaminen

Työn tekeminen ekologisesti kestäväällä tavalla, ympäristöosaaminen ja ympäristövastuu. Alan ympäristöosaamisessa korostuvat etenkin materiaalien- ja energiankulutus ja jätehuolto. Lisäksi kestävä kehitys mukainen ympäristöosaaminen edellyttää uudenlaista asennetta ja asioiden tarkastelua sosiaali- ja terveystalouden kehittämisessä.

Osaamisella soteen –hankkeessa tunnistetut sosiaali- ja terveystalouden uudistamisen kannalta keskeiset osaamistarpeet tutkintoon johtavassa koulutuksessa esitetään tiivistetysti kuvassa 1.

Kuva 1. Osaamisella soteen –hankkeessa tunnistetut sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamisen kannalta keskeiset osaamistarpeet tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Korkeakoulujen tutkinnoista ja muusta koulutuksesta muodostuvaa kokonaisuutta uudistettava joustavammaksi ja paremmin tarpeisiin vastaavaksi

Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulututkinnon suorittaneista merkittäväällä osalla on aiemmin suoritettu saman alan korkeakoulututkinto. Koulutuskysynnän kohdistuminen tutkintoon johtavaan koulutukseen vie koulutuspaikkoja muun muassa nuorilta, joilla ei ole lainkaan korkeakoulututkintoa. Opintopolut muodostuvat pitkiksi ja päällekkäisiksi, mikä heijastuu valmistumisikään ja osaavan työvoiman saatavuuteen.

12. Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulututkintojen ja jatkuvan oppimisen rakenteesta ja sen toimivuudesta tulisi toteuttaa kokonaisarvio. Työelämän muutoksesta johtuvat sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon uudistustarpeet tulisi ottaa osaksi tätä kokonaisarviota.
13. Sosiaali- ja terveysalan erikoistavasta koulutuksesta tulisi kehittää nykyistä tunnistetavampi kokonaisuus sote –palvelujärjestelmän tarpeisiin. Ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä korkeakoulututkintoja ei ole tarkoituksenmukaista suunnata täydennyskoulutustarpeisiin. Erikoistavan koulutuksen järjestämisessä vahvistetaan yhteistyötä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kesken. Erikoistavia koulutuksia tarvitaan sekä ammattialakohtaisiin erikoisosaamisen tarpeisiin, että ammattialat ylittäviin osaamistarpeisiin. Vaativat potilastyön ja asiakastyön tehtävät vaativat myös ohjattua työelämässä tapahtuvaa oppimista.

Erikoistumiskoulutustarjonnan laajentaminen sosiaali- ja terveysalan tarpeisiin edellyttäisi lisäresursointia vastaavasti kuin yliopistojen sosiaalialan erikoistumiskoulutuksessa on toteutettu.

14. Korkeakoulujen tutkinnoista ja muista osaamiskokonaisuuksista koostuvaa rakennetta tulisi kehittää nykyistä joustavammaksi ja nopeammin osaamistarpeisiin reagoivaksi, esimerkiksi modulaarista rakennetta kehittämällä. Soveltuvan sote-alan tutkinnon jo suorittaneilla tulisi olla nykyistä monipuolisempia ja joustavampia koulutuspolkuja uusien osaamiskokonaisuuksien saavuttamiseksi. Aiemman osaamisen tunnustamista tulisi tehostaa. Samalla olisi arvioitava mahdolliset muutostarpeet kelpoisuuslainsäädäntöön.
15. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden on pystyttävä siirtymään nykyistä joustavammin suorittamaan ylempiä korkeakoulututkintoja korkeakoulujen kaksiportaisen tutkintorakenteen mukaisesti. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työtä tulisi pidentää myös koulutuspolkuja tehostamalla.

Hyödynnetään uudistunutta ammatillista koulutusta

Työelämä tunnistaa vielä huonosti ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvien ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tuottamaa osaamista. Sosiaali- ja terveysalan osaamiseen suuntaavia tutkintoja tulisi hyödyntää nykyistä laajemmin työelämässä rikastuttamaan ja monipuolistamaan työyhteisöjen osaamista.

16. Ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen asemaa ja roolia tulee vahvistaa sekä lainsäädännössä että työelämässä niin, että kyseisiä tutkintomuotoja hyödynnetään täysmääräisesti työelämässä. Sosiaali- ja terveysalan ammatillisten tutkintojen suorittaneiden työnjaon ja työtehtävien selkeyttäminen edellyttää viranomaisten, työnantajatahojen ja henkilöstön edustajien yhteistä valmistelua.
17. Muuttuviin osaamistarpeisiin vastataan sosiaali- ja terveysalalla hyödyntämällä ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvien tutkintojen, tutkinnon osien ja sitä pienempien osaamiskokonaisuuksien joustavaa suorittamismahdollisuutta jatkuvan oppimisen periaatteen mukaisesti eri elämänvaiheissa. Valinnaiset tutkinnon osat ovat tehokas ja joustava tapa vastata laajeneviin ja monialaisiin osaamistarpeisiin.
18. Osaamisen hankkimisessa on hyödynnettävä aiempaa paremmin työvoimakoulutusta ja henkilöstökoulutusta, jotka ammatillisen koulutuksen uudistus mahdollistaa. Oppisopimuskoulutus mahdollistaa sekä jo työ- tai virkasuhteessa oleville että rekrytoitaville henkilöille sosiaali- ja terveysalan tutkinnon tai tarvittavan puuttuvan osaamisen hankkimisen työpaikalla järjestettävänä koulutuksena.

Harjoittelun edellytykset turvattava monipuolisesti

19. Ammatillisen koulutuksen, korkeakoulujen ja toimintayksiköiden tulisi jatkaa harjoittelun sopimuskäytäntöjen yhdenmukaistamista ja selkeyttämistä sekä vahvistaa yhteistyötä harjoittelun ja opiskelijaohjauksen kehittämisessä, jotta harjoittelupaikkojen riittävyydellä ja harjoittelun laadukkaalla järjestämisellä turvataan pätevän ammattihenkilöstön saatavuus julkisissa ja yksityisissä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä.

Kaikille sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajille tulisi säätää velvoite ottaa sosiaali- ja terveysalan tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoita opintoihin kuuluvaan harjoitteluun. Koko palvelujärjestelmän koulutuskapasiteetti tarvitaan, jotta voidaan taata osaavien ammattilaisten riittävyys tulevaisuudessa. Opiskelijoiden ja työelämän edun mukaista on, että harjoittelun laatuun ja tutkintojen työelämävastaavuuteen kiinnitetään erityistä huomiota. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi löytää ratkaisu harjoittelun kustannuksiin liittyvissä kysymyksissä (ks. Sivistysvaliokunnan lausunto SiVL 11/2017 vp).

Riittävän tarkka ennakointi edellytys sote-alan kehittämiseksi

Sosiaali- ja terveysala on ollut voimakkaimmin kasvavia aloja työvoiman kysynnän näkökulmasta. Osaava työvoima on edellytys sille, että perustuslain julkiselle vallalle asettama velvoite riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiselle täyttyy.

20. Sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan jatkossakin riittävän tarkkaa koulutusmäärien ennakointia, koska kyseessä on työvoimavaltainen ala ja säännellyt ammatit, joissa ei voi toimia ilman ammattitoiminnan edellyttämää koulutusta.

Opetushallituksen tuottama ennakoitietieto tavoitteellisista koulutusmääristä saatiin aiemmin erikseen ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen osalta. Koulutussektoreittain tarvetietoa (aloittajamäärä) saatiin ryhmätasolla, jossa yksi ryhmä on muodostunut esimerkiksi terveysalasta, lääketieteestä tai kuntoutuksesta ja liikunnasta. Tämän kaltainen tarkka ennakoitietieto tukee tutkintotavoitteiden määrittelyä kansallisella tasolla sekä korkeakoulujen koulutusmääriä koskevia päätöksiä ja siten auttaa vastaamaan työvoimatarpeisiin. Tarkemman tason koulutustarpeiden ennakointia tulisi tehdä lisäksi eri skenaarioiden pohjalta.

3 Sosiaali- ja terveystalvelujen uudistamisen keskeiset tavoitteet sekä niihin liittyvät osaamistarpeet

3.1 Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistaminen

Sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämistavat, tuottajaverkosto ja rahoitusjärjestelmä ovat murroksessa, ja sosiaali- ja terveystalvelujen uudistamista on jatkettava huolimatta pääministeri Sipilän hallituksen sote-uudistuksen päättymisestä. Sosiaali- ja terveystalvelujärjestelmän uudistamistarpeet liittyvät palvelujen parempaan yhteensovittamiseen, ongelmiin palveluiden saatavuudessa ja kustannusten kasvuun (kuva 2), jotka olivat keskeisiä lähtökohtia sote-uudistuksessa. Myös osaamisen kehittämistarpeet ovat samoja kuin tässä luvussa kuvatut osaamistarpeet, jotka tunnistettiin osana sote-uudistuksen valmistelua.

Kuva 2. Sote-uudistuksen tavoitteet.

Voimassa oleva sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö luo puitteet toimialan henkilöstön osaamisen ja toimintatapojen kehittämiseksi sekä yhteistyölle koulutusorganisaatioiden kanssa. Terveystoimintalain (1326/2010) mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä vastaa alueellaan tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoiminnasta (33 §) ja terveyskeskus huolehtii moniammatillisen tutkimus-, koulutus- ja kehittämistoiminnan järjestämisestä (37 §). Erityisvastuualueen sairaanhoitopiirit huolehtivat alueen kuntien ja sairaanhoitopiirien ohjauksesta terveydenhuollon täydennyskoulutuksessa sekä tieteellisen tutkimuksen ja kehittämisen järjestämisessä. Erityisvastuualueen sairaanhoitopiirit sovittavat lisäksi yhteen henkilöstön koulutusta koulutusviranomaisten ja työhallinnon kanssa sekä työvoiman kysyntää ja koulutustarjontaa maakuntien liittojen kanssa (42 §). Myös sairaanhoitopiirin perusterveydenhuollon yksiköt sovittavat yhteen alueellaan perusterveydenhuollossa tehtävää tutkimusta, kehittämistä ja täydennyskoulutusta sekä huolehtivat henkilöstötarpeen ennakoinnista (35 §).

Terveystoimintalaki ohjaa palveluiden vaikuttavuuden, asiakaslähtöisyyden ja yhteensovittamisen toteuttamista ja kehittämistä sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä laajassa yhteistyössä (ks. kuva 2). Terveystoiminnan on perustuttava näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin (8 §). Kunta ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymä vastaavat alueensa terveyspalveluiden saavutettavuudesta ja yhdenvertaisesta saatavuudesta sekä siitä, että palvelut ovat sisällöltään ja laajuudeltaan väestön tarpeiden mukaisia (10 §). Erityisvastuualueen sairaanhoitopiirit sovittavat yhteen alueensa erikoissairaanhoidon palvelutuotannon (42 §). Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä vastaa yhteistyössä kunnan kanssa myös siitä, että perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoito muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden (33 §). Kunnan perusterveydenhuolto vastaa potilaan hoidon kokonaisuuden yhteensovittamisesta (8 §). Terveystoimintalain säädetään lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisistä palveluista (8 a §), hoito- ja palvelusuunnitelman laatimisesta (24 §) ja sen edellyttämästä terveyden- ja sosiaalihuollon yhteistyöstä (32 §) sekä potilaan oikeudesta valita kiireettömän hoidon hoitopaikka (47 §, 48 §) ja hoitava terveydenhuollon ammattihenkilö (49 §). Kunnan on tehtävä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi muiden kunnassa toimivien julkisten tahojen, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa (12 §).

Sosiaalihuollossa koulutuksen ja tutkimuksen sääntely on vähäisempää. Uudistettu sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ei sisällä säännöksiä koulutuksesta ja tutkimuksesta, mutta rauennut hallituksen esitys sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamisesta olisi vahvistanut erityisesti sosiaalialan tutkimuksen ja kehittämisen säädöspohjaa. Myöskään laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012) ei sisällä suoraan koulutus- ja tutkimustoimintaan liittyviä säädöksiä. Aiemmasta sosiaalihuoltolaista (710/1982) ovat voimassa harjoittelun ja täydennyskoulutuksen velvoitteet (52 § ja 53 §). Laki sosiaalialan osaamiskeskuksista (1230/2001) määrittää sosiaalialan tutkimus- ja kehittämisvastuuta laajasti alueellisten sosiaalialan osaamiskeskusten

tehtäväksi. Ne ylläpitävät koko maan kattavaa alueellista yhteistyörakennetta sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityis- ja asiantuntijapalvelujen turvaamiseksi. Osaamiskeskusten tehtävänä on tukea sosiaalialalla tarvittavan asiantuntemuksen kehittymistä muiden ohella vahvistamalla sosiaalialan perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen ja käytännön työn yhteyttä sosiaalialan tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan toteutumisessa.

Sosiaalihuoltolaki (41§) sekä laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista (980/2012, myöhemmin vanhuspalvelulaki, 4§) sisältävät velvoitteen laajasta yhteistyöstä ja moniammatillisuudesta. Sosiaalihuoltolaissa säädetään palvelutarpeen arvioinnista (36 § ja 37§) sekä sen perusteella tehtävästä asiakassuunnitelmasta (39§), joka asettaa velvoitteita myös viranomaisten keskinäiselle yhteistyölle. Sosiaalihuoltolaki nostaa vahvasti esille asiakaslähtöisyyden ja asiakkaan edun lain ohjaavana lähtökohtana (31§). Vanhuspalvelulaissa säädetään palvelutarpeen selvittämisestä ja palvelusuunnitelmasta (15 § ja 16 §). Kumpikin laki edellyttää kunnalta laadukasta palvelujen toteuttamista.

Sosiaali- ja terveystalvulujuen pitkän tähtäimen keskeiset uudistamistavoitteet liittyvät asiakaslähtöisyyden vahvistamiseen, terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen ja kustannusten kasvun hillintään (kuva 2.) Asiakaslähtöinen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu lähtee asiakkaiden toiveista ja tarpeista, ja siinä toteutetaan asiakasosallisuuden periaatteita ja menetelmiä. Asiakasosallisuudella tarkoitetaan yhtäältä asiakkaiden mahdollisuutta vaikuttaa ja osallistua sosiaali- ja terveystalvulujuen palvelujen suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin sekä toisaalta asiakkaan ja potilaan osallistumista oman asiansa hoitoon käytännön asiakastyössä.

Kuntia, sairaanhoitopiirejä, järjestöjä ja väestöä kannustetaan tekemään hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyötä sekä tietoon pohjautuvia päätöksiä ja valintoja. Tavoitteena on asukkaiden hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen, hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn lisääminen, sairauksien, tapaturmien ja syrjäytymisen ehkäisy sekä mielenterveyden ja osallisuuden vahvistaminen.

Kustannusten kasvun hillintään vaikutetaan uudistamalla laaja-alaisesti toimintaa ja palveluprosesseja tieto- ja viestintätekniikan ja digitalisaation tuella. Palveluiden kustannusvaikuttavuutta ja innovaatioita kehitetään alueellisen ja monialaisen tutkimus- ja kehitysyhteistyön tuella.

3.2 Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamistavoitteista nousevat osaamistarpeet

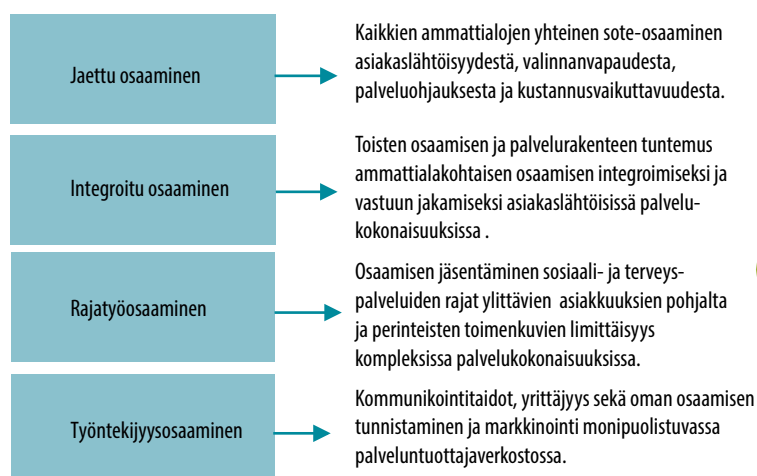
Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistaminen edellyttää jokaiselta ammattihenkilöltä sekä kaikille yhteistä geneeristä osaamista että vahvaa ammattialakohtaista substanssiosaamista.

Geneerinen osaaminen antaa yhteisen viitekehyksen uudistamistavoitteiden mukaiseen toimintaan.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamistavoitteista nousevat osaamistarpeet liittyvät sekä kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden yhteiseen geneeriseen osaamiseen että ammattialakohtaiseen substanssiosaamiseen. Kuvaan 3 on koottu yhteenveto osaamisen kohdistuvista odotuksista.

Kaikille ammattialoille yhteisistä geneerisistä osaamissisällöistä syntyy jaettua osaamista, joka on edellytys asiakaslähtöiselle ja vaikuttavalle toiminnalle. Ammattialakohtainen substanssiosaaminen on puolestaan edellytys sille, että osaaminen integroituu asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti. Samaan aikaan sosiaali- ja terveyspalveluiden perinteiset rajat ylittävät asiakkuudet edellyttävät alakohtaisen osaamisen perinteisten rajojen ylittämistä, jolloin saattaa muodostua myös uusia tehtäväkuvia. Lisäksi sosiaali- ja terveysalan työmarkkinoiden muuttuessa työntekijöiltä vaaditaan uutta osaamista esimerkiksi yrittäjyydestä ja oman osaamisen markkinoinnista. (Kuva 3.)

SOTE-OSAAMISEN MONIMUOTOISUUS

SOTE-OSAAMISEN AJANKOHTAISET SISÄLLÖT

- Ammattialakohtainen substanssiosaaminen ydinosaisena
- Kaikkien ammattialojen yhteinen sote-osaaminen
 - Asiakaslähtöinen toiminta monialaisissa verkostoissa
 - Palveluiden ja työn kehittämisosaaminen
 - Työntekijyyden ja yhteistoiminnan muutososaaminen

Kuva 3. Sote-osaamisen monimuotoisuus ja ajankohtaiset sisällöt. (Mukaillen: Kangasniemi M. ym. Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 39/2018.)

3.2.1 Kaikille yhteinen sote-osaaminen

Asiakaslähtöinen toiminta edellyttää asiakastyöosaamista, joka rakentuu:

- asiakkaan ja ammattihenkilön tasavertaiselle kohtaamiselle
- ammattihenkilön substanssiosaamiselle
- eettiselle ja juridiselle tietopohjalle
- palvelujärjestelmän tuntemiselle

Kaikille yhteinen geneerinen sote-osaaminen liittyy 1) asiakaslähtöiseen toimintaan monialaisissa verkostoissa, 2) kehittämistoimintaan osallistumiseen ja 3) työntekijyyden muutoksiin (kuva 3). Geneerinen osaaminen antaa työntekijöille yhteisen viitekehyksen moniammatilliseen ja -alaiseen yhteistoimintaan. Erityisesti Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa (LAPE) on noussut esiin myös asiakasryhmäkohtaisen geneerisen osaamisen vahvistaminen lasten ja perheiden integroituvissa sote-palveluissa. Eri ammattiryhmien työskennellessä yhdessä on tärkeää, että kaikki jakavat saman osaamisen esimerkiksi lapsen kasvun ja kehityksen eri vaiheista ja lapsia koskevista kansainvälisistä sopimuksista. Seuraavassa kuvataan geneerisiä osaamistarpeita kuitenkin laajemmin.

1. Asiakaslähtöisyys asiakkaan ja ammattilaisen näkökulmista

Asiakaslähtöisyys perustuu palveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen ja yhteensovittamiseen. Palvelukokonaisuudet ja -ketjut määritellään alueen väestön palvelutarpeen pohjalta. Asiakkaan mahdollisuudella valita kiireettömän hoidon hoitopaikka ja palvelusetelillä parannetaan perus- ja erikoistason palvelujen saatavuutta ja asiakkaan mahdollisuutta vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. Digitaaliset palvelut tarjoavat asiakkaille matalan kynnyksen palveluita.

Asiakkaan näkökulmasta asiakaslähtöisyys ja palveluiden yhteensovittaminen toteutuvat palvelutarpeen arvioinnin, asiakassuunnitelman ja sujuvan tiedonkulun avulla. Asiakkaan palvelutarpeen arviointiin perustuvasta hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovitetaan yhteen kaikki asiakkaan tarvitsemat kunnalliset sosiaali- ja terveyspalvelut. Asiakas- ja potilastietojen sujuva kulku perustuu valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin.

Asiakastyöosaamisessa yhdistyvät asiakkaan tarpeiden, kulttuuritaustaan liittyvien tekijöiden ja voimavarojen tunnistaminen sekä asiakkaan tukeminen hoito- ja palvelusuunnitelmaan sitoutumisessa. Eettinen ja juridinen tietopohja kattaa sosiaali- ja terveydenhuollon

eettiset periaatteet sekä keskeiset säännökset potilaan ja asiakkaan oikeuksista sekä tietosuojasta. Koska palvelukokonaisuus muodostuu erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista, jokaisen työntekijän on tunnettava palveluverkosto ja osattava antaa asiakkaalle yleistä ohjausta ja neuvontaa eri palveluista.

Tavoitteellinen vuorovaikutus on oleellinen osa ammattihenkilön substanssiosaamista. Ammattihenkilön tehtävänä on antaa asiakkaalle tietoa hoitoon ja palveluihin liittyvistä vaihtoehtoista sekä tukea asiakasta hänen valinnoissaan ja omahoidossaan. Asiakkaalta edellytetään puolestaan terveyden lukutaitoa. Tällöin asiakas pystyy tekemään valintoja, jotka perustuvat tietoon terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä sekä kykyyn ja haluun muuttaa elintapoja tämän tiedon perusteella.

2. Yhteinen kehittämistoiminnan osaaminen

Toiminnan kustannusvaikuttavuuteen ja asiakaslähtöisyyteen liittyvät tavoitteet edellyttävät, että kaikilla ammattihenkilöillä on palveluiden ja oman työn kehittämisosaamista. Geneerinen kehittämisosaaminen liittyy näyttöön perustuvan toiminnan periaatteiden ja hyvien käytäntöjen tuntemiseen, niiden soveltamiseen ammatillisessa toiminnassa sekä osallistumiseen palveluiden laadun seurantaan ja oman työn ja työyksikön kehittämiseen. Myös digitaalisten palveluiden ja uuteen teknologiaan perustuvien ratkaisujen soveltaminen kuuluu kaikille yhteiseen osaamiseen.

3. Mitä osaamista työskentely uudistuvissa sosiaali- ja terveyspalveluissa vaatii?

Sosiaali- ja terveyspalveluiden suurimmat ammattiryhmät ovat sairaanhoitajat ja lähihoitajat. Sairaanhoitajat muodostavat julkisten ja yksityisten sosiaali- ja terveyspalveluiden henkilöstöstä 20 prosenttia ja lähihoitajat 23 prosenttia. Palveluntuottajaverkostossa ennakoidaan tapahtuvan muutoksia, jotka edellyttävät kaikilta työntekijäryhmiltä muutosvalmiutta, urakehityksen suunnittelua, oman työn johtamista, työmarkkina-aseman arviointia ja osaamisen markkinointia sekä yrittäjyysosaamista.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamistavoitteet edellyttävät myös toimintakulttuurin muutosta, joka koskee samoin jokaista työntekijää. Asiakaslähtöinen toiminta rakentuu moniammatilliselle yhteistyölle ja monialaisten verkostojen toiminnalle. Tästä syystä jokaiselta työntekijältä vaaditaan ammattialojen ja organisaatioiden perinteisten rajojen ylittävää yhteistyötä, toisten osaamisen tunnistamista sekä osaamisen jakamista ja integroimista, jotta palvelut muodostavat asiakaslähtöisen kokonaisuuden ja palvelun jatkuvuus turvataan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin palveluntuottajien sekä kunnan yhdyspinnoissa. Monialaisen harjoittelun ja monialaisten opintojen sisällyttäminen osaksi tutkintoihin johtavia koulutuksia on keskeinen toimintakulttuurin muutoksen edellyttämä vaatimus.

3.2.2 Erikoisosaaminen uusissa palveluratkaisuissa

Osaamisen jatkuva kehittäminen tarkoittaa ammattihenkilön tietojen, taitojen ja pätevyyden suunnitelmallista kehittämistä läpi työuran.

Osaamisen johtaminen edellyttää näkökulman laajentamista työntekijän osaamisen kehittämisestä myös työyhteisön osaamiseen.

Ammattialakohtainen substanssiosaaminen muodostaa jatkossakin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden osaamisen ytimen. Samaan aikaan hoitokäytäntöjen kehitys, ammattihenkilöiden työnjaon kehittäminen sekä asiakkuuden ja palvelujen tuottamistapojen muutokset asettavat vaatimuksia osaamisen jatkuvalla kehittämiselle ja erikoisosaamiselle. Kun eri ammattihenkilöiden asiantuntemusta yhdistetään asiakkaiden palvelutarpeen edellyttämällä tavalla, osaamisen yhdistelmä mahdollistaa vaikuttavan hoidon ja monipuoliset palvelut koko palveluketjussa.

Lähtökohtina osaamisen jatkuvassa kehittämisessä ovat yhtäältä työntekijän ja työyhteisön osaamistarpeet sekä toisaalta palveluntuottajan perustehtävä ja toiminnan kehittämistavoitteet. Osaamistarpeiden arviointi ja osaamisen kehittäminen sekä yhtenäisen prosessin rakentaminen osaamisen jatkuvaa kehittämistä varten edellyttävät yhtenäisen ja kansainvälisesti vertailukelpoisen viitekehyksen luomista erikoisosaamisen ja asiantuntijuuden kehittämiseen.

Lääkäreiden ja hammaslääkäreiden erikoistumiskoulutus

Lääkäreiden ja hammaslääkäreiden erikoisosaamisen kehittäminen perustuu kansallisesti määriteltyihin erikoisaloihin. Valtio tukee palvelujärjestelmää korvaamalla sille näiden yliopistotasoisten koulutusten aiheuttamaa tuottavuuden alenemaa. Myös yliopistot ovat saaneet vuodesta 2017 lähtien EVO-korvausta lääketieteen ja hammaslääketieteen erikoistumiskoulutuksen järjestämisestä.

Lääkäreiden ja hammaslääkäreiden ammatillisesta jatkokoulutuksesta vastaavat Helsingin, Itä-Suomen, Tampereen, Turun ja Oulun yliopistot. Korkeatasoinen lääketieteellinen hoito perustuu peruskoulutuksen lisäksi erityisosaamiseen. Tästä syystä jatkossakin on tavoitteena, että noin neljä viidestä lääkäristä erikoistuisi. Hammaslääketieteessä erikoistumisaste on ollut pienempi, noin 15 %, ja on suotavaa, että tämä osuus nousisi tulevaisuudessa. Vuosina 2015–2017 Suomessa on valmistunut noin 580 erikoislääkäriä ja 25 erikoishammaslääkäriä vuosittain.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen tavoitteista, opintojen rakenteesta, koulutusohjelmista ja muista opintojen perusteista sekä siitä, missä yliopistoissa erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta annetaan, säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (56/2015). Lääketieteessä erikoisaloja on 50 ja hammaslääketieteessä viisi. Koulutuksen vähimmäiskesto kokopäiväisenä opiskeluna on lääketieteessä viisi vuotta ja hammaslääketieteessä kolme vuotta. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen tavoitteena on perehdyttää lääkäri tai hammaslääkäri erikoisalansa tieteelliseen tietoon ja tiedonhankintaan, antaa hänelle valmiudet alansa erikoislääkärin tai erikoishammaslääkärin tehtäviin, jatkuvaan ammatilliseen kehittymiseen, erikoisalansa ja oman työyhteisönsä kehittämiseen sekä toimimiseen erikoislääkärinä tai erikoishammaslääkärinä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Koulutuksen tulee antaa erikoislääkärille tai erikoishammaslääkärille valmiudet hallita vaativia erikoisalansa diagnostisia menetelmiä sekä suunnitella ja toteuttaa erikoisalansa vaativa sairauksien ennaltaehkäisy ja hoito yksilö- ja väestötasolla. Tavoitteena on lisäksi, että lääkäri tai hammaslääkäri perehtyy terveydenhuollon johtamiseen, hallintoon, suunnitteluun, moniammatilliseen yhteistyöhön, oppimisen ohjaamiseen ja osaamisen arviointiin.

Sosiaalityön erikoistumiskoulutus

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet on järjestänyt yhteistyössä yliopistojen sosiaalityön yksiköiden kanssa sosiaalityön erikoistumiskoulutusta vuosina 2000–2015 lisensiaatintutkintoon johtavana koulutuksena ja vuodesta 2016 lähtien uusimuotoisena erikoistumiskoulutuksena. Erikoissosiaalityöntekijän koulutuksen laajuus on 70 opintopistettä. Yliopistot ovat sopineet sosiaalityön erikoisaloista, jotka ovat 1) hyvinvointipalvelut, 2) kuntouttava sosiaalityö, 3) lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityö ja 4) rakenteellinen sosiaalityö. Vuosittain on tarkoitus käynnistää kaksi erikoistumiskoulutusta, ja kullekin erikoistumisalalle otetaan vuosittain 20–30 opiskelijaa. Sosiaalityön erikoistumiskoulutus otettiin valtion koulutuskorvausten piiriin alkuvuodesta 2019 voimaan tulleella sosiaalihuoltolain muutoksella. Jatkossa myös sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamista sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen erikoisaloista voidaan tarvittaessa säätää asetuksella.

Osaamisen kehittäminen ammattikorkeakoulututkinnon jälkeen

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusten tulee antaa valmiudet ammattialakohtaisiin tehtäviin ja osaamisen jatkuvaan kehittämiseen. Lääketieteen, hammaslääketieteen ja sosiaalityön erikoistumiskoulutuksista poiketen sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintojen suorittaneiden erikoisosaamisen kehittämistä varten ei ole yhtenäisiä erikoisaloja. Ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa on monipuolista tarjontaa johtamisen ja kehittämisen tai terveyden edistämisen opinnoissa. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmien laatimat klinisen hoitotyön asiantuntijuustyyppit (STM 2009) ja ehdotus klinisen hoitotyön erikoisosaamisen kehittämiseksi (STM 2016)

tarjoavat viitekehykset terveydenhuollon ammattihenkilön asiantuntijuuden ja erikois-osaamisen kehittamisestä kliinisessä hoitotyössä (Kuva 4).

Asian- tuntijuuden tyypit:	Kliinisessä hoitotyössä toimivat hoitajat	Kliinisesti erikoistuneet hoitajat	Kliinisen hoitotyön asiantuntijat*	Kliinisen hoitotieteen asiantuntijat
Osaamisen Painotus:	<ul style="list-style-type: none"> Tutkimuksen ja kehittämisen osaaminen sekä niiden johtaminen Tiedon tuottaminen ja levittäminen toimintayksikössä ja alueilla Kliinisen hoitotyön osaaminen Asiakaskohtainen tiedon käyttö ja soveltaminen 			

* Kliinisen hoitotyön asiantuntijat kattavat asiantuntijasairaanhoitajan (Nurse Practitioner) ja kliinisen hoitotyön asiantuntijan (Clinical Nurse Specialist).

Kuva 4. Asiantuntijuuden kehittäminen kliinisessä hoitotyössä ja näyttöön perustuvassa toiminnassa. (Mukaillen: Johtamisella vaikuttavuutta ja vetovoimaa hoitotyöhön. Toimintaohjelma 2009-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:18.)

Kliinisen hoitotyön asiantuntijuustyyppit ovat kliinisessä hoitotyössä toimivat hoitajat, kliinisesti erikoistuneet hoitajat, kliinisen hoitotyön asiantuntijat ja kliinisen hoitotieteen asiantuntijat (Kuva 4). Nämä asiantuntijuustyyppit ovat laajasti käytössä urakehityksen viitekehyksenä erikoissairaanhoidossa ja perusterveydenhuollossa. Kliinisen hoitotyön asiantuntija vastaa kansainvälisiä Nurse Practitioner (NP) – ja Clinical Nurse Specialist (CNS) –tehtäväkuvia, joiden yläkäsite on Advanced Practice Nursing (APN). Kliinisen hoitotyön asiantuntijan tehtävissä korostuvat asiakkaan terveydentilan kokonaisvaltainen arviointi ja myös lääkkeenmäärittämisen erikoispätevyys (Maier ym. 2017). Koska nämä tehtävät edellyttävät vaativan tason kliinisiä arviointitaitoja sekä kykyä tehdä itsenäisiä päätöksiä näyttöön perustuen, sosiaali- ja terveysministeriö on pitänyt tärkeänä kliinisen hoitotyön osaamisen vahvistamista ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa.

Ammattikorkeakoulut ovat laatineet kompetenssikuvauksen kliinisen asiantuntijan tehtäviin suuntaavaa sosiaali- ja terveysalan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa varten. Kompetenssikuvaukseen kuuluu kliinisen hoitotyön, kliinisen radiografian ja kliinisen bioanalytiikan asiantuntijan laajavastuiseen osaamisen, joka koostuu kaikille aloille yhteisistä ydinkompetensseista ja alakohtaisesta ydinkompetenssialueesta. Yhteinen kompetenssikuvaukseen kuuluu erityisesti kliinisen työn, hoidon ja hoitotyön asiantuntijuuteen sekä käytännön kehittämiseen mutta sisältää myös asiantuntijuuden johtamisen elementtejä. (Sulosaari ym. 2019)

Ehdotus klinisen hoitotyön erikoisosaamisen kehittämisen viitekehykseksi pohjautuu väestön tarpeisiin, alan tutkimukseen ja kehitykseen sekä työelämän asiantuntijatehtävien ja toimintaympäristön muuttuviin vaatimuksiin. Viitekehys kuvassa 5 kattaa ehdotukset kaikille erikoisaloille yhteiseksi geneeriseksi orientaatioksi ja klinisen hoitotyön 10 erikoisalaksi, jotka liittyvät (1) terveys- ja hyvinvointiosaamiseen, (2) pitkäaikaissairaahan ja ikääntyneen terveystarpeisiin sekä (3) akuutteihin terveystarpeisiin. Viitekehys ottaa huomioon myös erikoisosaamisen kehittämisen alueellisen ja kansallisen koordinoinnin, osaamisen varmistamisen käytännöt ja osaamisen kehittämisen työelämässä.

Kuva 5. Ehdotus viitekehykseksi klinisen hoitotyön erikoisosaamisen kehittämisestä (Mukaillen: Klinisen hoitotyön erikoisosaaminen. Kehittämis ehdotus tukemaan työelämän muutosta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus ja muistioita 2016:61).

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden työnjaon kehittämisen seurauksena on käynnistetty joitain erikoistumis- ja täydennyskoulutuksia. Tällä hetkellä ammattikorkeakoulut järjestävät erikoistumiskoulutuksia sairaanhoitajan vastaanottotoimintaan ja perustason ensihoitoon sekä täydennyskoulutuksia fysioterapeutin ja suuhygienistin vastaanottotoimintaan. Oireenmukaisen hoidon ja rajatun lääkkeen määräämisen lisäkoulutus järjestetään ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyössä. Tällä hetkellä erikoistumiskoulutuksiin tai klinisen asiantuntijan tehtäviin suuntaavaan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon ei yleensä sisälly ohjattua harjoittelua sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä. Ohjattu harjoittelu olisi kuitenkin tarpeellista asiantuntijuuden kehittymisen kannalta.

Sosionomi (YAMK) -tutkinto suuntaa sosiaalialan johtamisen ja kehittämisen asiantuntijatehtäviin. Koulutus tuottaa ymmärrystä sosiaalialan yhteiskunnallisesta tehtävästä,

valmiuksia vastata alan vaativiin kehittämis- ja yhteistyöhaasteisiin sekä johtamis- ja esimiestaitoja. Tutkinto tuottaa myös osaamista sosiaalialan käytäntöjen ja hyvinvointipalvelujärjestelmän kehittämiseen ja koordinointiin sekä asiakastyön työmenetelmiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa kehittämishankkeessa laaditaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyössä palliatiivisen hoitotyön ja lääketieteen osamiskuvaukset sekä opetussuunnitelmiin liittyvät suositukset ammattikorkeakoulujen hoitotyön ja yliopistojen lääketieteen perusopetusta ja erikoistumiskoulutuksia varten. (Hökkä & Lehto 2018.) Hanke perustuu sosiaali- ja terveysministeriön (2017) julkaisemaan suositukseen palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestämisen osaamis- ja laatukriteereistä. Ammattikorkeakoulut laativat yhdessä hoitotieteen laitosten kanssa palliatiivisen hoitotyön kokonaisuudet kuvan 4 esittämän asiantuntijamallin kaikille tasoille. Palliatiiviseen hoitoon suuntaavia ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja pilotoidaan siten, että koulutus soveltuu myös hoitotieteen opiskelijoille.

Sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutustarjonta ei sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan muodosta tällä hetkellä työelämän tarpeita vastaavaa kokonaisuutta. Lisäksi perustutkintojen jälkeisessä koulutuksessa tulisi kehittää monialaisia opintokokonaisuuksia. Taulukossa 1 on esimerkki palveluohjauksen monialaisesta erikoisosaamisesta. Osaamistarpeet on tunnistettu palveluohjausta kehittäneissä hankkeissa. Osaamista on vahvistettava myös terveys- ja hyvinvointiriskien tunnistamisessa ja varhaisessa ehkäisyssä sekä sekundaaripreventiossa, joka on oleellinen osa kansansairauksien hoitoa. Kansansairauksien etenemisen estäminen ja hidastaminen edellyttävät lääkehoidon ja sairauden tehokkaan seurannan ohella potilaan itsehoidon tukemista ja kuntouksen ohjaamista monialaisessa yhteistyössä.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan vastaavasti gerontologinen hoito, mielenterveys- ja päihdetyö sekä epidemioihin varautuminen ja infektioiden torjunta edellyttävät erikoisosaamista, jonka kehittämiseen tarvittaisiin ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyössä järjestettävät monialaiset, yhtenäiset erikoistumiskoulutukset. Kliinisen hoitotyön lisäkoulutustarjontaa tarvitaan myös erikoissairaanhoidon tehtäviin eri erikoisaloilla. Tällä hetkellä sairaalat vastaavat pääosin hoitohenkilöstönsä erikoisosaamisen kehittämisestä.

Taulukko 1. Esimerkki palveluohjauksen erikoisosaamisesta, jota tulisi kehittää ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyössä järjestämällä erikoistumiskoulutuksilla. Yhteenvetotaulukko on laadittu sosiaali- ja terveysministeriössä tätä julkaisua varten eri hankkeiden kehittämistyön pohjalta.

Ammattihenkilöryhmä	Keskeiset substanssiosaamisen sisällöt
<ul style="list-style-type: none"> Sosiaalityöntekijä Lääkäri Sosionomi Kuntoutuksen ohjaaja Sairaanhoitaja Terveydenhoitaja Kätilö Fysioterapeutti Geronomi Asiakas- ja palveluohjaaja Ravitsemusterapeutti Proviisori 	<ul style="list-style-type: none"> Asiakkaan kohtaaminen ja vuorovaikutus Asiakas- ja palveluohjaus Tietojärjestelmäosaaminen ja hyvinvointiteknologian tunteminen Tietosuoja- ja tietoturvaosaaminen Toimintakykyä ja kotona selviytymistä tukeva, voimaannuttava työote Moniammatillinen palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laatiminen Keskitetty palveluohjaus Vastuuhenkilön ja omatyöntekijän toiminta Asiakaslähtöisen palvelukokonaisuuden koordinointi ja seuranta Asiakkaan ja omaisten ohjaus ja neuvonta sekä osallistumisen ja päätöksenteon tukeminen Monialaisen tiimityö- ja verkostoyhteistyön osaaminen Verkostojohtaminen

3.2.3 Sosiaali- ja terveyspalveluiden rajat ylittävät asiakkuudet osaamisen kehittämisen ajureina

Palvelutarpeisiin vastaaminen asiakkaan sosiaali- ja terveyspalveluiden rajat ylittävässä palvelukokonaisuudessa edellyttää toimintakulttuurin muutosta ja ammattihenkilöiden erikoisosaamisen kehittämistä. Palveluohjaus on toimintamalli ja asiakassuunnitelma väline asiakkaan palvelujen yhteensovittamisessa.

Palveluiden yhteensovittaminen koskee erityisesti paljon erilaisia palveluja tarvitsevia asiakkaita ja edellyttää yhteistyötä asiakkaalle palveluita tuottavien toimijoiden kesken. Esimerkkejä näistä asiakasryhmistä ovat muisti- ja monisairaat, mielenterveys- ja päihdeasiakkaat, vammaiset, iäkkäät, sotaveteraanit sekä vaativaa ja erityistä tukea tarvitsevat lapsiperheet. Voimassa olevissa sosiaali- ja terveydenhuollon erityislaeissa säädetään palvelusuunnitelman, asiakassuunnitelman sekä terveys- ja hoitosuunnitelman laatimisesta. Sosiaalihuoltolaissa ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetussa laissa on säännökset myös palvelukokonaisuudesta vastuussa olevasta vastuu- tai omatyöntekijästä.

Asiakas- ja palveluohjauksen avulla arvioidaan paljon palveluita tarvitsevien asiakkaiden palvelutarvetta, suunnitellaan palveluja sekä koordinoidaan ja seurataan niiden toteutumista. Asiakas- ja palveluohjaus muuttaa toimintakulttuuria ja asettaa uusia vaatimuksia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden erikoisosaamisen kehittämiseksi. Palveluohjauksessa tehdään tiivistä yhteistyötä perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon, kuntoutuksen ja erikoissairaanhoidon kesken sekä järjestöjen, seurakuntien ja kunnan kanssa. Asiakkaan palvelutarve selvitetään monialaisesti, minkä perusteella tehdään päätökset tarvittavista tuista ja/tai palveluista. Sujuvat siirtymät kotoa palveluihin, palvelusta kotiin ja palvelusta toiseen ovat tärkeä osa palveluohjausta. Tavoitteena on asiakkaan saamien palvelujen eheä kokonaisuus, mutta myös asiakkaan paremmat valmiudet muuttaa omia elämäntapojaan. Taulukkoon 2 on koottu esimerkkejä palveluohjauksen kehittämisestä valtakunnallisissa hankkeissa.

Taulukko 2. Palveluohjauksen kehittäminen valtakunnallisissa hankkeissa.

Hanke	Asiakasryhmä ja toimintamalli	Osaamistarpeet
Ikäihmisten kotihoidon ja kaikenikäisten omaishoidon kärkihanke, 2016-2018	<ul style="list-style-type: none"> Yhden luukun periaate kaikille apua ja neuvoa tarvitseville Kotona asuvat ikäihmiset Omaishoidon piirissä olevat iäkkäät ja perhehoidon asiakkaat <ul style="list-style-type: none"> - Asiakas- ja palveluohjaaja - Keskitetyn asiakas- ja palveluohjauksen toimintamalli - Asiakas- ja palveluohjauksen tietojärjestelmät, mukaan lukien palveluntuottajarekisteri 	<ul style="list-style-type: none"> Asiakkaan kohtaaminen ja vuorovaikutus Asiakas- ja palveluohjaus sekä koordinaatio Moniammatillinen palvelu-tarpeen arviointi ja asiakas-suunnitelman laatiminen Tietojärjestelmäosaaminen ja hyvinvointiteknologian tunteminen Tietosuoja- ja tietoturvaosaaminen Asiakkaan ja omaisten ohjaus ja neuvonta sekä osallistumisen ja päätöksenteon tukeminen Monialainen tiimityö- ja verkostoyhteistyöosaaminen Verkostojohtaminen Kustannustietoisuus Tietojohdaminen
Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE, 2016-2018	<ul style="list-style-type: none"> Lapsiperheiden varhaisen vaiheen monialainen tuki Sijaishuollossa ja jälkihuollossa olevat lapset ja nuoret Vaikeasti oireilevat lapset ja nuoret avohuollossa Palveluohjaaja 	<ul style="list-style-type: none"> Maakunnan ja kunnan yhdyspinta ja toimintamallit Monialainen työskentely opetustoimen henkilöstön, koulukuraattorien ja psykologien kanssa Toimintamallien kehittämisosaaminen Laaja ymmärrys lasten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä kaikilla ammattiryhmillä Näyttöön perustuvien menetelmien käyttö Yhteistyö kokemusasiakkaiden ja kehittäjäasiakkaiden kanssa Lasten ja nuorten kohtaamiseen liittyvä osaaminen
Osatyökykyisille tietöelämään OTE –kärkihanke	<ul style="list-style-type: none"> Osatyökykyiset <ul style="list-style-type: none"> - Työkykykoordinaattorit osatyökykyisten työllistymistä ja työssä jatkamista tukevilla palveluilla - Case management 	
Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. STM, 2017.	<ul style="list-style-type: none"> Asiakkaat eri elämänvaiheissa lääkinnällisen ja sosiaalisen kuntoutuksen prosesseissa <ul style="list-style-type: none"> - Maakunnassa toiminta- ja työkyvyn tuen ja kuntoutuksen toimintamalli - Maakunnan keskitetty asiakas- ja palveluohjaus - Vastuullisen asiakasohjauksen malli, jonka mukaisesti maakunnallisen toimijan, sote-keskuksen, työterveyshuollon tai muun toimijatahon osoittama omatyöntekijä, asiakasvastaava tai työkykykoordinaattori vastaa kuntoutuksen palvelukokonaisuuden yhteensovittamisesta - Case management 	<ul style="list-style-type: none"> Toiminta-, työkyvyn sekä palvelu- ja kuntoutustarpeen arviointi Asiakas- ja palveluohjaus Eri toimijatahojen palveluprosessien laaja-alainen koordinaatio ja seuranta
Toimiva terveyskeskus –toimenpideohjelma: <ul style="list-style-type: none"> Asiakasvastaavatoiminta pitkäaikaissairauksien terveyshyöty-mallissa. STM, 2011. Asiakasvastaavakoulutuksen yhtenäiset perusteet. STM, 2011. 	<ul style="list-style-type: none"> Pitkäaikaissairaat <ul style="list-style-type: none"> - Asiakasvastaava, yleensä lisäkoulutuksen suorittanut sairaanhoitaja - Moniammatillinen tiimi ja monialainen verkosto - Pitkäaikaissairauksien terveyshyötymalli - Case management 	<ul style="list-style-type: none"> Pitkäaikaissairauksien hoito, hoidon koordinaatio ja seuranta, sekundääri- ja tertiäripreventio Omahoidon ja voimaantumisen tukeminen, ohjaus ja neuvonta Yhteistyö asiakkaan hoitoon ja palveluihin osallistuvien kanssa organisaation sisällä ja monialaisesti

3.2.4 Järjestämisaaminen ja tuottamisaaminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamistavoitteiden saavuttaminen edellyttää uudenlaista toimintatapaa ja johtamisaamisen kehittämistä sekä järjestäjiltä että palveluntuottajilta.

Kunnan ja kuntayhtymän järjestäjätehtävien hoitaminen edellyttää laajaa strategista osaamista, toimintarakenteen hahmottamista, ennakointikykyä ja johtamistaitoja. Järjestäminen edellyttää myös vahvaa talous- ja budjettisidonnaisuuksien ymmärtämistä sekä osaamista. Lisäksi on kyettävä hallitsemaan järjestettäviä palveluita kokonaisuutena ja näkemään yhteensovittamisen mahdollisuuksia, jotta palvelut muodostavat asiakkaan näkökulmasta toimivan ja yhtenäisen palveluketjun. Toimivien tietojärjestelmien avulla voidaan analysoida tietoa toiminnasta ja taloudesta, mikä mahdollistaa tiedolla johtamisen. Järjestämistehtävän hoitaminen edellyttää lisäksi ymmärrystä palveluiden tuottamisesta.

Järjestämisaamista ovat esimerkiksi:

- strategisen suunnittelun ja johtamisen osaaminen
- muutosjohtamisen osaaminen
- liiketoimintaosaaminen, kaupallinen osaaminen ja markkinamekanismien tuntemus
- strateginen hankinta- ja sopimusaaminen
- vaikuttavuus- ja kehittämisosaaminen
- verkostojohtamisen osaaminen ja ekosysteemiajattelu
- tiedonhallinta ja tiedolla johtaminen
- osallisuuden sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvä osaaminen
- sujuvien palveluketjujen sekä monialaisten, perus- ja erityistason palveluiden yhteensovittamisaaminen
- tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja siihen liittyvän alueellisen yhteistyön ohjaus- ja koordinaatioosaaminen
- eettinen osaaminen

Mitä paremmin palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvät tavoitteet ovat linjassa, mitä parempaa tietoa on käytettävissään ja miten hyvin osapuolet luottavat toisiinsa, vaikuttaa tuotannon ohjaukseen. Lisähaasteensa tuo palveluntuottajien monipuolistuminen ja määrän kasvaminen, kun tuottajista osa on yrityksiä ja kolmannen sektorin toimijoita. Tällöin keskeisiksi kehittämistarpeiksi nousevat potilas- ja asiakastietojen turvallinen siirtyminen palveluntuottajien välillä ja järjestämisessä tarvittavan tiedon saatavuus.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisaamasta ohjaa vastuu:

- noudattaa sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteisiä velvoitteita sekä palvelukokonaisuuksia ja palveluketjuja
- varmistaa palveluketjujen integraation toteutuminen ja sen edellyttämä yhteistyö muiden palvelun tuottajien kanssa
- toteuttaa asiakkaan palvelut asiakassuunnitelman mukaisesti
- tallentaa asiakas- ja potilastiedot alueellisia ja valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja käyttäen
- osallistua alueelliseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan
- uudistaa toimintakulttuuria sekä johtaa muutoksen toteuttamista, henkilöstövoimavaroja, osaamista, työhyvinvointia ja monialaista yhteistoimintaa
- vastata toiminnan kustannusvaikuttavuudesta
- valvoa oman toiminnan asianmukaisuutta, asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä laatua

Korkeakoulut ja muut koulutuksen tarjoajat suuntaavat ylimmälle johdolle ja keskijohdolle esimerkiksi johtamiseen ja hallintoon suuntaavia ylempiä korkeakoulututkintoja, MBA-koulutuksia ja täydennyskoulutuksia. Palvelujen tuottamisaamiseen kehitetään avoimesti hyödynnettävä digitaalisesti toteutettava täydennyskoulutuskokonaisuus. Korkeakoulujen erikoistumiskoulutusta voidaan tarjota niihin palvelutuotannon kehittämisen osaamistarpeisiin, joihin ei ole markkinaehtoista täydennyskoulutustarjontaa. Johtamisen erikoisammattitutkinto ja lähiesimiestyön ammattitutkinto soveltuvat erityisesti lähiesimiestehtävissä toimiville.

Maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun yhteydessä toiminut Muutosjohdon akatemia tarjosi valmennusta, asiantuntijatukea, vertaiskertomuksia ja parhaiden käytäntöjen jakamista sekä keskustelufoorumin. Muutosjohdon akatemia toteutti viiden yliopiston kanssa liiketoimintaosaamisen valmennusohjelman ylimmälle ja keskijohdolle. Lisätietoja ohjelmasta on saatavana verkko-osoitteesta <https://liiketoimintaosaamisenvalmennus.fi>.

3.2.5 Sote-digi –hankekokonaisuus

Sosiaali- ja terveysministeriön linjausten mukaan ihminen on tärkein digitalisaatioon liittyvässä kehittämisessä. Digitalisaation avulla ihmiset voivat tehdä parempia valintoja ja saada parempia palveluja. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan asiakkaita ovat kansalaiset, viranomaiset, yritykset ja yhteisöt. (Kuva 6.)

Kuva 6. Digitalisaatio terveyden ja hyvinvoinnin tukena. STM hallinnonalan digitalisaatiolinjaukset 2025. (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75526>)

Tulevaisuudessa tietojärjestelmät ja uudet sähköiset palvelut tukevat asiakkaita ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia mahdollisimman hyvin. Digitalisaation avulla palveluita voidaan myös tuottaa täysin uusilla tavoilla ja tehostaa prosesseja. ICT-ratkaisut ja digitalisaatio ovat välineitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden paremmalle palvelulle sekä terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ylläpitämiselle ja kehittämiselle.

Hyvinvoinnin tekoäly ja robotiikka –ohjelma, #hyteairo-ohjelma tukee ja vauhdittaa tekoälyn ja robotiikan hyödyntämistä ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä palvelujärjestelmän toiminnan tehostamisessa. Robotiikan ja tekoälyn mahdollisuudet auttavat ihmisiä elämään terveellisesti, parantumaan sairauksista, asumaan itsenäisesti ja turvallisesti kodeissaan sekä kuntoutumaan nopeasti toiminta- ja työkykyisiksi. Robotiikka ja tekoäly auttavat ammattilaisia antamaan parempaa palvelua ja hoitoa sekä vapauttavat ammattilaisten aikaa ihmisten kohtaamiseen. Robottien ja tekoälyn hyödyntäminen hillitsee myös sosiaali- ja terveystenonien kasvua ja auttaa turvaamaan korkeatasoiset palvelut. Lisätietoja hankkeesta verkko-osoitteessa <https://stm.fi/hyteairo>.

3.2.6 Johtopäätökset ja ehdotukset – palvelujärjestelmän tarpeet

Toimintakulttuurin muutoksessa on kyse monialaisesta yhteistoiminnasta, joka rakentuu asiakaslähtöisten palvelukokonaisuuksien sekä sosiaali- ja terveyspalveluidenrajat ylittävien asiakkuuksien pohjalta. Kaikilta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiltä vaadittava geneerinen osaaminen antaa yhteisen viitekehyksen toimintakulttuurin muutokseen. Samaan aikaan hoitokäytäntöjen ja palvelukonseptien kehitys asettavat vaatimuksia

osaamisen jatkuvalle kehittämiselle ja ammattihenkilöiden erikoisosaamiselle. Työelämässä tapahtuva osaamisen kehittäminen sekä yhteistyö korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa edellyttää alueellisia yhteistyörakenteita.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamistarpeet edellyttävät uudenlaista johtamistapaa ja -osaamista. Digitalisaatio tukee ihmisten osallisuutta ja parempia valintoja sekä palvelujen kehittämistä ja tiedolla johtamista.

Työryhmä tekee seuraavat ehdotukset sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden osaamistarpeista ja osaamisen kehittämisestä.

1. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden geneeristä osaamista tulisi kehittää sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamistavoitteiden ja toimintakulttuurin muutoksen mukaisesti. Keskeiset tavoitteet liittyvät palveluiden asiakaslähtöisyyteen ja yhteensovittamiseen sekä toiminnan kustannusvaikuttavuuteen. Yhteinen geneerinen osaaminen muodostuu asiakastyön osaamisesta monialaisessa yhteistoiminnassa, kehittämistoiminnan osaamisesta sekä työntekijältä vaadittavista uusista valmiuksista. Asiakastyön osaaminen perustuu ammattialakohtaiselle substanssiosaamiselle ja edellyttää vuorovaikutustaitoja sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja eettisen ja juridisen tietoperustan ja palvelujärjestelmän tuntemista. Keskeisiä koulutuksessa huomioitavia kompetenssialueita on kuvattu luvussa 3 ja 4.2.1.
2. Kliininen potilastyö ja sosiaalihuollon vaativa asiakastyö edellyttävät uudenlaisia koulutusjatkumoa ja joustavia opintopolkuja erikoisosaamisen kehittämiseksi. Ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja palvelujärjestelmän yhteistyössä tulisi määritellä osaamista erikoistavat ja syventävät yhtenäiset kokonaisuudet.
3. Osaamisen jatkuvaa kehittämistä varten tulisi luoda alueellisia rakenteita ja ottaa käyttöön näyttöön perustuvia käytäntöjä. Lisäksi tulisi luoda rakenteita työelämän, korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyölle osaamis- ja koulutustarpeiden ennakoidmiseksi sekä joustavien opintopolkujen luomiseksi työelämän ja koulutuksen välille. Alueellisella tasolla tulisi ohjata yhtenäisten käytäntöjen luomista työpaikoilla tapahtuvaa osaamisen arviointia, kehittämistä ja varmistamista varten yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa. Työelämässä tulisi ottaa käyttöön nykyistä suunnitelmallisempia osaamisen kehittämisen rakenteita ja monipuolisia oppimisympäristöjä, joilla tuetaan asiantuntijaksi kehittymisen polkuja. Osana näitä polkuja voidaan hyödyntää korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien koulutustarjontaa. Osaamisen johtamisen prosessiin kuuluu myös osaamisen arviointi- ja seurantajärjestelmä.

4. Palveluiden järjestämisen ja tuottamisen edellyttämää johtamisosaamista tulisi uudistaa olemassa olevia johtamiskoulutuksia kehittämällä sekä luomalla monialaisia korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia ja digitaalisesti toteutettavaa täydennyskoulutusta. Ylempien korkeakoulututkintojen ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen kehittämistä tulisi jatkaa siten, että ne vastaavat osaltaan johtamistehtävissä ja työelämän kehittämistehtävissä tarvittavaan osaamiseen. Johtamisosaamisen kehittämisessä tulisi hyödyntää myös johtamisen ammatti- ja erikoisammattitutkintoja erityisesti lähiesimiestehtävissä.
5. Monipuolistuvan palvelutuotannon ohjaus edellyttää johtamisen eettisen arvopohjan, toiminnan vaikuttavuuden sekä järjestämis- ja tuottamisosaamisen vahvistamista. Järjestämisvastuuta tukevan johtamiskoulutuksen sisällöissä tulisi painottua palveluiden järjestäminen, tutkimuslähtöinen kehittäminen, tiedolla johtaminen ja palvelutuotannon ohjaus. Palvelutuotannon johtamiskoulutuksessa tulisi painottua asiakaslähtöisten palvelujen johtaminen ja tutkimuslähtöinen kehittäminen, osaamisen ja monialaisen yhteistoiminnan johtaminen sekä toiminnan laadun ja asianmukaisuuden omavalvonta.
6. Digitalisaation edellyttämä osaaminen on oleellinen osa sekä johtamiskoulutusta että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille suunnattavia koulutuksia. Koulutuksen tulisi vahvistaa ymmärrystä digitaalisten ratkaisujen tuomista mahdollisuuksista sosiaali- ja terveydenhuollon toimintatapojen ja asiakkaan palveluiden uudistamisessa sekä omaa terveyttä ja hyvinvointia koskevien tietojen valintojen tekemisessä.

4 Ehdotukset tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämiseksi

4.1 Perustana uudistuva ammatillinen koulutus ja korkeakoulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla on toteutettu merkittäviä uudistuksia koulutuksen kehittämiseksi. Sekä ammatilliseen koulutukseen että korkeakoulutukseen on kehitetty toimia, jotka luovat puitteet uudistuvan sosiaali- ja terveydenhuoltoalan osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Muutokset mahdollistavat nopean ja joustavan reagoinnin työelämän tarpeisiin lyhyempinä ja täydentävinä moduuliopintoina, jotka edelleen luovat pohjan myös tutkintokoulutukseen sisältöjen tarkasteluun.

4.1.1 Uudistunut ammatillinen koulutus

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformissa on uudistettu ammatillinen koulutus kokonaisuudessaan vastaamaan tulevaisuuden osaamistarpeisiin. Reformissa uudistettiin ammatillisen koulutuksen rahoitusta, ohjausta, toimintaprosesseja, tutkintojärjestelmää ja järjestäjäjärakenteita.

Lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdistettiin uudeksi laiksi, jossa keskeisenä lähtökohtana on osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys. Ammatillisessa koulutuksessa opintopolku on yksilöllinen ja joustava. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, jossa tunnustetaan opiskelijan aiempi osaaminen ja suunnitellaan, millaista osaamista opiskelija tarvitsee sekä miten sitä hankitaan eri oppimisympäristöissä. Samalla suunnitellaan tarvittavat tukitoimet. Käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta voi järjestää koulutuksen järjestäjän ulkopuolisella työpaikalla oppisopimukseen tai koulutussopimukseen

perustuvana koulutuksena. Koulutuksen järjestäjä vastaa tavoitteellisesta ja ohjatusta koulutuksesta.

Ammatillista koulutusta oli välttämätöntä uudistaa, koska tulevaisuuden työelämässä tarvitaan uudenlaista osaamista ja ammattitaitoa. Ammatillisen koulutuksen laki mahdollistaa osaamistarpeisiin vastaamisen aiempaa joustavammin tutkintorakenteeseen kuuluvilla tutkinnoilla, tutkinnon osilla ja sitä pienemmillä osaamiskokonaisuuksilla tiiviissä yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyössä. Ammatillisen koulutuksen reformissa on tehty ammatillisen koulutuksen tutkintouudistus tutkintoja laaja-alaistamalla ja erillisten tutkintojen määrää vähentämällä. Uudella ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteella voidaan vahvistaa osaamista ja vastata nopeammin työelämän muutokseen. Tutkinnot laaja-alaistuivat ja tutkintojen määrä väheni, mutta työelämän tarvitsema osaaminen säilyy edelleen osana ammatillisia tutkintoja ja yksilölliset valinnan mahdollisuudet tutkinnon sisällä lisääntyivät. Vuoden 2019 alusta lähtien ammatillisia perustutkintoja on 43, ammattitutkintoja 65 ja erikoisammattitutkintoja 56. Kaikki uudistuvat ja uudet tutkinnot otettiin käyttöön 1.1.2019 mennessä. Sosiaali- ja terveysalan muuttuviin osaamistarpeisiin voidaan vastata asiakaslähtöisesti hyödyntämällä joustavasti koko ammatillisen koulutuksen tutkintorakennetta ja sen erilaisia toteuttamismuotoja. Erityisesti ammatti- ja erikoisammattitutkintoja tulee hyödyntää työelämässä aiempaa paremmin. Ammatillisten tutkintojen mahdollisuuksia avataan lisää kappaleessa 4.4.

4.1.2 Uudistuva korkeakoulutus ja jatkuvan oppimisen kehittäminen

Nopeutetaan siirtymistä työelämään

Korkeakoulutuksen kehittäminen on yksi hallituksen kärkihankkeen Nopeutetaan siirtymistä työelämään kantavista ajatuksista. Kärkihankkeen tarkoituksena on mahdollistaa pidemmät työurat ja joustavat opintopolut. Joustavat opintopolut helpottavat opintojen suorittamista loppuun sekä työnteon ja opiskelun yhteensovittamista. Tavoitteena on, että korkeakoulut hyödyntävät digitalisaation tuomia mahdollisuuksia täysimääräisesti, kehittävät opiskelijavalintoja, hyväksilukumenettelyjä ja tutkintoja niin, että kansallinen ja kansainvälinen liikkuvuus lisääntyy.

Korkeakoulutuksen kehittäminen on osa opetus- ja kulttuuriministeriön Korkeakoulutus ja tutkimus 2030 -vision toimeenpanoa. Vision tavoitteena on, että Suomen menestystarina perustuu tulevaisuudessakin sivistykseen ja osaamiseen. Se edellyttää avointa koulutustarjontaa ja jatkuvaa oppimista, kansainvälistä verkostoitumista, laatua ja vaikuttavuutta sekä vahvoja panostuksia TKI-toimintaan. Tavoitteena on, että vähintään 50 % nuorista aikuisista (25-34 -vuotiaat) suorittaisi korkeakoulututkinnon.

Tutkintokoulutuksen rinnalle korkeakouluissa tarvitaan monipuolisia mahdollisuuksia jatkuvalle oppimiselle. Tarvitaan erilaisia opiskelijaryhmiä palvelevia ja koulutuksen alueellista saavutettavuutta vahvistavia suoritustapoja sekä digitaalisuuden täysimääräistä hyödyntämistä koulutuksen laadun kärsimättä. Mahdollisuudet monimuotoiseen ja monialaiseen opiskeluun, kuten tutkinnon osien tai sitä pienempien osaamiskokonaisuuksien yhdistelemiseen, tukevat sote-alan osaamisen kehittämistä jo työssä olevien tai opiskelijoiden osalta.

Tammikuun lopussa 2019 julkistettiin korkeakouluvision tiekartta sekä vision toimeenpanoa vauhdittavat kehittämisohjelmat. Kehittämisohjelman Osaavimman työvoiman kotimaaksi avulla korkeakoulutettujen osuutta kasvatetaan nostamalla tutkintotavoitteita vuodesta 2021 alkaen aloilla, joissa on sekä koulutus- että työelämäkysyntää. Väyliä korkeakoulutukseen monipuolistetaan, ja läpäisyä parannetaan muun muassa rahoitusmallikannustein. Työelämän nopea muutos edellyttää, että oppimisen on jatkuttava läpi koko työuran. Kehittämisohjelmassa luodaan jatkuvaan oppimiseen toimintamalli ja konseptoitu tarjonta sidosryhmien ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyönä. Jatkuvan oppimisen reformi perustuu yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kysyntään vastaavaan kehittämistyöhön ja konseptointiin.

Ulkomaalaisten osaajien, korkeakouluopiskelijoiden ja nuorten tutkijoiden lisäämiseksi Suomessa käynnistetään toimenpidekokonaisuus, jossa Suomeen ja suomalaisille työmarkkinoille integroitumista tuetaan lisäämällä harjoittelumahdollisuuksia ja tukipalveluja.

Tiekartan mukaisesti käynnistetään myös digitaalisen palveluympäristön kehittämisohjelma, jossa luodaan tutkinto-opiskelua ja jatkuvaa oppimista palveleva, korkeakoulujen omista ja yhteisistä ratkaisuista koostuva digitaalisten palvelujen kokonaisuus. Digitaalinen palveluympäristö mahdollistaa opetustarjonnan ja oppimateriaalien hyödyntämisen laajasti osana tutkinto-opiskelua ja elämän eri tilanteissa.

Ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskevaa lainsäädäntöä muutettiin vuoden 2018 lopulla, jotta korkeakoulut voivat vastata paremmin osaavan työvoiman saatavuusongelmiin sekä kasvavaan jatko- ja täydennyskoulutuksen kysyntään. Jatkossa on yksiselitteistä, että myös tutkinnon osia (moduuleja) sisältävää koulutusta voi tarjota täydennyskoulutuksena samoin edellytyksin kuin muutakin täydennyskoulutusta. Korkeakoulututkintoon johtavaan tilauskoulutukseen voivat jatkossa osallistua myös EU- tai ETA-maiden kansalaiset. Korkeakoulu ei jatkossakaan peri maksuja tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta, vaan koulutuksen maksaisi kokonaisuudessaan tilaaja, esimerkiksi työnantaja. Tilaja ei voi periä koulutuksen kustannuksia opiskelijalta, joka on EU/ETA-valtion kansalainen. Muutokset helpottavat myös sosiaali- ja terveysalan osaamistarpeisiin vastaamista. Jatkossa sosiaalityöntekijän kelpoisuuden tuottavaa ylempää korkeakoulututkintoa voidaan järjestää tilauskoulutuksena.

Nopeutetaan siirtymistä työelämään- kärkihanketta on visiotyön lisäksi tuettu 36:lla korkeakoulutuksen kehittämishankkeella, joihin on myönnetty rahoitusta yhteensä 65 miljoonaa euroa. Kehittämishankkeilla korkeakoulut nostavat yhteistyössä koulutuksen laatua uudistamalla koulutussisältöjä, opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä. Kehittämishankkeista viisi painottuu sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen kehittämiseen. Hankkeista kerrotaan enemmän luvussa 5.3.

Lainsäädäntömuutokset tukevat korkeakoulujen tiivistyvää opetusyhteistyötä

Yliopistolakia ja ammattikorkeakoululakia muutettiin vuonna 2017 siten, että korkeakoulujen välistä opetusyhteistyötä on mahdollista laajentaa. Muutokset tehtiin Tampereen yliopiston ja Tampereen teknillisen yliopiston yhdistymistä johtuvien lakimuutosten yhteydessä. Samalla säädettiin koulutuksen lakkauttamiseen liittyvästä opiskelijoiden siirtymisestä toiseen korkeakouluun.

Muutosten myötä yliopisto tai ammattikorkeakoulu voi järjestää opetusta yhteistyössä toisen korkeakoulun kanssa tai hankkia sitä toiselta korkeakoululta. Kun opetus hankitaan sellaiselta suomalaiselta korkeakoululta, joka antaa kyseistä opetusta myös omille opiskelijoilleen, korkeakoulu ei tarvitse koulutusvastuunsa toteuttamiseksi järjestää omaa opetusta näiltä osin. Korkeakoulun tulee edelleen antaa pääosa koulutusvastuuseensa kuuluvien tutkintojen ja alojen opetuksesta itse. Kielten ja viestinnän opetuksen voi toteuttaa kokonaan yhteistyössä toisen korkeakoulun kanssa tai hankkia sen toiselta korkeakoululta.

Jatkuvan oppimisen konseptit- kehittämisprosessi

Yliopistojen jatkuvan oppimisen kansallisten konseptien kehittämiseksi sekä työnjakoon ja yhteistyöhön perustuvien synergiaetujen saavuttamiseksi syksyllä 2018 käynnistettiin yliopistojen ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteinen kehittämisprosessi. Yhteiskehittämisen tuloksena tavoitellaan ulkopuolisille sidosryhmille ja yksilöille selkeänä näyttäytyvää jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien tarjontaa, joka mahdollistaa myös vaikuttamistyön jatkuvan oppimisen rahoituspohjan laajentamiseksi.

Yhteiskehittämisprosessissa kehitettävät teemat tarkentuvat yhteisessä valmisteluprosessissa. Valmistelun lähtökohtana ovat yliopistojen strategiarahoitusesityksissä esillä olleet osaamiskokonaisuudet. Yliopistojen strategiarahoitusesityksissä oli useita aloitteita, joiden tavoitteena oli kehittää sote-alan osaamista, tekoäly-, robotiikka- ja syventävää ICT-alan osaamista tai tulevaisuuden työelämän metataitoja. Useissa esityksissä keskiössä oli jatkuvaan oppimiseen soveltuvien menetelmien, kuten tutkintokoulutuksen modulaarisuuden tai MOOC-tarjonnan kehittäminen.

Erikoistumiskoulutus

Vuonna 2015 tuli voimaan lainsäädäntö yliopisto- ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksista. Erikoistumiskoulutukset ovat korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettaviksi tarkoitettuja, jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joiden tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutustarjontaa. Tällä hetkellä olemassa olevista erikoistumiskoulutuksissa on jo useita sosiaali- ja terveysalan osaamista syventäviä kokonaisuuksia. Erikoistumiskoulutuksista kerrotaan lisää kappaleessa 4.3.3.

4.2 Tutkintoon johtavan koulutuksen sisällölliset muutostarpeet

4.2.1 Osaamisalueet tutkintoon johtavassa koulutuksessa

Osaamisella soteen -hankkeessa järjestettiin työseminaarit 31.10.2017, 21.12.2018 ja 25.9.2018 sekä alueseminaari Kuopiossa 29.10.2018 ja Uudellamaalla 7.2.2019. Seminaareihin osallistui koulutuksen järjestäjiä, korkeakouluja, palvelujärjestelmän edustajia, maakuntien valmisteluryhmien edustajia, asiantuntijoita sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjä.

Lisäksi tammikuussa 2018 selvitettiin Webropol-kyselyllä sidosryhmien näkemyksiä sote-uudistuksen edellyttämistä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ja johdon osaamisen kehittämisen tarpeista. Kesäkuussa 2018 Webropol-kyselyllä kartoitettiin sote-uudistuksen keskeisiin osaamistarpeisiin liittyvää koulutustarjontaa korkeakouluissa. Työryhmä on tunnistanut keskeiset osaamistarpeet, joita on noussut esiin hankkeen kuluessa pidentyissä seminaareissa, osana hanketta toteutetuissa kyselyissä, asiantuntijatapaamisissa sekä muun muassa Optimoitu sote-ammattilaisen koulutus- ja osaamisuudistus – ja Osaavan työvoiman varmistaminen sosiaali- ja terveyspalvelujen murroksessa (COPE) -hankkeissa.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamisen edellyttämien uusien osaamistarpeiden arvioidaan liittyvän uudenlaiseen palvelujärjestelmään ja työnjakoon, uusiin toiminta- ja palvelumuotoihin, asiakaslähtöiseen palvelukulttuuriin sekä asiakkaiden valinnanvapauteen.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti lokakuussa 2018 selvityshenkilöryhmän pohtimaan sosiaalityön tulevaisuutta muuttuvassa toimintaympäristössä sekä laatimaan konkreettiset toimenpide-ehdotukset vision toteuttamiseksi. Työ kohdistuu sosiaalityöhön laajasti katsottuna ja huomioi myös sosiaalihuollossa erityisesti sosiaaliohjauksen parissa työskentelevien sosionomien työn. Selvityshenkilöt ovat nostaneet keskeisinä osaamistarpeina johtamisen sekä myös osaamisen johtamisen sosiaalityön organisaatioissa. Lisäksi nostettiin esiin tietohallinnon osaamisen sekä tiedolla johtamisen puutteita sekä erityisesti taloushallinnon osaamisen kehittämistarvetta. Myös vaikuttavuuden mittaamisessa ja

osoittamisessa on selvästi osaamiseen liittyviä puutteita. Lisäksi osaamisen kehittämisessä nähtiin tarpeita muun muassa sosiaalityön roolissa integroituneessa toimintaympäristössä sekä rakenteellisen sosiaalityön, ryhmätyön ja jalkautuvan työn menetelmien osaamisessa.

Osaamisalueiden ytimen muodostaa ammattialakohtainen substanssiosaaminen: oman ammattialan teoreettinen tieto sekä taito soveltaa sitä asiakkaiden yksilöllisiin tilanteisiin. Substanssiosaamisen lisäksi tarvitaan geneeristä sote-osaamista, joka muodostuu asiakastyöosaamisesta, palvelun- ja työn tutkimuslähtöisestä kehittämisosaamisesta sekä työntekijyyden ja yhteistoiminnan muutososaamisesta.

Jakautuminen voimakkaasti eri paradigmoista ponnistavaan koulutukseen ja tutkimukseen voi vaikeuttaa sekä ammattien välistä yhteistyötä että asiakaslähtöisyyttä kaikessa toiminnassa. Ilmastomuutos sekä luonnon ja ympäristön tila ovat maailmanlaajuinen huolenaihe. Sote-ammattilaisten rooli ekologisesti kestävässä toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on ollut tähän asti vähäistä, ja sote-alan ympäristöosaamisesta on vielä melko vähän tutkimustietoa. Nykyisessä koulutusjärjestelmässä ympäristöosaamista on sisällytetty ainoastaan sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkintoihin.

Optimoitu sote-ammattilaisen koulutus- ja osaamisuudistus –raportissa korostetaan, että osaamistarpeisiin tulee vastata niihin vaikuttavilla koulutusmenetelmillä. Opetusmenetelmistä niin sanottu teknologiaa hyödyntävä simulaatio on osoitettu vaikuttavimmaksi silloin, kun tavoitteena on käytännön taitojen kehittäminen. Aikaisemman tutkimuksen perusteella simulaatioon verrattuna esimerkiksi verkko-oppimisen vaikuttavuus on selvästi heikompaa. Tietojen opettamisessa verkko-oppiminen on sen sijaan todettu vaikuttavaksi, joskaan ei muita menetelmiä paremmaksi.

Osaamisella soteen –hankkeen ohjausryhmä esittää seuraavien kaikille sote-alan ammattilaisille yhteisten osaamisen huomioimista tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Osaamisalueet perustuvat osittain Mari Kangasniemen tutkimusryhmän raporttiin Optimoitu sote-ammattilaisten osaamis- ja koulutusuudistus.

Asiakaslähtöisyys, ohjaus- ja neuvontaosaaminen sote-alan koulutuksessa

Työskentely eri asiakasryhmien kanssa edellyttää osaamista vuorovaikutusmenetelmistä ja -keinoista, mukaan lukien monikulttuurista ohjausosaamista. Palveluiden sujuvuuden ja oikea-aikaisuuden varmistamiseksi sekä asiakkaan palvelutarpeen arvioimiseksi (toimivat palvelupolut) tarvitaan ohjaus- ja neuvontaosaamista, joka edellyttää käyttäytymistieteellistä tietoa ja näyttöön perustuvien asiakastyön menetelmien osaamista. Asiakasta tulee osata ohjata sekä kasvokkain että etänä erilaisilla digitaalisilla välineillä tapahtuvassa hoidossa ja palvelussa. Lisäksi asiakastyöosaaminen edellyttää asiakkaan asemaa ja roolia

koskevan lainsäädännön tuntemista ja vahvaa eettistä osaamista. Tarvitaan myös palvelumuotoilun ymmärrystä, jolla tuetaan sote-alan eettistä palveluntuotantoa.

Moniammatillisuus- ja tiimityöosaaminen

Moniammatillinen yhteistyö edellyttää muun muassa palvelujärjestelmän kokonaisuuden hallitsemista, eri toimijoiden työnkuvan ja osaamisen tuntemista, yksikkö ja organisaatio-rajat ylittäviä verkosto-, tiimi-, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Erityisesti lapsi- ja perhepalveluissa tarvitaan myös yhdyspintojen tuntemusta eli esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen ja sivistyspalvelujen muodostaman kokonaisuuden tuntemusta.

Työyhteisötaitoihin kuuluu myös työntekijyysosaaminen, eli osaamista omien tietojen ja taitojen arvioinnissa, oman työn organisoinnissa ja ajankäytössä, oman osaamisen markkinoinnissa ja itsensä kehittämisessä sekä omasta työhyvinvoinnista huolehtimisessa.

Moniammatillisten työyhteisöjen johtamisessa korostuu osaamisen johtamisen, tiedolla johtamisen ja toiminnan johtamisen osaaminen.

Palvelujärjestelmäosaaminen

Ammattilaisilla tulee olla riittävästi tietoa itse palvelujärjestelmästä, palveluita ohjaavasta lainsäädännöstä ja alemman tason ohjeista, palvelujärjestelmän valtakunnallisesta ohjauksesta sekä niiden soveltamisesta asiakkaiden yksilöllisiin tilanteisiin. Osassa tutkimuksissa tarvitaan lisäksi laaja-alaista palveluverkon tuntemusta palveluihin ohjauksen ja erilaisten tukitoimien hallitsemiseksi. Palvelujärjestelmä muodostuu eri tavoin eri maakunnissa, joten myös tutkintoon johtavan koulutuksen jälkeen toteuttavalla täydennyskoulutuksella ja perehdytyksellä on huomattava rooli osaamisen kehittämisessä.

Tutkimus- ja kehittämisosaaminen, näyttöön perustuva toiminta ja kustannusvaikuttavuus

Oikein suunnattu ennaltaehkäisy, oikea-aikainen hoito ja tukitoimet sekä vaikuttavat näyttöön perustuvat menetelmät ovat tekijöitä, joilla saavutetaan paras kustannusvaikuttavuus. Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tuotetaan näyttöön perustuvaa tietoa hoito- ja palvelutyön käytäntöihin ja niiden kehittämiseksi. Ammattihenkilöillä tulee olla valmiudet hoidon tarpeen ja hoidon ja palvelujen (sosiaaliala ja kuntoutus) tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arviointiin. Lisäksi hoidon ja palvelun tuloksellisuuden ja kustannusvaikuttavuuden parantaminen edellyttävät, että ammattilaisilla on riittävä eettinen osaaminen. Tämä tulee ottaa huomioon jo koulutuksen aikana.

On tärkeää, että kaikissa koulutuksissa tuotettaisiin valmiuksia palveluiden ja työn kehittämiseksi ja arvioimiseksi sekä uusien innovatiivisten toimintamuotojen löytämiseksi.

Osaaminen voi painottua eri tavoin eri koulutusasteilla. Ammattilaisilla tulee olla osaamista vähintään oman työn vaikuttavuuden, työn kustannusten ja laadun arvioimiseksi. Tutkimustiedon merkityksen ja näyttöön perustuvan toiminnan perusteiden ymmärtäminen on tärkeää kaikissa alalle osaamista tuottavissa koulutuksissa. Tutkimus- ja kehittämisosaamisen tarve korostuu korkeakoulututkinnoissa ja erityisesti ylemmissä korkeakoulututkinnoissa ja ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa.

Korkeakoulututkinnoissa ja johtamiseen valmentavissa koulutuksissa osaamista tarvitaan laajemmin työyhteisön ja ammattiryhmän vaikuttavuuden, työn kustannusten ja laadun arvioimisessa. Erityisesti johtotehtävissä osaamista tarvitaan muun muassa prosessi- ja talousajatteluun, hyvinvointipalvelujen kustannusvaikuttavuuden vertailuun, tuotteistamiseen ja erilaisten vaikuttavuusmittareiden käyttöön. Tehokkaan ja tuottavan työn tekemisen edellytyksenä ovat hyvät itsensä johtamisen taidot.

Digitalisaatio ja teknologia

Digitalisaatio on merkittävä työväline palvelujen saatavuuden ja yhdenvertaisuuden parantamisessa. Digitaalisuus ja uudet palveluväylät edellyttävät palveluprosessien muuttamista, mikä edellyttää myös valmiuksia uudistaa palvelurakenteita. Kyseessä on uusi merkittävä sote-alan toimintaympäristöä muokkaava muutos, jonka kaikkia vaikutuksia ei ole ollut mahdollista ennakoida osaamisella soteen- hankkeen puitteissa. Erilaisen hanketoiminnan pohjalta näkemys uusista osaamistarpeista selkeytyy. Esimerkiksi Sotepeda 24/7 hankkeessa tuotetaan osaamista sosiaali- ja terveydenhuollon digitaalisen palvelurakenteen ekosysteemin käyttämiseen, johtamiseen ja kehittämiseen.

Tutkintoon johtavassa koulutuksessa olisi keskeistä saada valmiudet asiakkaiden ohjaamiseen erilaisissa digitalisuutta hyödyntävissä kanavissa. Digitaaliset palvelut ja laitteet muuttuvat kuitenkin nopeasti, joten tutkintoon johtavassa koulutuksessa ei ole tarkoituksenmukaista keskityä sen hetkisten järjestelmien opettamiseen. Keskeisempää on antaa valmiudet ennakkoluulottomaan ja innovatiiviseen erilaisten palvelumuotojen hyödyntämiseen sekä viitekehys, jossa teknologiaa hyödynnetään. Tähän kuuluvat myös tietoturvan ja lainsäädännön tuntemus. Tiedonhallinnan osaamisessa korostuu tietojen käsittely, integrointi, välittäminen ja arkistointi sähköisten järjestelmien avulla. Sähköisten palveluiden käyttö ja kehittäminen vaativat uudenlaista päivittyvää osaamista, johon tulee vastata erityisesti täydennyskoulutuksella.

Kestävän kehityksen mukainen ympäristöosaaminen

Sote-alan ammattilaisten toiminnalla on huomattavat ympäristövaikutukset. Työn tekeminen ekologisesti kestävällä tavalla edellyttää ympäristöosaamista ja -vastuuta. Suomen ympäristöopisto SYKLIn ylläpitämän Ympäristöosaava ammattilainen -verkkopalvelun

mukaan alan ympäristöosaamisessa korostuvat etenkin materiaalien- ja energiankulutus ja jätehuolto. Lisäksi kestävä kehityksen mukainen ympäristöosaaminen edellyttää uudenlaista asennetta ja asioiden tarkastelua sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisessä. Kestävän kehityksen mukaista ympäristöosaamista tulee jatkossa sisällyttää sekä tutkintoihin, mutta erityisesti sen ajankohtaisuuden vuoksi myös täydennyskoulutukseen.

4.2.2 Johtopäätökset ja ehdotukset - kehitetään tutkintoon johtavan koulutuksen sisältöjä ja toteutustapoja

Tutkintoon johtavan koulutuksen tulee varmistaa sote-ammattilaisen ammattialakohtainen tieteenaloihin perustuva substanssiosaaminen, sekä tarjota perustaidot alan geneerisestä osaamisesta. Opetuksen tulee perustua tutkittuun tietoon ja koulutuksen tulee vastata työelämän uudistuviin, ennakoitaviin ja muuttuviin tulevaisuuden osaamistarpeisiin.

Koulutustarjonnan kehittäminen ei yksin riitä sote-uudistuksen edellyttämään osaamisen uudistamiseen. Osaamisen kehittäminen edellyttää suunnitelmallista ja pitkäjänteistä osaamisen johtamista työpaikoilla ja palvelujärjestelmässä elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti läpi työuran.

Työnantajien vastuulla on sekä olemassa olevan henkilöstön perehdyttäminen, että osaamisen kehittämisen muotojen systemaattinen kehittäminen.

Tämä raportti luo osaltaan aineksia korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien päätöksentekoprosessiin.

7. Korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulisi kehittää koulutussisältöjä yhteistyössä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjien sekä julkisten ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Vuorovaikutusta työelämän kanssa on entisestään vahvistettava. Osaamisella soteen –hankkeen ehdotuksia tulisi hyödyntää ammatillisten tutkintojen perusteiden laatimisessa yhteistyössä työelämän, koulutuksen järjestäjien, työelämätoimikuntien ja toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulee hyödyntää osaamisella soteen -hankkeen ehdotuksia suunnitellessaan koulutuksen järjestämistä.

Korkeakoulut ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät tiivistävät yhteistyötään koulutussisältöjen kehittämisessä ja tuottamisessa, syventävät opetusyhteistyötä sekä luovat yhteisiä opetusmateriaaleja ja opintojaksoja. Koulutusta ja aineistoja tulisi avata joustavasti ja avoimesti hyödynnettäväksi esimerkiksi digitaalisessa muodossa.

8. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten yhteinen tietoperusta taataan kehittämällä kaikille sote-alan tutkinnoille yhteisiä sisältöjä ja pedagogisia ratkaisuja.

Korkeakoulujen tulee tiivistää yhteistyötään ja tehostaa resurssien käyttöä yhteisten opintokokonaisuuksien luomiseksi.

Opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteiden lisäksi tutkintoon johtavassa koulutuksessa kehitetään uusia pedagogisia ratkaisuja, oppimis- ja opetusympäristöjä ja opettajien osaamista. Sosiaali- ja terveysalan ammattiryhmien osaamisen kehittämisen edellyttää aiempaa systemaattisempaa osaamisen arviointia ja näyttöön perustuvien koulutusinterventioiden käyttöä.

Korkeakouluissa tulisi rakentaa ymmärrystä eri tieteenalojen paradigmojen välille ja luoda yhteistä näkemystä asiakkaan parhaasta. Tämä edellyttää moniammatillisen yhteistyön oppimista, opintojen sisältöjen ja toteutustavan kehittämistä ja pääsyä monialaiseen harjoitteluun sekä perustutkintoon johtavassa, että sen jälkeisessä koulutuksessa.

9. Työelämä tarvitsee monipuolisia osaajia, jolloin koulutustarjonnan ja järjestämistavan pitää mahdollistaa monialaiset opinnot tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Sosiaali- ja terveysalan koulutukseen tuodaan uusia näkökulmia esimerkiksi käyttäytymistieteiden, ICT:n, teknologian, tuotantotalouden ja taloustieteen aloilta. Ministeriöiden ja korkeakoulujen tulee toimia aktiivisesti erilaisten ristiinopiskelun esteiden purkamiseksi.
10. Opiskelijat tulee ottaa nykyistä vahvemmin kehittämiseen ja tutkimukseen mukaan yhdessä asiakkaiden kanssa. Lisäksi tarvitaan tiiviimpää yhteistyötä työelämän ja korkeakoulujen välille, jotta tutkimustieto tulee yhä vahvemmin hyödynnettyä laajasti sekä koulutuksen että palvelujärjestelmän kehittämisessä.
11. Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämisessä tulisi huomioida erityisesti edellä luvussa 4.2.1 kuvatut osaamistarpeet. Osaamistarpeita kuvataan myös tutkimuksessa Optimoitu sote-alan ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus.

4.3 Tutkintorakenne ja opintopolut korkeakoulutuksessa

4.3.1. Sosiaali- ja terveysalan tehtäviin suuntaavat korkeakoulututkinnot

Osaamisella soteen –hankkeen tehtäviin kuului tehdä ehdotuksia siitä, miten koulutusjärjestelmän tuottamaa osaamista voidaan hyödyntää nykyistä paremmin. Tässä raportissa tarkastellaan sosiaali- ja terveysalan tutkintorakennetta ja koulutuspolkuja. Koulutuspolkujen toimivuudella on keskeinen merkitys osaavan työvoiman saatavuudelle sosiaali- ja

terveyspalvelujärjestelmän tarpeisiin. Koulutuspolkujen kehittäminen on tärkeää myös, jotta tavoitteet väestön koulutustason nostamiselle voidaan saavuttaa. Koulutusrakenteen toimivuus on edellytys myös jatkuvan oppimisen toteutumiselle. Tässä luvussa esitetyt tilastotiedot perustuvat opetushallinnon tietopalvelu Vipusen tietoihin, ellei toisin mainita. Vipusen tilastot perustuvat pääosin Tilastokeskuksen, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen keräämiin tietoihin ja rekistereihin.

Ammattikorkeakoulut kouluttavat suurimman osan sosiaali- ja terveydenhuollossa tarvittavasta korkeakoulutetuista ammattilaisista. Ammattikorkeakoulututkintoon johtavasta koulutuksesta 35 % oli vuosina 2014-2017 terveys- ja hyvinvointialojen koulutusta eli terveysalan, sosiaalialan tai kuntoutusalan koulutusta. Vuonna 2017 ammattikorkeakouluissa suoritettiin noin 8800 sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa ja noin 1000 ylempää ammattikorkeakoulututkintoa.

Ammattikorkeakoulututkintojen laajuudesta on säädetty valtioneuvoston asetuksella ammattikorkeakouluista (1129/2014, jäljempänä ammattikorkeakouluasetus). Ammattikorkeakoulussa suoritettavia tutkintoja ovat ammattikorkeakoulututkinto ja ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Ammattikorkeakoulututkinto on ammattikorkeakoulun perustutkinto.

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon liitettäviä tutkintonimikkeitä on 19. Tutkinnot ovat laajuudeltaan 210-270 opintopistettä. Sosiaali- ja terveysalan ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin johtava koulutus on laajuudeltaan yleensä 90 opintopistettä.

Taulukko 3. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon liitettävät tutkintonimikkeet ja tutkintojen laajuus.

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon laajuus opintopisteinä		
210 op, 3,5 vuotta	240 op, 4 vuotta	270 op, 4,5 vuotta
Apuvälineteknikko (AMK) Bioanalyytikko (AMK) Fysioterapeutti (AMK) Geronomi (AMK) Hammasteknikko (AMK) Jalkaterapeutti (AMK) Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) Optometristi (AMK) Röntgenhoitaja (AMK) Sairaanhoitaja (AMK) Sosionomi (AMK) Suuhygienisti (AMK) Toimintaterapeutti (AMK)	Ensihoitaja (AMK) Naprapaatti (AMK) Osteopaatti (AMK) Sairaanhoitaja (AMK) - diakoninen hoitotyö Terveystenhoitaja (AMK)	Kätilö (AMK)

Yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (794/2004 + muutokset) säädetään yliopistoissa suoritettavista alemmista ja

ylemmistä korkeakoulututkinnoista, tieteellisistä ja taiteellisista jatkotutkinnoista sekä niiden laajuuksista. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä (1451/2014) säädetään yliopistolaissa tarkoitettujen yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä eräillä koulutusaloilla, joilla yliopistojen on järjestettävä alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta.

Yliopistossa suoritettavat sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnot ja niiden laajuudet esitetään taulukossa 4.

Yliopistoissa vuonna 2017 valmistui 739 lääketieteen lisensiaattia. Sosiaalityön kelpoisuuden edellyttämät opinnot suoritti 370 henkilöä. Alemman korkeakoulututkinnon farmasian alalla suoritti 354 henkilöä ja ylemmän korkeakoulututkinnon (proviisori) 97 henkilöä. Terveystieteissä alemman korkeakoulututkinnon suoritti 348 henkilöä ja ylemmän korkeakoulututkinnon 396 henkilöä.

Taulukko 4. Yliopistossa suoritettavat sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnot

Yliopistossa suoritettavat sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnot ja niiden laajuudet		
Alemmat korkeakoulututkinnot	Ylemmät korkeakoulututkinnot	Jatkotutkinnot
Lääketieteen kandidaatin tutkinto (180 op)	Lääketieteen lisensiaatin tutkinto (180 op) / (360 op*)	Lääketieteen tohtorin tutkinto
Hammaslääketieteen kandidaatin tutkinto (180 op)	Hammaslääketieteen lisensiaatin tutkinto (150 op) / (330 op*)	Hammaslääketieteen tohtorin tutkinto
Farmaseutin tutkinto (180 op)	Proviisorin tutkinto (120 op)	Farmasian lisensiaatin tutkinto Farmasian tohtorin tutkinto
Psykologian kandidaatin tutkinto (180 op)	Psykologian maisterin tutkinto (150 op)	Psykologian lisensiaatin tutkinto Psykologian tohtorin tutkinto
Terveystieteiden kandidaatin tutkinto (180 op)	Terveystieteiden maisterin tutkinto (120 op)	Terveystieteiden lisensiaatin tutkinto Terveystieteiden tohtorin tutkinto
Humanististen tieteiden kandidaatin tutkinto (logopedia) (180 op)	Filosofian maisterin tutkinto (logopedia) (120 op)	Filosofian lisensiaatin tutkinto Filosofian tohtorin tutkinto
Valtiotieteiden/ Yhteiskuntatieteiden kandidaatin tutkinto (sosiaalityö) (180 op)	Valtiotieteiden/Yhteiskuntatieteiden maisterin tutkinto (sosiaalityö) (120 op)	Valtiotieteiden/ Yhteiskuntatieteiden lisensiaatin tutkinto Valtiotieteiden/ Yhteiskuntatieteiden tohtorin tutkinto

*) Jos yliopisto järjestää ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

4.3.2 Pitkät opintopolut sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksessa

Korkeakouluissa sekä uusissa opiskelijoissa että tutkinnon suorittaneissa on huomattava määrä henkilöitä, joilla on aiemmin suoritettu sosiaali- ja terveysalan tutkinto korkea-asteella. Toisen saman koulutusalan saman tasoisen korkeakoulututkinnon suorittamista so-te-alalla tapahtuu eniten tiettyihin nimikkeisiin johtavissa koulutuksissa (ks. taulukko 5).

Erityisesti sairaanhoitaja (AMK) -tutkintonimikkeeseen johtava koulutus on terveysalalla jossain määrin eräänlainen pohjatutkinto, josta jatketaan muihin korkeakoulututkintoihin. Huomiolle pantavaa on, että niin kutsuttuihin kaksoistutkintoihin, eli ensihoitajan, terveydenhoitajan ja kättilön koulutukseen sisältyy yleissairaanhoidon koulutus (180 op, 3 vuotta). Korkeakoulutetut suorittavat myös ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Terveystieteen kandidaatin ja maisterin tutkinnon suorittajia tarkasteltaessa havaitaan, että suurinta osaa ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista ei valita Bolognan prosessin mukaisesti suorittaman ylempää korkeakoulututkintoa, vaan opiskelijat valitaan suorittamaan alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa.

Kahden saman tasoisen tutkinnon suorittaminen on yleisempää so-te-alalla, kuin muilla ammattikorkeakoulujen koulutusaloilla. Toisen so-te-alan ammattikorkeakoulututkinnon aloittaa joka vuosi noin 500 henkilöä, mikä vastaa noin prosenttia kaikista korkeakoulujen aloituspaikoista. Vuonna 2016 toinen saman alan amk-tutkinto oli 2 %:lla uusista ammattikorkeakoulututkinto-opiskelijoista. So-te-alalla ammattikorkeakoulututkinto-opiskelijoiden osuus niistä, joilla oli jo toinen saman alan ammattikorkeakoulututkinto, oli 4 %. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Tietoja vuonna 2016 valmistuneista. (lähde: Vipunen)

	toinen so-te-alalle suuntautuva korkeakoulututkinto kaikista valmistuneista	edeltävänä koulutuksena useimmiten
Terveystieteiden kandidaatti	49 %	sairaanhoitaja
Kuntoutuksen ohjaaja AMK	25 %	sairaanhoitaja, fysioterapeutti
Kättilö (AMK),	24 %	sairaanhoitaja
Terveydenhoitaja	16 %	sairaanhoitaja
Ensihoitaja (AMK)	15 %	sairaanhoitaja

Uusista korkeakouluopiskelijoista keskimäärin vuosina 2010-2016 toinen saman tasoinen sote-alan korkeakoulututkinto oli useimmiten seuraaviin tutkintonimikkeisiin johtavissa koulutuksissa (taulukko 6).

Taulukko 6. Tietoja uusien opiskelijoiden aiemmin suorittamista tutkinnoista. (lähde: Vipunen)

	toinen sote-alalle suuntautuva ammattikorkeakoulututkinto kaikista uusista opiskelijoista	edeltävänä koulutuksena useimmiten
Terveystieteiden kandidaatti	46 %	sairaanhoitaja
Kuntoutuksen ohjaaja	16 %	sairaanhoitaja, fysioterapeutti tai sosionomi
Kätilö	16%	sairaanhoitaja
Terveystieteiden kandidaatti	15 %	sairaanhoitaja
Ensihoitaja	9 %	sairaanhoitaja

Sosiaalityön kelpoisuuden saaneista ei ole saatavana tietoja opetushallinnon tietopalvelu Vipusessa, sillä sosiaalityön kelpoisuutta ei ole sidottu yhteen tiettyyn tutkintoon. Talentian ja korkeakoulujen tiedonkeruiden perusteella merkittävässä osassa alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoa (pääaineessa sosiaalityö) suorittamaan valituista on jo suoritettu korkeakoulututkinto, yleisimmin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinto sosionomi (AMK). Talentian tiedonkeruun perusteella vastavalmistuneista sosiaalityöntekijöistä lisäksi sosionomi (AMK) tutkinto oli viimeisimmässä vuosia 2015-2016 koskeneessa tiedonkeruussa 26 % vastaajista. (Talentia 2017)

Yliopistojen opiskelijatietorekisterien perusteella sosiaalityön kelpoisuuden saaneista vuonna 2017 39 %:lla oli ammattikorkeakoulututkinto. Suurimmalla osalla aiempi tutkinto oli sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (AMK). Aiemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut vuodesta 2014. Samaan aikaan tutkinnon suorittaneiden ikäjakauma on muuttunut. Niillä opiskelijoilla, jotka ovat suorittaneet lisäksi ammattikorkeakoulututkinnon, valmistumisikä on huomattavasti korkeampi.

Yliopistojen opiskelijatietorekisterin perusteella vuosina 2014- 2017 noin 15 %:lla sosiaalityöntekijän kelpoisuuden saaneista on sekä alempi korkeakoulututkinto että ammattikorkeakoulututkinto. Vaikka sosionomin koulutuksen suorittaneita valitaan jossain määrin suorittamaan suoraan ylempää korkeakoulututkintoa, valinnan edellytyksenä on usein sosiaalityön perus- ja aineopintojen suorittaminen avoimina yliopisto-opintoina. Opintopolut muodostuvat pitkiksi, mikä heijastuu valmistumisikäen (taulukko 7).

Taulukko 7. Sosiaalityön kelpoisuuden saaneiden ikäjakauma sen mukaan, onko henkilöllä aiempaa ammattikorkeakoulututkintoa. (lähde: Korkeakoulujen valtakunnallisen tietovarannon VIRTAtietopalvelu, tiedot 30.11.2018)

	2014	2015	2016	2017	Kaikki yhteensä
Aiempi amk-tutkinto	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %
27 tai alle	5,95 %	3,23 %	5,66 %	4,96 %	4,95 %
28-39	55,95 %	47,31 %	59,43 %	57,85 %	55,45 %
yli 40	38,10 %	49,46 %	34,91 %	37,19 %	39,60 %
Ei aiempaa amk-tutkintoa	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %
27 tai alle	32,60 %	23,56 %	28,57 %	28,16 %	28,27 %
28-39	40,33 %	44,83 %	39,56 %	43,10 %	41,91 %
yli 40	27,07 %	31,61 %	31,87 %	28,74 %	29,82 %

Sosiaali- ja terveysalalla on ammatteja, joissa on yleistä, että merkittävässä osalla kaikista ammattilaisista on kokonaisuudessaan yhteensä 7 -13 vuoden laajuinen koulutus, vaikka kelpoisuuden näihin tehtäviin antaa yleensä 4 tai 5 –vuotinen koulutus.

Korkeakouluissa hyväksiluetetaan aiemmasta sote-alan tutkinnosta opintopisteitä eri tavoin. Joillain aloilla hyväksiluetetaan koko tutkinto, mistä esimerkkinä on sairaanhoitajan tutkinnon hyväksilukeminen terveydenhoitajan tutkintoon. Joillain aloilla hyväksilukemista tehdään vähän.

Ammattikorkeakouluissa kuntoutuksen alan tutkintorakenne koostuu useista tutkinnoista, joista osa suuntautuu suppeaan kuntoutusalan osaamiseen. Kuntoutusalan osaaminen ja koulutus on hajaantunut eri puolille Suomea. Jyväskylän ammattikorkeakoulu ja Metropolia ammattikorkeakoulu rakentavat opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa sovitun mukaisesti kuntoutusalan osaamiskeskittymää. Osaamiskeskittymän tehtävänä on lisäksi arvioida kuntoutusalan korkeakoulututkintojen rakenteen vastaavuutta uudistuvan sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeisiin.

Niin kutsuttujen kaksoistutkintojen kehittämisestä käytiin dialogia korkeakoulujen kanssa vuosina 2012-2015. Alkaneen keskustelun tuloksena opetus- ja kulttuuriministeriö teetti selvityksen kättilökoulutuksen rakennevaihtoehtoista. Kättilökoulutukselle uusi suunta. Selvitys rakennevaihtoehtoista –julkaistiin opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuis-
tioita ja selvityksiä sarjassa vuonna 2015:11. Selvityshenkilöt ehdottavat kättilökoulutuksen toteuttamista ylempänä ammattikorkeakoulututkintona. Samaan aikaan on tehty muita esityksiä siitä, että sairaanhoitajan tehtäväkuvien laajentamista laajavastuiseen hoitotyöhön (asiantuntijasairaanhoitaja, klinisen hoitotyön, oireenmukainen hoito ja rajattu lääkkeenmäärääminen) tulisi tukea tähän osaamiseen tähtäävällä ylemmällä korkeakoulu-
tutkinnolla. (Sairaanhoitajien uudet työnkuvat – laatua tulevaisuuden sote-palveluihin.

Sairaanhoitajaliitto; Selvitys rajatun lääkkeenmääräämisen toteutumisesta ja kehittämisedotukset, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:49)

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammatit ovat pääsääntöisesti säänneltyjä ammatteja. Sosiaali- ja terveysalalla ammattioikeuksien saaminen edellyttää tietyn tutkinnon suorittamista. Terveystenhuollon ammattihenkilöiden oikeuksista säädetään lailla ja asetuksella terveydenhuollon ammattihenkilöistä. Lisäksi alan toimintaa ohjaavassa lainsäädännössä on eräitä kelpoisuusvaatimuksia. Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden oikeuksista säädetään laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. Myös sosiaalihuollossa on alan toimintaa ohjaava lainsäädäntöä, johon sisältyy tehtäväkohtaisia kelpoisuusmäärittelyjä.

Valviran tilaston mukaan sosiaalihuollon ammattioikeuksia oli kotimaisen tutkinnon pohjalta myönnetty 27.8.2018 mennessä yhteensä 203585. Näistä laillistettuja ammattihenkilöitä oli 35075: sosiaalityöntekijöitä 6668, sosionomeja 27132, geronomeja 779 ja kuntoutuksenohjaajia 476.

4.3.3 Erikoistumiskoulutus

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia. Erikoistumiskoulutuksia järjestetään korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla korkeakoulu toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Erikoistumiskoulutus on oma koulutusmuotonsa korkeakoulujen tutkintokoulutuksen ja täydennyskoulutuksen rinnalla.

Erikoistumiskoulutus perustetaan ja määritellään korkeakoulujen välisellä sopimuksella. Työ- ja elinkeinoelämän edustajilla on oltava sopimusvalmisteluissa aidosti vaikuttava rooli, joka on kuvattava sopimuksessa. Erikoistumiskoulutus tulee sijoittaa jollekin koulutusosalalle, ja sopimus on pätevä vain, jos sen allekirjoittaa enemmistö kyseistä koulutusalaa edustavista yliopistoista tai ammattikorkeakouluista. Koulutusosalalle sijoittaminen määrää sen, mitkä korkeakoulut ovat ensisijaisia sopijaosapuolia. Kukin sopimuksen allekirjoittanut korkeakoulu voi koulutusvastuunsa mukaisesti järjestää koulutusta itsenäisesti sopimuksessa sovittuja perusteita noudattaen. Korkeakoulut voivat kuitenkin halutessaan tehdä yhteistyötä myös koulutuksen järjestämisessä, esimerkiksi kustannustehokkuuden parantamiseksi tai korkeakoulujen tutkimusprofiilien hyödyntämiseksi. Erikoistumiskoulutusta koskevat säädösmuutokset tulivat voimaan vuoden 2015 alussa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuoden 2018 syksyllä Pentti Rauhalan ja Helka Urposen tekemään selvitystä erikoistumiskoulutuksen toteutumisesta. Selvitys on luovutettu 7.12.2018.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen järjestäminen perustuu yliopistolain 7 c §:n ja ammattikorkeakoululain 11 a §:n mukaisesti yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskinäiseen yhteistyöhön, jossa sovitaan koulutuksen perusteista. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutusta koskevissa sopimuksessa on sovittava ainakin järjestettävän erikoistumiskoulutuksen nimestä, koulutuksen laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta (VNA 794/2004; VNA 1129/2014).

Yliopistojen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta: 1) kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä yliopistolain 7 a §:n 3 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella; 2) hallitsee asiantuntijaroolin edellyttämän tieteellisammattillisen erikoisosaamisen ja sen yhteydet toimintaympäristöön; 3) pystyy tieteellistä tutkimustietoa tai taiteellisen toiminnan menetelmiä hyödyntäen analysoimaan, arvioimaan ja kehittämään erikoistumisalansa ammatillisia käytäntöjä; ja 4) kykenee toimimaan yhteisöissä ja -verkostoissa oman erikoistumisalansa asiantuntijana. (VNA 794/2004, 20 a §; 1439/2014). Yliopistojen sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset ja niiden laajuudet esitetään taulukossa 9.

Vastaavasti ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta: 1) kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä ammattikorkeakoululain 11 a §:n 3 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella; 2) saavuttaa asiantuntijuuden edellyttämän syvällisen erityisosaamisen tai monialaisen kokonaisuuden hallinnan; 3) osaa arvioida ja kehittää erityisalansa ammatillisia käytäntöjä perustuen tutkimukseen tai taiteellisen toiminnan menetelmiin; ja 4) kykenee toimimaan yhteisöissä ja -verkostoissa oman erityisalansa asiantuntijana. (VNA 1129/2014; 6 a § 1438/2014). Ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset ja niiden laajuudet esitetään taulukossa 8.

Sosiaali- ja terveysalalla on luotu eniten erikoistumiskoulutuksia. Vuosina 2016 ja 2017 yliopistoissa erikoistumiskoulutuksiin osallistunut yhteensä 489 henkilöä ja ammattikorkeakouluissa yhteensä 1075. Näistä sosiaali- ja terveysalan koulutukseen osallistui yliopistoissa 81,39% ja ammattikorkeakouluissa 54,98%.

Opetushallitus ylläpitää julkista luetteloa ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erikoistumiskoulutuksista. Luettelon sisältämät sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset lueteltu taulukoissa 8 ja 9. Luettelo on saatavana osoitteessa: <https://wiki.eduuni.fi/display/csckshj/Erikoistumiskoulutusten+julkinen+luettelo>

Taulukko 8. Ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset (tilanne 4/2019)

Ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset	
Laajuus 30 op	Laajuus 40 op
Aivoterveys erikoistumiskoulutus	Monikulttuurisuuden asiantuntijan erikoistumiskoulutus
Asiakas- ja palveluohjauksen erikoistumiskoulutus	
Etäratkaisut kuntoutumisen tukena	
Haavahoidon asiantuntija	
Hygieniahoitajan erikoistumiskoulutus	
Lastensuojelutyön erikoistumiskoulutus	
Mielenterveys- ja päihdetyön erikoistumiskoulutus	
Moniammatillinen kotikuntoutus	
Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen asiantuntija	
Palliativisen hoidon asiantuntija	
Sairaanhoitajan vastaanottotoiminta	
Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	
Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa	
Syöpäpotilaan moniammatillinen hoitoketju	

Taulukko 9. Yliopistojen sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset (tilanne 1/2019).

Yliopistojen sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset (2018)			
Laajuus 70 op	Laajuus 60 op	Laajuus 40 op	Laajuus 30 op
Kliinisen terveystieteiden erikoistumiskoulutus	Apteekki- ja sairaalafarmasian erikoistumiskoulutus proviisoreille	Apteekki- ja sairaalafarmasian erikoistumiskoulutus farmaseuteille	Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus
Lasten ja nuorten erikoistumiskoulutus	Teollisuusfarmasian erikoistumiskoulutus proviisoreille	Teollisuusfarmasian erikoistumiskoulutus farmaseuteille	TOPSOS sosiaalivakuutuksen huippuasiantuntijan erikoistumiskoulutus
Neuropsykologian erikoistumiskoulutus			
Psykoanalyttisen erikoistumiskoulutus			
Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus			
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus, Hyvinvointipalveluiden erikoisala			
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus, Kuntouttavan sosiaalityön erikoisala			
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus, Lapsi-, nuori- ja perhesosiaalityön erikoisala			
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus, Rakenteellisen sosiaalityön erikoisala			

Lääketieteen erikoistumiskoulutuksista säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta (56/2015). Erikoisaloja on noin 50.

4.3.4 Johtopäätökset ja ehdotukset - korkeakoulujen tutkinnoista ja muusta koulutuksesta muodostuvaa kokonaisuutta uudistettava joustavammaksi ja paremmin tarpeisiin vastaavaksi

Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulututkinnon suorittaneista merkittäväällä osalla on aiemmin suoritettu saman alan korkeakoulututkinto. Syitä useamman saman alan tutkinnon suorittamiselle voi olla useampia. Yksilötasolla syitä on mm. halu kehittyä omalla alalla, kehittää omaa osaamista ja halu siirtyä toisenlaisiin tehtäviin ja edetä työuralla. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten koulutusmyönteisyys on vahvuus alan kehittämiseksi. Nykytilanteessa kuitenkin koulutuskysynnän kohdistuminen tutkintoon johtavaan koulutukseen vie koulutuspaikkoja muun muassa nuorilta, joilla ei ole lainkaan korkeakoulututkintoa. Useampien saman alan tutkintojen suorittaminen ei myöskään lisää sote-alalla tarvittavien henkilöiden määrää. Nykytilanne on haasteellinen suhteessa tavoitteeseen nostaa väestön koulutustasoa.

Bolognan prosessin mukainen tutkintorakenne ei toimi sosiaali- ja terveysalalla, mikä ilmenee pääosin terveystieteen ja sosiaalityön alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa. Ammattikorkeakoulututkintojen tuottamaa osaamista ei tunnusteta kaksipuolaisessa tutkintorakenteessa. Saman alan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet eivät pääse suorittamaan suoraan ylempää korkeakoulututkintoa yliopistossa, vaan heiltä edellytetään joko kandidaatin tutkinnon suorittamista tai laajojen saman opintoaineen perus- ja aineopintojen suorittamista ennen maisterivaiheen koulutuksen aloittamista. Sosiaalityössä valmistumisiät ovat varsin korkeita, jolloin pätevän ammattihenkilöstön työurat kelpoisina sosiaalityöntekijöinä jäävät lyhyiksi. Alalla on jatkuva työvoimapula.

12. Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulututkintojen ja jatkuvan oppimisen rakenteesta ja sen toimivuudesta tulisi toteuttaa kokonaisarvio. Työelämän muutoksesta johtuvat sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon uudistustarpeet tulisi ottaa osaksi tätä kokonaisarviota.
13. Sosiaali- ja terveysalan erikoistavasta koulutuksesta tulisi kehittää nykyistä tunnistettavampi kokonaisuus sote –palvelujärjestelmän tarpeisiin. Ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä korkeakoulututkintoja ei ole tarkoituksenmukaista suunnata täydennyskoulutustarpeisiin. Erikoistavan koulutuksen järjestämisessä vahvistetaan yhteistyötä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kesken. Erikoistavia koulutuksia tarvitaan sekä ammattialakohtaisiin erikoisosaamisen tarpeisiin, että

ammattialat ylittäviin osaamistarpeisiin. Vaativat potilastyön ja asiakastyön tehtävät vaativat myös ohjattua työelämässä tapahtuvaa oppimista.

Erikoistumiskoulutustarjonnan laajentaminen sosiaali- ja terveysalan tarpeisiin edellyttäisi lisäresursointia vastaavasti kuin yliopistojen sosiaalialan erikoistumiskoulutuksessa on toteutettu.

14. Korkeakoulujen tutkinnoista ja muista osaamiskokonaisuuksista koostuvaa rakennetta tulisi kehittää nykyistä joustavammaksi ja nopeammin osaamistarpeisiin reagoivaksi, esimerkiksi modulaarista rakennetta kehittämällä. Soveltuvan sote-alan tutkinnon jo suorittaneilla tulisi olla nykyistä monipuolisempia ja joustavampia koulutuspolkuja uusien osaamiskokonaisuuksien saavuttamiseksi. Aiemman osaamisen tunnustamista tulisi tehostaa. Samalla olisi arvioitava mahdolliset muutostarpeet kelpoisuuslainsäädäntöön.
15. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden on pystyttävä siirtymään nykyistä joustavammin suorittamaan ylempiä korkeakoulututkintoja korkeakoulujen kaksiportaisen tutkintorakenteen mukaisesti. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työtä tulisi pidentää myös koulutuspolkuja tehostamalla.

4.4 Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen ja jatkuvan oppisen hyödyntäminen

4.4.1 Uudistunut ammatillinen koulutus

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) tuli voimaan 1.1.2018 lukien. Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta sekä kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin. Tarkoituksena on myös edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua. Koulutuksen tarkoituksena on lisäksi edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista.

Lisäksi koulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Tavoitteena on antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Tutkinnoissa, koulutuksessa ja niiden järjestämisessä tulee ottaa huomioon työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. Tutkintoja ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä, arvioitaessa ja kehitettäessä sekä osaamistarpeita ennakoidessa tulee tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa.

Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteella säädetään, mitkä ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot kuuluvat ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen. Tutkinnot voivat sisältää osaamisaloja, joilla tarkoitetaan työelämän itsenäiseen toimintakokonaisuuteen liittyvää suuntautumista tutkinnon sisällä. Tutkintoon voidaan myös liittää tutkintonimikkeitä.

Opetushallitus määrää tutkintorakenteeseen kuuluvalla tutkinnolla tutkinnon perusteet, jotka se on valmistellut yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän edustajien, koulutuksen järjestäjien ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa. Valtakunnallisissa tutkinnon perusteissa määrätään tutkinnon ammattitaitovaatimukset ja osaamistarpeet, joiden mukaisesti opiskelija osoittaa osaamisensa näytöissä.

Ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito vähintään yhdellä työelämän toimintakokonaisuuteen liittyvällä osa-alueella. Ammatillisten perustutkintojen laajuus on 180 osaamispistettä. Ammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on perustutkintoa syvällisempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin. Ammattitutkintojen laajuus on 120, 150 tai 180 osaamispistettä. Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on ammattitutkintoa syvällisempää ammatin hallintaa tai monialaista osaamista. Erikoisammattitutkintojen laajuus on 160, 180 tai 210 osaamispistettä. Ammatillinen perustutkinto ja ammattitutkinto sijoittuvat ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun lain (1384/2015) 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulle pätevyystasolle ja erikoisammattitutkinto 3 kohdassa tarkoitetulle pätevyystasolle.

Ammatillisen koulutuksen tutkintojen ja järjestämisluvassa määrätään tutkinnot ja koulutus, joita koulutuksen järjestäjällä on oikeus myöntää ja joihin se voi järjestää tutkintokoulutusta. Järjestämisluvassa määrätään myös oikeudesta järjestää tutkintoja ja koulutusta työvoimakoulutuksena. Koulutuksen järjestäjä ja työ- ja elinkeinohallinto sopivat työvoimakoulutuksen järjestämisestä.

Järjestämisluvan myöntämisen edellytyksenä on, että tutkintojen ja koulutuksen järjestäminen on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnalliset ja alueelliset osaamistarpeet sekä tutkintojen ja koulutuksen tarjonta. Hakijalla tulee olla hakemansa tehtävän toteuttamiseksi tarvittava osaaminen ja riittävä yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa sekä taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset haetun tehtävän mukaisten tutkintojen ja

koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää osaamistarpeen mukaisesti tutkintoja ja koulutusta järjestämisluvassa määrättyllä ensisijaisella toiminta-alueellaan.

Ammatillisena koulutuksena voidaan järjestää ammatillisten tutkintojen ja koulutusten lisäksi myös ammatillista osaamista syventävää tai täydentävää koulutusta, jonka tavoitteena ei ole tutkinnon tai sen osan suorittaminen. Henkilöstökoulutuksena voidaan järjestää tutkintoja ja tutkinnon osia. Työvoimakoulutuksessa henkilöstökoulutuksena voidaan järjestää ammatillista osaamista syventävää tai täydentävää koulutusta.

4.4.2 Ammatilliset tutkinnot ja niiden tuottama osaaminen

Ammatillisen koulutuksen sosiaali- ja terveysalan tehtäviin osaamista tuottavia ammatillisia perustutkintoja on 5, ammattitutkintoja 5 ja erikoisammattitutkintoja 6. Lisäksi on johtamisosaamista antavat ammatti- ja erikoisammattitutkinto sekä hyvinvointiteknologian osaamista tuottava ammatillinen perustutkinto. Ammattihenkilölain mukaisia nimikesuojattuja tutkintoja näistä ovat vain sosiaali- ja terveysalan perustutkinto sekä hierojan ammattitutkinto.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittanut lähihoitaja on nimikesuojattu terveydenhuollon ja sosiaalihuollon ammattihenkilö. Oikeus käyttää suojattua ammattinimikettä tulee heille suoraan koulutuksen perusteella. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon tutkintonimike on lähihoitaja, paitsi perustason ensihoidon osaamisalassa, jossa tutkintonimike on perustason ensihoitaja. Valviran rekisterissä sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinnon suorittanut lähihoitaja voi rekisteröityä joko terveydenhuollon ammattihenkilörekisteriin (Terhikki), sosiaalihuollon ammattihenkilörekisteriin (Suosikki) tai molempiin.

Ammatillisista perustutkinnoista sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa (lähihoitaja tai perustason ensihoitaja) suoritetaan määrällisesti eniten. Vuosittain koulutuksen aloittaa noin 14 500 opiskelijaa. Koulutus on yksi ammatillisen koulutuksen vetovoimaisimmista. Tutkinto tuottaa laaja-alaiset perusvalmiudet sosiaali- ja terveysalan eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen vähintään yhdelle työelämän toimintakokonaisuuteen liittyvällä osa-alueella. Perustutkinnon suorittanut lähihoitaja tai perustason ensihoitaja osaa toimia työssään alan säädöksiä ja toimintaohjeita sekä arvoperustaa ja ammattietiikkaa noudattaen. Hän osaa toimia ammatillisessa vuorovaikutuksessa sekä moniammatillisissa ja monikulttuurisissa toimintaympäristöissä. Hän osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida asiakkaan tai potilaan terveyttä, hyvinvointia, toimintakykyä sekä kasvua ja osallisuutta edistävää hoito- ja huolenpitotyötä erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon tai kasvatuksen toimintaympäristöissä. Hän osaa antaa asiakaslähtöisesti palvelujen ohjausta, hyödyntää monipuolisesti hyvinvointiteknologiaa ja kehittää omaa ammattitaitoaan elinikäisen oppimisen

mukaisesti. Hän osaa huolehtia potilas- ja asiakasturvallisuudesta, toimia aseptisesti ja ergonomisesti sekä huolehtia työturvallisuudestaan ja työhyvinvoinnistaan.

Lasten ja nuorten kasvatuksen ja hoidon osaamisalassa hän osaa edistää varhaiskasvatuksessa lapsen kasvua, hyvinvointia ja oppimista sekä lapsen, nuoren ja perheen terveyttä ja hyvinvointia. Mielenterveys- ja päihdetyön osaamisalassa hän osaa työskennellä mielen- terveys- ja päihdetyössä sekä tehdä alan asiakas- ja verkostotyötä. Ikääntyvien hoidon ja kuntoutumisen osaamisalassa hän osaa toimia kotihoidossa asiakkaan toimintakykyä edistävästi ja edistää ikääntyvien osallisuutta. Sairaanhoidon ja huolenpidon osaamisalassa hän osaa edistää asiakkaan terveyttä, toimia kotihoidossa ja sairaanhoitotyössä. Vammaistyön osaamisalassa hän osaa edistää vammaisen osallisuutta sekä ylläpitää ja edistää vammaisen toimintakykyä. Jalkojenhoidon osaamisalassa hän osaa edistää asiakkaan jalkojen terveyttä ja toimia jalkojenhoitotyössä. Suun hoidon osaamisalassa hän osaa toimia suun hoitotyössä ja edistää suun terveyttä. Perustason ensihoidon osaamisalassa hän osaa edistää terveyttä, turvallisuutta, hyvinvointia ja toimintakykyä sekä toimia ensihoidossa ja akuuttihoitotyössä.

Valinnaiset tutkinnon osat tuottavat osaamista lähihoitajalle tai perustason ensihoitajalle profiloitumiseen sosiaali- ja terveydenhuollon eri toimintasektoreille, kuten hyvinvointiteknologian hyödyntämiseen toimintakyvyn ylläpidossa, saattohoitoon, näytteenottoon, kotona asumisen ja elämänhallinnan tukemiseen, mielen- terveys- ja päihdetyöhön eri asiakasryhmille, immobilisaatiohoitotyöhön, perioperatiiviseen hoitotyöhön, monipotilas- ja suuronnettomuustilanteissa toimimiseen, saattohoitoon, toiminnallisten menetelmien hyödyntämiseen, lasten ja nuorten mielen- terveystaitojen edistämiseen sekä suun ja jalkojen hoitoon.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneilla on mahdollisuus täydentää osaamistaan suorittamalla toinen tai vaikka useampiakin osaamisaloja työelämän osaamistarpeen mukaisesti.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneita lähihoitajia työnantajat palkkaavat mieluusti, koska kyse on säännellystä ammatista, joka antaa laaja-alaisen sosiaali- ja terveysalan osaamisen tutkinnon suorittajalle. Tutkinto on myös hyvin työelämässä tunnettu. Sosiaali- ja terveysalan osaamisen integraatio toteutuu jo lähihoitajien tutkinnossa ja mahdollistaa hoidon, hoivan, huolenpidon ja kasvatuksen tehtävissä asiakkaan kokonaisvaltaisen kohtaamisen ja ohjaamisen. Uuden tutkinnon perusteen ammattitaitovaatimusten ja osaamistarpeiden määrittelyssä on lisäksi otettu huomioon hankkeen aikana esiin tuotuja sosiaali- ja terveysalan muuttuvia osaamistarpeita ja niihin vastaaminen koulutuksella.

Muita sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä ja toimintaympäristöihin osaamista antavia ammatillisia perustutkintoja ovat välinehuoltoalan perustutkinto, lääkealan perustutkinto

ja hammastekniikan perustutkinto. Nämä tutkinnot painottuvat enemmän tekniseen- kuin asiakaslähtöiseen toimintaan. Välinehuoltoalan perustutkinnon suorittaneen tutkintoni-mike on välinehuoltaja, lääkealan perustutkinnon suorittaneen lääketeknikko ja hammas-tekniikan perustutkinnon suorittaneen hammaslaborantti. Uudistetulla tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinnolla (voimaan 1.8.2019) vastataan hyvinvointiteknologian osaamistarpeisiin. Tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinnon suorittanut hyvinvointiteknologia-asentaja osaa toimia sosiaali- ja terveysalan toimintaperiaatteiden ja arvojen mukaan. Hän osaa asentaa turvalaitteita- ja hyvinvointiteknologiajärjestelmiä sekä hyödyntää hyvinvointiteknologiaa asiakkaan toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Hän varmistaa laitteiden turvallisen käytön ja opastaa asiakasta hyvinvointiteknologian käytössä.

Lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimimiseen osaamista antava ammatillinen perustutkinto on kasvatusta ja ohjausalan perustutkinto, jonka suorittaneet toimivat mm. nuoris- ja yhteisöohjauksen, kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen ja varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamista edellyttävissä tehtävissä osaamisalansa mukaisesti. Tutkinnoista valmistutaan erityisesti varhaiskasvatuksen, kirkon lapsityön ja nuorisotyön tehtäviin. Ammatillisten perustutkintojen uudistamisen yhteydessä valmisteltiin ja sisällytettiin Lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen (40 osp) -tutkinnon osa kasvatusta ja ohjausalan perustutkinnon varhaiskasvatus- ja perhetoiminnan osaamisalaan sekä sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen osaamisalaan.

Ammatillisen koulutuksen ammattitutkinnoista vain hierojan ammattitutkinnon suorittanut (1.1.2019 alkaen hieronnan ammattitutkinnon) koulutettu hieroja on terveydenhuollon ammattihenkilölain mukainen nimikesuojattu ammattihenkilö. Tutkinto on usein alalle tulo tutkinto, jonka jälkeen toimitaan yrittäjänä tai toiminimellä, mutta jonka kautta haetaan myös valmiuksia fysioterapeuttikoulutukseen hakeutumiseen. Hieronnan ammattitutkinnon suorittanut työskentelee hierojana itsenäisenä yrittäjänä tai toisen palveluksessa sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla. Ammattitutkinnon valinnaisilla tutkinnon osilla osaamista on mahdollista kohdentaa raajanivelten liikkuvuuden edistämiseen, elimistön nestekierron edistämiseen, ikääntyvän potilaan hierontaan sekä kansansairauksien ennaltaehkäisyyn.

Kasvatusta ja ohjausalan ammattitutkinto (1.1.2019 alkaen) antaa osaamista romanityön, perhepäivähoidon, ohjauksen, koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kasvatuksen osaamisalalta, joka työllistää alan tehtäviin.

Tärkeitä pääosin sosiaalihuollon toimintaympäristöissä osaamista antavia ammattitutkin-toja ovat kehitysvamma-alan ammattitutkinto sekä mielenterveys- ja päihdetyön ammatti-tutkinto. Tutkinnot voivat olla alalle tulo tutkintoina, mutta usein tutkinnon suorittajalla on jo aiemmin suoritettu lähihoitajan tutkinto, jota osaamista halutaan syventää ja täydentää kehitysvamma-alan tai mielenterveys- ja päihdetyön kapea-alaisemmalla, mutta syvem-mällä osaamisella.

Uutena tutkintona käynnistyy terveysalan ammattitutkinto (voimaan 1.1.2019 alkaen), joka osaamisalan valinnan mukaisesti tarjoaa osaamista immobilisaatiohoitotyöhön, jalkojenhoitotyöhön ja obduktiotoimintaan. Terveysalan ammattitutkinnon suorittaminen edellyttää sellaista vaativaa terveysalan osaamista, jota on käytännössä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöillä. Voimassa olevien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettujen säädösten mukaan terveysalan ammattitutkinnon suorittaneita ei rekisteröidä ammattihenkilöinä. Terveysalan ammattitutkinnossa, kuten kaikissa ammattitutkinnoissa, osoitetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017, 5 §) mukaisesti ”työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on perustutkintoa syvällisempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin”. Terveysalan ammattitutkinnossa on kolme osaamisalaa ja niissä osaamisala-kohtaiset tutkintonimikkeet. Jalkojenhoitotyön osaamisalan suorittaneille (tutkintonimike jalkojenhoitaja (AT)) on taito hoitaa asiakkaan jalat, tehdä keventäviä ja suojaavia ortooseja sekä ohjata asiakasta terveyden edistämisessä ja jalkojen omahoidossa. Immobilisaatiohoitotyön osaamisalan suorittaneet kipsiteknikot osaavat toteuttaa itsenäisesti erilaiset tuennat immobilisaatiohoidossa ja ohjata asiakasta immobilisaatiohoidossa. Obduktiotoiminnan suorittaneet obduktioteknikot osaavat itsenäisesti suorittaa ruumiinavauksen ja ohjata omaisia kuolemaan liittyvissä asioissa. Terveysalan ammattitutkinto ei sinällään anna pätevyyttä toteuttaa lääkehoidon tehtäviä.

Erikoisammattitutkintoihin kuuluvat hierojan erikoisammattitutkinto (hieronnassa erikoisammattitutkinto 1.1.2019 alkaen), immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinto sekä kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto (1.1.2019 alkaen). Tutkinnon tarjoavat jo pitkälle erikoistunutta osaamista alan ammattilaisille, joilla jo taustalla vankka aiempi koulutus ja työelämäosaamista. Hieronnassa erikoisammattitutkinnossa on kolme osaamisalaa, joiden kautta voi erikoistua johonkin seuraavista työelämän alueista: kivun hoito, urheilijan lihashuolto tai elimistön nestekierron ylläpitäminen ja edistäminen. Tutkintonimikkeet on määritelty osaamisaloittain seuraavasti: hieronnassa osaamisala, hieroja (EAT), - lymfahieronnassa osaamisala, lymfahieroja (EAT) ja urheiluhieronnassa osaamisala, urheiluhieroja (EAT). Immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinnon tuottaa vaativaa erikoistunutta immobilisaatiohoitotyön osaamista. Immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinnon tutkintonimike on kipsimestari. Immobilisaatiohoidon (aiemmin kipsimestarin) erikoisammattitutkinto on ollut kysytty AMK-tutkintoja suorittaneiden keskuudessa.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto tarjoaa osaamista näkövammaistaitojen ohjauksen, työvalmennuksen ja vammaisalan ja erityisen tuen osaamisalalta. Näiden erikoisammattitutkintojen osaaminen vastaa alan tehtävissä vaadittavaa syvällistä ja kokonaisvaltaista osaamista erityisesti sosiaalialan tehtävissä. Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkintoon sisältyy kolme osaamisalaa, joissa on osaamisala-kohtaiset tutkintonimikkeet. Vammaisalan ja erityisen tuen osaamisalan tutkintonimike on vammaisalan erityisohjaaja, näkövammaistaitojen ohjauksen osaamisalan tutkintonimike

on näkövammaistaitojen ohjauksen erityisasiantuntija ja työvalmennuksen osaamisalan tutkintonimike on työvalmentaja.

Lisäksi tutkintorakenteessa säilyvät mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto sekä vanhustyön erikoisammattitutkinto. Tutkinnot toimivat jo aiempaa kokemusta ja osaamista olevien työelämässä olevien jatkokoulutuksina.

Johtamisen tutkintoina ovat lähiesimiestyön ammattitutkinto ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto (1.1.2019 alkaen), joista viimeksi mainittu tarjoaa osaamista johtamisen ja yritysjohtamisen sekä sisäisen tarkastuksen osaamisalalta. Nämä tutkinnot voivat tuottaa johtamisosaamista erityisesti sote-alan keskijohdon ja asiantuntijoiden osaamistarpeisiin.

Sosiaali- ja terveysalan uudistuviiin osaamistarpeisiin vastaaminen ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvilla tutkinnoilla voi toteutua aiempaa joustavammin työelämän osaamistarpeet huomioon ottaen.

Korkeakoulutetut hyödyntävät paljon ammatti- ja erikoisammattitutkintoja uuden osaamisen saamiseksi. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneista vuosina 2012-2016 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita oli suhteellisesti eniten seuraavissa tutkinnoissa. Listasta on poistettu alat, joissa tutkinnon suorituspäämäärät ovat pieniä, alle 10 suorittajaa vuodessa. Lisäksi suoritetaan merkittäviä määriä tutkintojen osia.

- Puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinto; puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto, 57,6 % ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita
- Näkövammaistaitojen ohjaajan erikoisammattitutkinto, 33,3 % ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita
- Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto; päihdetyön ammattitutkinto, 26,8 % ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita
- Työvalmennuksen erikoisammattitutkinto 24,4% ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita
- Psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto 23,3 % ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita
- Muiden korkeakoulututkintojen suorittaneita oli sosiaali- ja terveysalan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittajissa melko vähän, korkeintaan 3 % tutkinnon suorittaneista. Poikkeuksena on työelämävalmennuksen erikoisammattitutkinto, jossa korkeakoulutettujen osuus on 10,5 %.

4.4.3 Johtopäätökset ja ehdotukset - hyödynnetään uudistunutta ammatillista koulutusta

Sosiaali- ja terveydenhuollossa osaamistarpeet muuttuvat ja samalla osaavan työvoiman saatavuudessa tulee huolehtia. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneiden lisäksi tulisi käyttää nykyistä monipuolisemmin henkilöitä, joilla on ammatti- tai erikoisammattitutkinto.

Opetusministeriö ja Opetushallitus ovat saaneet paljon yhteydenottoja siitä, että työelämä tuntee ammatti- ja erikoisammattitutkintojen antamaan osaamista ja sosiaalihuollon ammattihenkilöiden lainsäädäntöä vielä huonosti. Työelämässä on erilaisia käytäntöjä, jotka johtavat usein siihen, että sosiaali- ja terveysalan ammatillisiin tehtäviin palkataan lähihoitajia ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittaneiden sijaan. Lähihoitajilla on laajemat mahdollisuudet muun muassa lääkehoidossa kuin muilla toisen asteen sosiaali- ja terveydenhuollon tutkinnon suorittaneilla. Lääkehoidon osaaminen voidaan varmistaa myös muiden ammattiryhmien osalta lisäkoulutuksella.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tuottama osaaminen ja tutkintojen asema on johtanut tutkintojen vetovoimaan myös korkeakoulutettujen osalta. Korkeakoulutetuilta on puuttunut selkeitä jatko- ja erikoistumiskoulutusväyliä, mikä osaltaan on lisännyt painetta hakeutua suorittamaan toisen asteen ammatilliseen koulutukseen kuuluvia tutkintoja. Osaltaan ilmiö voi heijastaa myös sitä, että täydennyskoulutustarpeet eivät välttämättä eriydy pohjakoulutuksen mukaan. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon tähtäävän koulutuksen kustannusten alhaisuus lisännee niiden vetovoimaa.

16. Ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen asemaa ja roolia tulee vahvistaa sekä lainsäädännössä että työelämässä niin, että kyseisiä tutkintomuotoja hyödynnetään täysmääräisesti työelämässä. Sosiaali- ja terveysalan ammatillisten tutkintojen suorittaneiden työnjaon ja työtehtävien selkeyttäminen edellyttää viranomaisten, työnantajatahojen ja henkilöstön edustajien yhteistä valmistelua.
17. Muuttuviin osaamistarpeisiin vastataan sosiaali- ja terveysalalla hyödyntämällä ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvien tutkintojen, tutkinnon osien ja sitä pienempien osaamiskokonaisuuksien joustavaa suorittamismahdollisuutta jatkuvan oppimisen periaatteen mukaisesti eri elämänvaiheissa. Valinnaiset tutkinnon osat ovat tehokas ja joustava tapa vastata laajeneviin ja monialaisiin osaamistarpeisiin.
18. Osaamisen hankkimisessa on hyödynnettävä aiempaa paremmin työvoimakoulutusta ja henkilöstökoulutusta, jotka ammatillisen koulutuksen uudistus mahdollistaa. Oppisopimuskoulutus mahdollistaa sekä jo työ- tai virkasuhteessa oleville että

rekrytoitaville henkilöille sosiaali- ja terveysalan tutkinnon tai tarvittavan puuttuvan osaamisen hankkimisen työpaikalla-järjestettävänä koulutuksena.

4.5 Harjoittelu ja työpaikalla tapahtuva koulutus ammattien välisen yhteistyön oppimisympäristönä

4.5.1 Yksityinen ja julkinen sektori harjoittelun ja työssäoppimisen mahdollistajana

Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajaverkoston monipuolistumisen ennakoidaan jatkuvan tulevaisuudessakin. Harjoittelu- ja työssäoppimispaikkojen saatavuuden varmistaminen on tärkeää riippumatta palvelujen tuottajasta. Myös yksityisillä sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajilla on huomattava potentiaali tarjota moderneja oppimisympäristöjä tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Ammatillisen koulutuksen työpaikalla järjestettävä koulutus on joko koulutussopimukseen perustuvaa koulutusta tai oppisopimuskoulutusta, johon sosiaali- ja terveysalan julkisilla ja yksityisillä työpaikoilla tulisi olla velvollisuus ottaa opiskelijoita työelämässä tarvittavan ammatillisen osaamisen varmistamiseksi. Koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija hankkii osaamista työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä ilman työsuhdetta. Oppisopimuskoulutus on työ- tai virkasuhteeseen perustuvaa, pääosin työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta, jota täydennetään tarvittaessa muissa oppimisympäristöissä tapahtuvalla osaamisen hankkimisella. Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma laaditaan jokaiselle koulutus- tai oppisopimuskoulutuksessa olevalle opiskelijalle yhteistyössä työelämän edustajan kanssa.

Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluvan harjoittelun osuus on vähintään 30 opintopistettä. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoihin johtaviin koulutuksiin sisältyvä harjoittelu on laajuudeltaan 75–120 opintopistettä. Sairaanhoidajan ja kättilön koulutuksiin sisältyvää harjoittelua säännellään myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveillä ammattipätevyyden tunnustamisesta (2005/36/EY).

Terveystieteiden laissa (1326/2010) on säännökset kunnallisen terveydenhuollon toimintayksiköiden velvoitteista järjestää sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden harjoittelua ja henkilöstön velvoitteesta osallistua koulutustoimintaan sopimukseen perustuen. Lisäksi yliopiston terveystieteellisen koulutusyksikön tai ammattikorkeakoulun terveysalan opettaja voi toimia sairaalan tai terveyskeskuksen sivutoimisessa virassa. Sosiaalihuoltolaki

(1301/2014) ei sisällä vastaavia velvoitteita, mutta aikaisemmasta sosiaalihuoltolaista (710/1982) on voimassa edelleen harjoittelua koskeva säätely.

Sosiaali- ja terveysministeriö valmisteli vuonna 2018 harjoittelua koskevat lakimuutosehdotukset, jotka oli tarkoitus toteuttaa osana maakunta- ja sote-uudistusta. Muutosehdotuksen mukaan kaikilla ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen sosiaali- ja terveysalojen opiskelijoilla olisi ollut yhtäläinen oikeus päästä tutkinnon vaatiman osaamisen hankkimiseen julkiseen järjestämisvastuuseen kuuluvia sosiaali- ja terveyspalveluita toteuttavalla julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla. Vaikka vuosina 2016–2019 valmisteltu sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus ei toteutunut esitetyllä tavalla, harjoittelua koskevien muutosten valmistelua tulee jatkaa. Harjoittelu on oleellinen osa koulutuksen työelämävastaavuutta. Sekä julkisten että yksityisten palveluntuottajien tehtävänä on jatkossakin nähtävä koulutuksen laadun ylläpitäminen ja parantaminen, jotta sosiaali- ja terveyspalveluihin saadaan pätevää ja ammattitaitoista henkilöstöä.

4.5.2 Johtopäätökset ja ehdotukset – harjoittelun edellytykset turvattava monipuolisesti

19. Ammatillisen koulutuksen, korkeakoulujen ja toimintayksiköiden tulisi jatkaa harjoittelun sopimuskäytäntöjen yhdenmukaistamista ja selkeyttämistä sekä vahvistaa yhteistyötä harjoittelun ja opiskelijaohjauksen kehittämisessä, jotta harjoittelupaikkojen riittävyydellä ja harjoittelun laadukkaalla järjestämisellä turvataan pätevän ammattihenkilöstön saatavuuden julkisissa ja yksityisissä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä. Kaikille sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajille tulisi säätää velvoite ottaa sosiaali- ja terveysalan tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoita opintoihin kuuluvaan harjoitteluun. Koko palvelujärjestelmän koulutuskapasiteetti tarvitaan, jotta voidaan taata osaavien ammattilaisten riittävyys tulevaisuudessa. Opiskelijoiden ja työelämän edun mukaista on, että harjoittelun laatuun ja tutkintojen työelämävastaavuuteen kiinnitetään erityistä huomiota. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi löytää ratkaisu harjoittelun kustannuksiin liittyvissä kysymyksissä (ks. Valiokunnan lausunto SiVL 11/2017 vp).

5 Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointi sosiaali- ja terveysalalla

5.1 Ennakoinnin toteuttaminen

Työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointiyhteistyöstä säädetään alueiden kehittämisestä ja ely-keskuksista annettujen lakien lisäksi terveydenhuollon lainsäädännössä. Kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain (7/2014) mukaan maakunnan liitto vastaa alueellisen pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin yhteensovittamisesta ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelusta (17 §). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetussa laissa (897/2009) säädetään ely-keskusten tehtävistä lyhyen aikavälin työvoima- ja koulutustarpeen ennakoinnissa sekä koulutuksen ja työmarkkinoiden kohtaamisen ennakoinnista (3 §). Tämä konkretisoituu esimerkiksi työvoimakoulutuksen suunnittelussa ja hankinnassa.

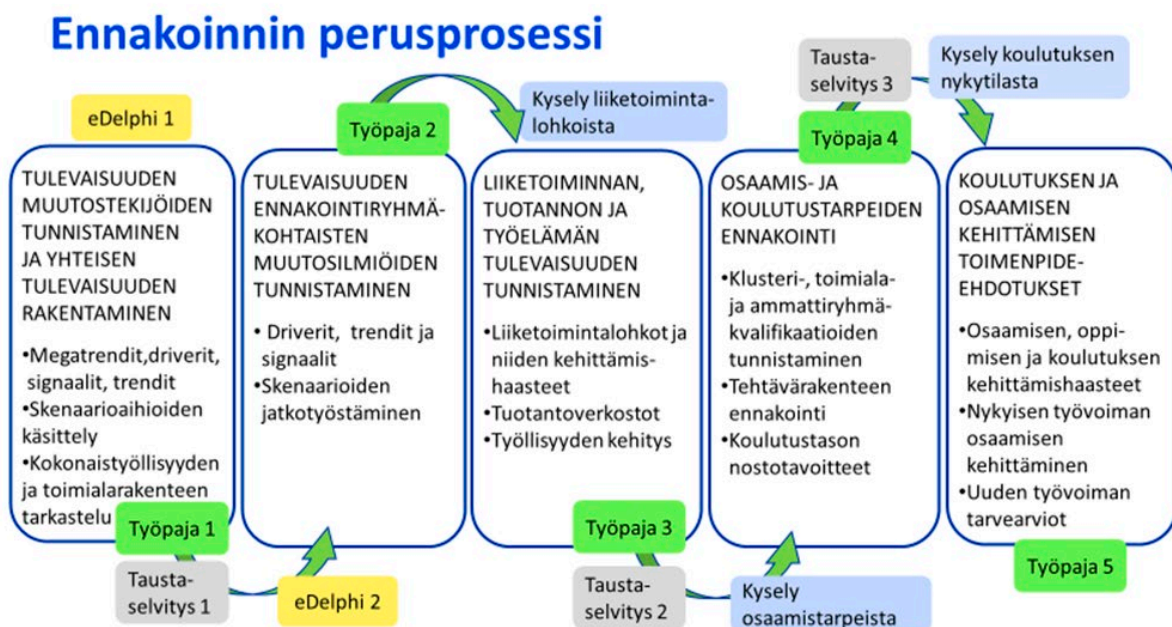
Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan erityisvastuualueen sairaanhoitopiirien on sovittava yhteen työvoiman kysyntää ja koulutustarjontaa maakuntien liittojen kanssa (42 §) ja sairaanhoitopiirien perusterveydenhuollon yksiköiden on huolehdittava henkilöstötarpeen ennakoinnista.

Terveydenhuollon järjestämissuunnitelmasta ja erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (337/2011) säädetään terveydenhuollon järjestämissuunnitelmassa sovittavasta kuntien yhteistyöstä perusterveydenhuollon henkilöstön saatavuuden turvaamisessa (9 §). Lisäksi erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa on sovittava, miten erityisvastuualueeseen kuuluvien sairaanhoitopiirien kuntayhtymien alueella arvioidaan ja seurataan pitkällä aikavälillä työvoimatarvetta ja miten sairaanhoitopiirit sopivat erikoissairaanhoidon henkilöstön saatavuuden turvaamisesta (14 §).

Työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointi 2035

Opetushallitus toteuttaa valtakunnallista pitkän aikavälin työvoima- ja koulutustarpeiden määrällistä ennakointia ja osaamistarpeiden laadullista ennakointia. Osaamis- ja koulutustarpeiden ennakkoinnissa hyödynnetään Osaamisen ennakointifoorumia, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen organisoima ja koordinoima ennakkoinnin asiantuntijaelin. Osaamisen ennakointifoorumi muodostuu ohjausryhmästä ja yhdeksästä eri aloja edustavasta ennakointiryhmästä, joista yksi on sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan ennakointiryhmä. Lisäksi lähes kaikki ennakointiryhmät ovat koonneet asiantuntijaverkostot, joissa on keskimäärin 20 asiantuntijaa.

Ohjausryhmä ja ennakointiryhmät on asetettu ajalle 1.1.2017–31.12.2020. Ennakointiryhmissä ovat edustettuina työnantajat, työntekijät ja yrittäjät sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut, opetushenkilöstö, alan tutkimuksen edustajat ja opetushallinto. Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan ennakointiryhmän tehtävänä on määrällisen ja laadullisen ennakkoinnin lisäksi analysoida muuttuvia työelämätarpeita ja antaa suosituksia koulutuksen kehittämiseksi. Ennakkoinnin perusprosessi kuvataan kuvassa 7. Prosessi on ajoittunut ajalle kesäkuu 2017–helmikuu 2019.

Kuvio 7. Ennakkoinnin perusprosessi. (Osaaminen 2035. Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiä ennakointituloksia. Opetushallitus 2019.)

Osaamisen ennakointifoorumi käyttää osaamistarpeiden ennakkoinnin pohjana kolmelle tasolle jäsentyvää kvalifikaatioluokitusta:

1. Geneerisillä osaamisilla viitataan oppimisen ja osaamisen perustana oleviin kognitiivisiin taitoihin, metataitoihin sekä ominaisuuksiin, joita tarvitaan työssä, harrastuksissa ja arjessa.
2. Yleiset työelämäosaamiset ovat luonteeltaan toimialarajat ylittäviä osaamisia, jotka voivat olla luonteeltaan sekä kovia että pehmeitä tietoja ja taitoja.
3. Ammattialakohtaiset osaamiset ovat kooste osaamisista, jotka ovat luonteeltaan spesifejä ammattialakohtaisia tietoja ja taitoja mutta myös kyseisellä ammattialalla vaadittavia geneerisiä ja yleisiä työelämäosaamisia.

Lisäksi näiden rinnalla tarkastellaan kansalaisen digitaitoja.

Määrällisten koulutustarpeiden ennakkoinnin perustana on toimialaryhmäkohtainen työvoimatarpeen ennakointi, joka jäsentyy edelleen tehtävätasojen tarkasteluun. Tehtävätaasoja on kolme: 1) johto- ja asiantuntijatehtävät (esim. lääkärit), 2) ammattiosaajien tehtävät (esim. lähihoitajat) sekä 3) matalan koulutustason työtehtävät (suorittava työ, jossa ei välttämättä tarvitse lainkaan koulutusta).

Tehtävätasot kytketään tilastolliseen perustaan keskeisten tehtävätasoon sisältyvien ammattien mukaan (esim. lääkärit, lähihoitajat). Tehtävätasojen tarkastelun tavoitteena on tuottaa karkean tason ennakointitietoa työvoimatarpeiden kehityksestä. Toimialaryhmien ja tehtävätasojen mukaan ennakoidut työvoimatarpeet käännetään koulutustarpeeksi vastaavuusavaimen avulla. Se on luonteeltaan tilastollinen työkalu, jossa ennakoidaan, millä koulutuksilla tulevaisuudessa tarvittava osaaminen voidaan hankkia

Osaamisen ennakointifoorumi on arvioinut osana työtään sosiaali- ja terveysalojen työllisten määrän kehitystä ja tehtävärakenteen muutosta vuoteen 2035 mennessä kahden eri skenaarion näkökulmasta. Terveyspalveluiden ja sosiaalipalveluiden toimialaryhmät arvioivat myös, mitkä yleiset eli geneeriset osaamistarpeet ja yleiset työelämätarpeet kasvattavat eniten merkitystään vuoteen 2035 mennessä.

5.2 Terveys- ja sosiaalipalveluiden osaamistarpeen laadullinen ennakointi

Seuraavassa kuvataan terveys- ja sosiaalipalveluiden laadullisen ennakkoinnin keskeisiä tuloksia. Taulukossa 10 ovat Osaamisen ennakointifoorumin tunnistamat tärkeimmät osaamistarpeet ja taulukossa 11 eniten merkitystään kasvattavat ja uudet geneeriset osaamistarpeet terveys- ja sosiaalipalveluissa. Nämä osaamistarpeet ovat pääosin hyvin samanlaisia kuin Osaamisella soteen –hankkeessa tunnistetut. Osaamisen ennakointifoorumi nosti tärkeimpiin osaamistarpeisiin terveyspalveluissa fyysisen ja psyykkisen terveyden suojelun digitaalisten ympäristöjen ja -teknologioiden riskeiltä sekä sosiaalipalveluissa paineen sietokyvyn, jotka eivät tulleet esille Osaamisella soteen –hankkeessa.

Taulukko 10. Tärkeimmät osaamistarpeet terveys- ja sosiaalipalveluissa Osaamisen ennakointifoorumin mukaan

Terveyspalvelut	Sosiaalipalvelut
<ul style="list-style-type: none"> • Etä- ja virtuaalipalveluiden hallinta • Monikulttuurisuus- ja suvaitsevaisuustaidot • Kestävän kehityksen periaatteiden tuntemus • Yhteistyötaidot • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot • Asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisosaaminen • Eettisyys • Tunneälykyys • Digitaaliset kommunikointitaidot • Henkilökohtaisen tiedon ja -yksityisyyden suojeluosaaminen • Digitaalinen aktiivinen kansalaisuus • Tiedon hallintataidot • Digitaaliset yhteistyötaidot • Fyysisen ja psyykkisen terveyden suojeluosaaminen digitaalisten ympäristöjen ja -teknologioiden riskeiltä • Digitaalisten teknologioiden ja niiden käytön ympäristövaikutusten tiedostaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisosaaminen • Hyvinvointiteknologian laaja tuntemus ja hallinta • Digitaaliset kommunikointitaidot • Oppimiskyky • Paineen sietokyky • Joustavuus • Luovuus, jossa on kyse kyvystä nähdä asioita uusista näkökulmista ja rakentaa niistä jotain uutta, omaperäistä ja toimivaa • Monitaitoisuus • Ammattieettinen osaaminen • Moniammatillinen osaaminen • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot • Sosiaaliset taidot

Osaamisen ennakointifoorumi nosti esiin sosiaalipalveluiden uusissa geneerisissä osaamistarpeissa vieraiden kielten osaamisen ja työhyvinvointiosaamisen, jotka eivät tulleet esille Osaamisella soteen –hankkeen valmistelussa. Terveyspalveluiden uusissa geneerisissä osaamistarpeissa painottuivat palvelujärjestelmään, vuorovaikutukseen ja asiakaspalveluun liittyvä osaaminen. Sosiaalipalveluissa puolestaan korostuivat etä- ja virtuaalipalvelut sekä hyvinvointiteknologia.

Taulukko 11. Eniten merkitystään kasvattavat ja uudet geneeriset osaamistarpeet ja digitaalinen osaaminen terveys- ja sosiaalipalveluissa Osaamisen ennakointifoorumin mukaan

	Terveyspalvelut	Sosiaalipalvelut
Geneeriset osaamistarpeet		
Eniten merkitystään kasvattavat osaamistarpeet	Yhteistyötaidot Asiakaspalvelutaidot Eettisyys Vuorovaikutus, viestintä- ja kommunikointitaidot Asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisosaaminen	Etä- ja virtuaalipalveluiden hallinta Asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisosaaminen Hyvinvointiteknologian laaja tuntemus ja hallinta Työhyvinvointiosaaminen
Uudet osaamistarpeet	Palvelujärjestelmäosaaminen Työntekijäosaaminen Rajatyö Järjestelmäosaaminen Juridinen osaaminen	Vieraiden kielten osaaminen Työhyvinvointiosaaminen Lainsäädäntöosaaminen
Digiosaaminen		
Eniten merkitystään kasvattavat osaamistarpeet	Fyysisen ja psyykkisen terveyden suojeleminen digitaalisten ympäristöjen ja -teknologioiden riskeiltä Henkilökohtaisen tiedon ja -yksityisyyden suojeleminen Digitaaliset kommunikointi- ja yhteistyötaidot	Henkilökohtaisen tiedon ja yksityisyyden suojeleminen Tiedon digitaaliset jakamistaidot Digitaaliset kommunikointitaidot
Uudet osaamistarpeet	Järjestelmä-/systeemiosaaminen: toiminnan erilaisia osajärjestelmien hahmottaminen osana isompaa järjestelmäkokonaisuutta systeemin vaatimien ja omaan toimintaan liittyvien tehtävien tunnistaminen	

5.3 Osaamisen ennakointifoorumin näkemyksiä sosiaali- ja terveysalan työvoimatarpeesta vuoteen 2035 mennessä

Osaamisen ennakointifoorumi arvioi osana ennakointityötään toimialojen työllisten määrän kehitystä ja tehtävärakenteen muutosta vuoteen 2035 mennessä. Opetushallituksessa tehtiin ennakointiryhmien käyttöön arviot poistumasta vuosille 2017-2035. Poistuma laskettiin vuoden 2016 työllisestä työvoimasta. Ennakoinnin pohjana käytetyt tilastotiedot perustuvat Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon, ja siten myös arviot poistumasta ja tulevasta työvoiman tarpeesta on esitetty työssäkäyntitilaston tasossa.

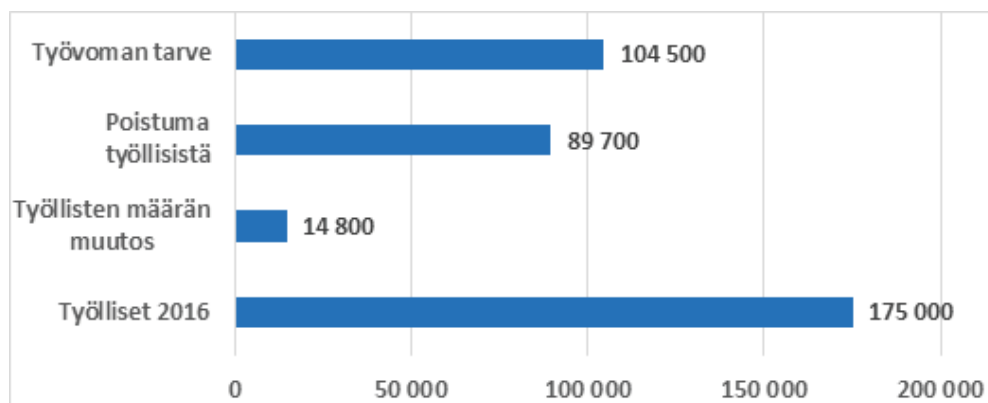
Osaamisen ennakointifoorumin työvoimatarpeiden ennakkoinnin yhtenä tietolähteenä olivat Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n (2018) kolme skenaariota toimialojen pitkän aikavälin kasvuedellytyksistä ja työvoimatarpeista. Perusskenaariossa oletettiin, että tuottavuuskasvu olisi hieman heikompi kuin viime vuosina ja otettiin huomioon sote- ja

eläkeuudistuksen suunnitellut vaikutukset. Uhkaskenaarion mukaan tuottavuuskasvu olisi heikompaa kuin peruskenaariossa eivätkä sote- tai eläkeuudistuksen tavoitteet toteutuisi odotetusti. Teknologiaalähtöisessä muutospolkuskenaariossa tuottavuuskasvu olisi korkeampi kuin peruskenaariossa ja sote- ja eläkeuudistuksen tavoitteet toteutuisivat. (Kuvat 9 ja 11.)

Terveyspalvelut

Vuonna 2016 terveyspalveluiden (TOL2008 luokka 86) työllisten määrä oli 175 000. Osaamisen ennakointifoorumi arvioi työllisten määräksi noin 190 000 vuonna 2035. Työllisten määrä kasvaisi noin 15 000 (8 %) verrattuna vuoteen 2016 (kuva 8). Ennakoinnissa käytetyn kahden skenaarion työllisten määrien ero oli vain muutamia tuhansia, joten tulevaisuudessa tarvittavan työvoimatarpeen ennakoinnissa käytettiin molemmissa skenaariossa samaa työllisyysarviota. Skenaarioissa ennakoitujen toimialojen sisäiset tehtävärakenteet poikkeavat kuitenkin toisistaan, minkä seurauksena koulutustarve skenaarioissa on erilainen.

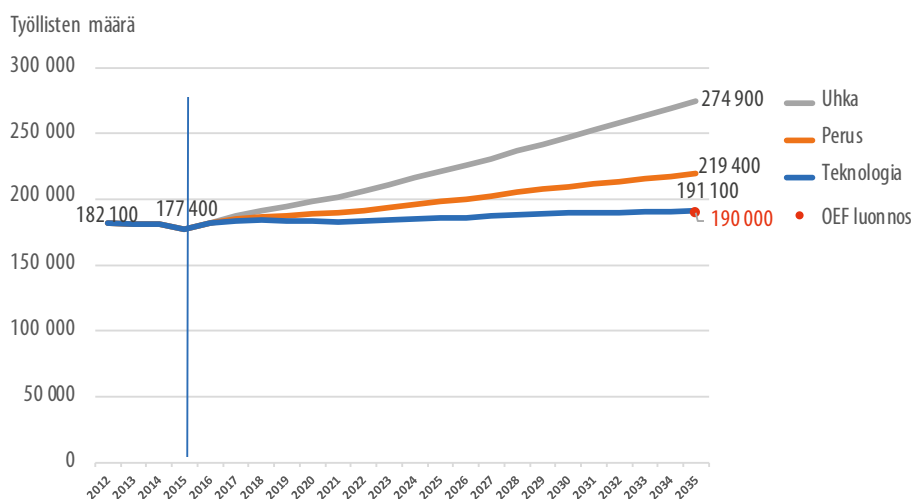
Poistuman vuoden 2016 työvoimasta arvioidaan olevan noin 90 000 henkilöä vuoteen 2035 mennessä (kuva 8). Tämä on 51 % vuoden 2016 työllisistä ja selvästi korkeampi kuin 44 % poistuma koko työllisestä työvoimasta. Poistuman korvaamiseen ja työllisten määrän kasvuun tarvitaan yhteensä 105 000 uutta työntekijää vuosina 2017-2035. Tämä tarkoittaa keskimäärin 5 500 uuden työntekijän tarvetta vuosittain.

Kuva 8. Terveyspalvelujen työllisten määrä 2016 ja uuden työvoiman tarve vuosina 2017-2035 työssäkäyntitilaston tasossa (Tilastokeskus 2018, Opetushallitus 2019).

Kuvassa 9 verrataan VTT:n ja Osaamisen ennakointifoorumin arvioita terveyspalveluiden työllisten määrästä vuoteen 2035. Osaamisen ennakointifoorumi arvioi, että terveyspalveluissa työllisten määrän kasvu olisi maltillista ja samalla tasolla kuin VTT:n teknologiaalähtöisessä muutospolkuskenaariossa. Työllisten määrän nykyistä hitaamman kasvun

taustalla oli oletus siitä, että teknologian kehitys hillitsi terveyspalvelujen työvoiman kasvua.

Kuva 9. Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n ja Osaamisen ennakointifoorumin arviot terveyspalveluiden työllisten määrästä vuoteen 2035. (Lähteet: Osaamisen ennakointifoorumi. OPH, 19.10.2018; Honkatukia J, Kohl J, Lehtomaa J. 2018. Uutta, vanhaa ja sinivalikoista – Suomi 2040. Technology 327. VTT.)

Osaamisen ennakointifoorumin Kaupunkiegologinen Suomi- skenaarion mukaan toimialalla 30 % työvoimasta tarvitaan tukitehtäviin ja terveydenhuollon perustehtäviin (lähihoitajat). Inhimilliset ja henkilökohtaiset kontaktit potilasiin ja tavoitteet terveyden edistämisestä ohjaavat toimintaa. Asiantuntijatehtävien (sairaanhoitajat, terveydenhoitajat, lääkärin ym.) osuus työvoimasta on noin 70 %. Asiantuntijatehtävissä erikoistuminen lisääntyy ja osaamisvaatimukset kasvavat. Terveyspalveluista tulee virtuaalisia ja etäpalvelut lisääntyvät, mikä mahdollistaa henkilökohtaisen vuorovaikutuksen lisäämisen potilaan kanssa. Virtuaaliset apuvälineet nopeuttavat hoitoprosessia ja varhaista hoitoa. Tämä voi vähentää tehohoidon tarvetta. Terveydenhuollon asiantuntijoiden ja muun hoitohenkilöstön määrän suhde säilyy samana kuin sen on tällä hetkellä. (Taulukko 12.)

Kaupunkiegologinen Suomi -skenaariossa yksilöiden omien terveydenhoidon ratkaisumallien järjestämiseen tarvitaan lisää työvoimaa. Kolmas sektori kehittyy palvelujen tuottajana ja tarjoaa edullisia hoidon suunnittelun ja ohjauksen palveluja. Julkisensektorin monopoli ihmisten terveyden hoidossa heikkenee. Perinteisen terveydenhoidon työvoiman tarve ei kasva.

Osaamisen ennakointifoorumin Turboahdettu Suomi -skenaariossa työvoiman tarve arvioitiin jonkin verran edellistä skenaariosta pienemmäksi. Tässä skenaariossa robotiikan,

automaation ja digitalisaation mahdollisuuksia hyödynnetään työvoimatarpeen hillitsemiseksi. Työvoiman tarve terveyspalveluissa ei kasva samassa suhteessa kuin väestö ja ikääntyneiden määrä, koska innovaatiot ja teknologia (tekoäly ja robotit) vähentävät työvoimantarvetta.

Terveydenhuollon perustehtävissä (lähihoitajat) ja tukitehtävissä toimivien osuus koko työvoimasta pienenee nykyisestä 30 %:sta noin 25 %:iin. Digitalisaatio ja robottien käyttö vähentää työvoiman tarvetta näissä tehtävissä. Teknologinen kehitys muuttaa potilaan roolia ja potilaat tekevät aikaisempaa enemmän asioita itse yhteistyössä robottien kanssa. Asiantuntijatyön tarve kasvaa ja asiantuntijoiden osuus työvoimasta nousee nykyisestä 70 %:sta 75 %:iin. Tiimityössä työntekijöillä on oma roolinsa, mutta työnjaossa tapahtuu muutoksia: lääkärin tehtäviä siirtyy sairaanhoitajille. (Taulukko 12.)

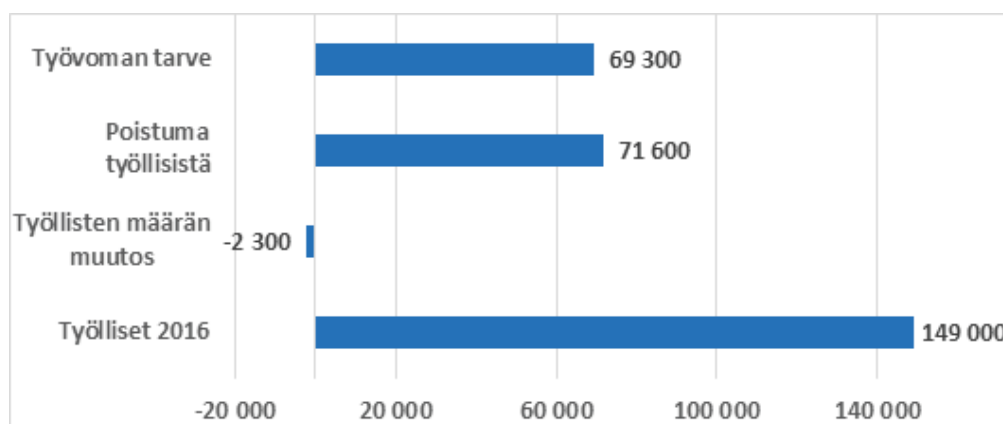
Taulukko 12. Terveys- ja sosiaalipalveluiden työvoiman ennakoitu rakenne vuoteen 2035 kahden skenaarion mukaan. (Lähde: Opetushallitus. 2018. Osaamis- ja työvoimatarpeiden muutos sote-alalla. Julkaisematon käsikirjoitus 2019.)

Henkilöstöryhmä	Nykytilanne		Skenaario 2035			
			Kaupunkiegologinen Suomi		Turboahdettu Suomi	
	Terveys-palvelut %	Sosiaali-palvelut %	Terveys-palvelut %	Sosiaali-palvelut %	Terveys-palvelut %	Sosiaali-palvelut %
Asiantuntija-tehtävät	70	15	70	25	75	15
Perus- ja tukitehtävät	30	85	30	75	25	85
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Sosiaalipalvelut

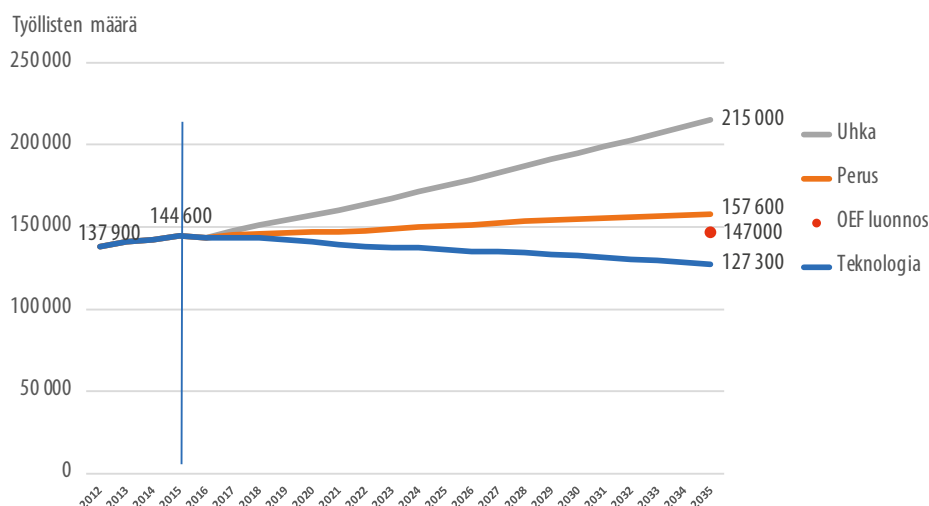
Vuonna 2016 sosiaalipalvelujen (TOL 2008 luokat 87, 8810, 8899) työllisten määrä ilman varhaiskasvatusta oli 149 000. Osaamisen ennakointifoorumin arvioiden mukaan työllisten kokonaismäärä pienenesi 2 300:lla vuoteen 2035 mennessä (kuva 10). Ennakointijakson pituus huomioon ottaen skenaarioiden välille ei tullut eroa työvoiman tarpeessa. Toimialan sisäisen tehtävärakenteen osalta skenaariot poikkeavat toisistaan.

Poistuman vuoden 2016 työvoimasta arvioidaan olevan noin 72 000 henkilöä vuoteen 2035 mennessä (kuva 10). Tämä on 48 % vuoden 2016 työllisistä. Poistuma on suurempi kuin poistuma koko työllisestä työvoimasta (44 %). Koska työllisten määrän ennakoitaan vähenevän 2 300:lla, kaikkea poistumaa ei tarvitse korvata. Toimialalle tarvitaan siten 69 300 uutta työntekijää vuosina 2017-2035. Tämä tarkoittaa keskimäärin 3 700 uuden työntekijän tarvetta vuosittain.

Kuva 10. Sosiaalipalvelujen työllisten määrä 2016 ja uuden työvoiman tarve vuosina 2017-2035 työssäkäyntitilaston tasossa (Tilastokeskus 2018, Opetushallitus 2019).

Kuvassa 11 verrataan VTT:n ja Osaamisen ennakointifoorumin arvioita sosiaalipalveluiden työllisten määrästä vuoteen 2035. Osaamisen ennakointifoorumi arvioi, että sosiaalipalvelujen työllisten määrä kasvaisi hieman verrattuna nykyiseen määrään ja voimakkaammin kuin VTT:n teknologialähtöisessä muutospolkuskenaariossa. Näin ollen teknologiakehityksen vaikutus sosiaalipalvelujen työvoiman kasvuun ei olisi yhtä voimakas kuin VTT:n muutospolkuskenaariossa.

Kuva 11. VTT:n ja Osaamisen ennakointifoorumin arviot sosiaalipalveluiden työllisten määrästä vuoteen 2035. (Lähteet: Osaamisen ennakointifoorumi. OPH, 19.10.2018; Honkatukia J, Kohl J, Lehtomaa J. 2018. Uutta, vanhaa ja sinivalkoista – Suomi 2040. Technology 327. VTT.)

Osaamisen ennakointifoorumin Turboahdettu Suomi -skenaariossa sosiaalipalvelujen rahoituksen ennakoidaan pienenevän, mikä vähentäisi työvoiman tarvetta. Toisaalta

työvoiman tarvetta lisääisi mm. yksityisten sosiaalipalvelujen tarjonnan yleistyminen. Toimi-alan tehtävärakenteen ennakoidaan pysyvän pääosin nykyisen kaltaisena. Palvelujen tuottamiseen suorassa asiakaskontaktissa ja tukitehtäviin tarvitaan tulevaisuudessa noin 85 % työvoimasta. Asiakaspalvelutehtäviä on vaikea korvata teknologialla. Digitalisaation ja teknologian sovelluksilla asiakastyöhön tulee kuitenkin uusia apuvälineitä, joilla voidaan korvata joitain tehtäviä. Teknologia mahdollistaa samalla tiiviimmän ja useammin toistuvan yhteydenpidon asiakkaisiin kuin aikaisemmin. Asiantuntijatehtävien osuus vuonna 2035 ennakoidaan olevan 15 %. Asiantuntijatehtäviä on sosiaalialalla helpompi korvata teknologian ja digitalisaation erilaisilla sovelluksilla kuin asiakkaille suunnattuja palvelutehtäviä, mikä vuoksi asiantuntijoiden osuus työvoimasta ei kasva. (Taulukko 12.)

Osaamisen ennakointifoorumin Kaupunkieologinen Suomi -skenaariossa teknologian kehitys tuo niin paljon uusia ratkaisuja ihmisten arjen tukemiseen, että työvoiman tarve vähenee. Työvoiman tarvetta puolestaan kasvattaa esimerkiksi yksilöllisten palveluiden tarjonnan lisääntyminen. Alalle on myös vaikea saada työvoimaa, koska sosiaalialan vetovoima on huono. Ulkomaisen työvoiman käytöllä voidaan paikata työvoimapulaa. Kaupunkieologinen Suomi -skenaariossa sosiaalialan tehtävä rakenne muuttuu merkittävästi. Erilaisten tukitehtävien osuus työvoimasta kaksinkertaistuu nykyisestä 10 %:sta. Työtekijöistä saattaa tulla pulaa. Kehitykseen liittyy epätyypillisten työsuhteiden lisääntyminen ja osatyökykyisten työllistäminen sosiaalialalle. Myös yrittäjyys tukipalvelujen tuotannossa yleistyy. Sosiaalialan asiakaspalvelua (lähihoitajat, kasvatus- ja ohjausalan tehtävät) tekevien osuus työvoimasta pienenee 75 %:sta 55 %:iin, kun digitalisaatioon ja tekoälyyn perustuvia palveluja otetaan laajasti käyttöön. Samalla tuotetaan aikaisempaa yksilöllisempiä palveluja. Asiantuntijoita tarvitaan nykyistä enemmän ylläpitämään ja kehittämään uudenlaisia palveluja, joten heidän osuutensa työvoimasta kasvaa 25 %:iin. (Taulukko 12)

5.4 Johtopäätökset ja ehdotukset – riittävän tarkka ennakointi edellytys sote-alan kehittämiseksi

Sosiaali- ja terveysala on ollut voimakkaimmin kasvavia aloja työvoiman kysynnän näkökulmasta. Osaava työvoima on edellytys sille, että perustuslain julkiselle vallalle asettama velvoite riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiselle täyttyy.

21. Sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan jatkossakin riittävän tarkkaa koulutusmäärien ennakointia, koska kyseessä on työvoimavaltainen ala ja säännellyt ammatit, joissa ei voi toimia ilman ammattitoiminnan edellyttämää koulutusta.

Opetushallituksen tuottama ennakointitieto tavoitteellisista koulutusmääristä saatiin aiemmin erikseen ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulutuksen ja

yliopistokoulutuksen osalta. Koulutussektoreittain tarvetietoa (aloittajamäärä) saatiin ryhmätasolla, jossa yksi ryhmä on muodostunut esimerkiksi terveysalasta, lääketieteestä tai kuntoutuksesta ja liikunnasta. Tämän kaltainen tarkka ennakointitieto tukee tutkintotavoitteiden määrittelyä kansallisella tasolla sekä korkeakoulujen koulutusmääriä koskevia päätöksiä ja siten auttaa vastaamaan työvoimatarpeisiin. Tarkeemman tason koulutustarpeiden ennakointia tulisi tehdä lisäksi eri skenaarioiden pohjalta.

6 Yhteenveto sosiaali- ja terveysalan koulutuksen valtakunnallisista hankkeista opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla vuosina 2016–2019

6.1 Opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihankerahoitusta saaneet korkeakoulujen soite- alan hankkeet

Kärkihankkeen Nopeutetaan siirtymistä työelämään rahoituksesta avustusta saaneet hankkeet modernisoivat ja yhtenäistävät soite- alan koulutusta.

Rahoitettavissa hankkeissa luodaan pedagogisia ratkaisuja ja yhteisiä opetussisältöjä soite- aloille ja lääketieteisiin, yhtenäistetään koulutussisältöjä korkeakoulujen välillä sekä kehitetään monialaista palliatiivisen eli parantumattomasti sairaiden hoitotyön koulutusta.

- Palliatiivisen hoitotyön ja lääketieteen koulutuksen monialainen ja työelämälähtöinen kehittäminen <https://www.palliatiivisenkoulutuksenkehittaminen.fi/>
- SOTE-PEDA 24/7 <http://sotepeda247.fi/>
- MEDigi – Lääketieteen alojen opetuksen digitoiminen ja harmonisointi <https://www.medigi.fi/>
- Yleissairaanhoitajan (180op) ammatillisen perusosaamisen arvioinnin kehittäminen <https://blogi.savonia.fi/ylesharviointi/#>
- Joustavia polkuja kohti työelämää – Bio- ja lääkealan koulutusyhteistyön kehittäminen (Jobitti) <http://jobitti.utu.fi/>

6.2 Valtakunnalliset ESR-hankkeet 2014-2020

Euroopan sosiaalirahaston valtakunnallisilla toimilla on tuettu sosiaali- ja terveysalan koulutusta. Hankkeissa on luotu eri korkeakoulujen yhteistyössä tutkintojen osista koostuvia valtakunnallisia koulutusmalleja tai edistää sujuvaa korkeakoulusta työelämään siirtymistä. Vuosina 2018 ja 2019 on erityisavustushauissa rahoitettu hankkeita sosiaali- ja terveysalan positiivisen rakennemuutoksen tueksi ja osaajapulaan vastaamiseksi. Hankkeiden valinnassa on pyritty vastaamaan myös Osaamisella soteen- hankkeessa esiin nousseisiin osaamistarpeisiin.

Hankkeilla tuetaan valtakunnallisten, eri korkeakoulujen tutkintojen osista koostuvien koulutusmallien syntymistä sosiaali- ja terveysalan käyttöön yhteistyössä työelämän kanssa. Hankkeet on osarahoitettu Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksesta. Hankkeet ovat osa opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnallista ESR-kokonaisuutta Uusilla kasvualoilla ja rakennemuutoksessa tarvittavan osaamisen vahvistaminen. Rakennerahastokautta on vielä jäljellä muutama vuosi, joten hankelista ei tällä hetkellä (maaliskuu 2019) ole täydellinen.

- Työelämälähtöinen avoin korkeakouluopetus AVOT: Hankkeessa rakennetaan kasvu- ja rakennemuutosalojen osaamistarpeisiin avoimen korkeakouluopetuksen toimintamalli. Kyse on olemassa olevan koulutusjärjestelmän tehostamisesta kasvu- ja rakennemuutosalojen osaamistarpeiden suuntaisesti. Pilotit toteutetaan ICT-, sote- ja biotalous-ympäristö -aloilla.
- VERKKOVIRTA – Työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä. Hankkeessa kehitetään yhtenä osiona sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan ja työn opinnollistamisen ratkaisuja.
- Tyyli - Työelämäjaksoja ja työssäoppimista yliopisto-opintoihin. Hankkeessa kehitettävä ja toteutettava koulutus lisää opettajien työelämäosaamista ja parantaa heidän valmiuksiaan suunnitella ja toteuttaa työelämälähtöisiä opintojaksoja, luoda työelämäkontakteja sekä tukea opiskelijan urasuunnittelua ja työllistymistä. Mukana on mm. Turun lääketieteellinen tiedekunta sekä Oulun yliopiston lääketieteellinen (terveystieteiden koulutus) sekä biokemia ja molekyylieläketiede.
- Tarinoista voimaa – verkkopalvelu vammaisen opiskelijan työelämään siirtymisen tukena. Hankkeessa syntyy verkkosivusto, raportit vammaisten ihmisten työllistymiseen vaikuttavista seikoista ja ohjausalan ammattilaisten tiedontarpeista, vammaisia opiskelijoita voimaannuttava ohjaustieto, valmennukset ja ohjausosaaminen sekä verkkopalvelun hajautetun päivittämisen toimintamalli.

- Erikoistumiskoulutus nykyteknologian hyväksikäytöstä ikäihmisten kotihoidossa (KOTEK): Ammattikorkeakoulutasoinen erikoistumiskoulutus, jonka avulla voidaan tuottaa osaamista ja tietoa nykyteknologian hyväksikäytöstä kotihoidon toimintakentässä alan asiantuntijoille.
- HARKKA - Harjoittelusta työelämään muuttuvissa terveysalan toimintaympäristöissä: Hankkeen tarkoituksena on varmistaa opiskelijoiden sujuva siirtyminen työelämään sekä terveysalalla vaadittava potilasturvallinen ja ammatillinen osaaminen kehittyvässä palvelujärjestelmässä. Hankkeen tavoitteena on kehittää terveysalan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen harjoittelukäytänteitä, harjoitteluympäristöjä ja harjoittelun ohjausta varmistamaan opiskelijoiden sujuva siirtyminen työelämään.

Hankkeista löytyy lisätietoja seuraavista linkeistä:

https://www.rakennerahastot.fi/documents/605562/2111288/Osuvaa_osaa-mista_hankelistaus_2018-09-26.pdf/45c90faa-32ef-44bb-b299-34394b6d739b?version=1.0

https://www.rakennerahastot.fi/documents/605562/2111288/Uusilla_kasvualoilla_hankelistaus_2018-09-26.pdf/38b464c3-c732-4091-a6a4-286448c471a9?version=1.0

6.3 Positiivisen rakennemuutoksen tueksi ja osaajapulaan vastaamiseksi rahoitetut hankkeet

Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustuksilla rahoitetut hankkeet vastaavat alueelliseen osaajapulaan sosiaali- ja terveysalalla tutkintojen osista koostuvilla noin kolmevuotisilla täydennyskoulutuksilla, erikoistumiskoulutuksilla tai muilla koulutusten laajennuksilla. Hankevalinnat tukevat osaltaan myös Osaamisella soteen- hankeessa esiin nousseita osaamistarpeita. Rahoitetut hankkeet ovat suurimmaksi osaksi korkeakoulujen yhteistyöhankkeita.

- Terveys- ja hyvinvointiteknologian ammatillinen täydennyskoulutusohjelma (25 opiskelijaa)
- Vaikuttavuutta sote-palveluihin uudistuvalla johtamisella – koulutushanke hoitotyön johtajille, opintokokonaisuus (37 op),
- Innovative Nurse (IN) -Sairaanhoitajakoulutus väljästi asuttujen alueiden tarpeisiin
- Hyvinvointijohtamisen täydennyskoulutus

- Asiakas- ja palveluohjauksen erikoistumiskoulutus (30 op) tunnistettuun sosiaali- ja terveysalan osaamistarpeeseen vastaamiseksi -hanke
- Lasten- ja perhepalvelujen sosiaalityön opintosuunnan perustaminen sosiaalitieteiden maisteriohjelmaan
- Lähihoitajien kotihoidon ja -kuntoutuksen osaamisen kehittäminen diplomikoulutuksella.
- Monialaisen ja asiakaslähtöisen kuntoutuksen palvelukokonaisuus (30op) -opinnot
- Aivoterveys erikoistumiskoulutuksen 30 op toteutus
- VARIANTTI - Maahanmuuttajataustaisten varhaiskasvattajien pätevyitysmiskoulutus 2019 – 2021, maahanmuuttajataustaisten 30 op pätevyitymisopinnot varhaiskasvatuksen opettajiksi
- ICT-SOTE alueiden osaamisvajeeseen vastaamien
- Digitalisuus SOTE-sektorilla - koulutusohjelma osaajapulaan. Koulutusta tarjotaan joustavasti myös alueen tarpeiden mukaan, suomi/englanti tai ruotsi/englanti.
- Sosiaalityön valtakunnallinen maisterikoulutus- ja opetusyhteistyö osaajapulaan vastaamiseksi.
- Hanke vastaa valtakunnalliseen sosiaalityöntekijäpulaan 1) Laajentamalla sosiaalityön koulutusta kolmessa yliopistossa yhteensä 75:lla aloituspaikalla
- Tarvelähtöiset moduulit ja osaamiskokonaisuudet yliopistojen ja ammattikorkeakoulun yhteistarjontana sosiaali- ja terveysalalla

6.4 Ammatillisen koulutuksen hankkeet

Ammatillisen koulutuksen reformin tukiohjelmaan on varattu noin 60 miljoona euroa vuosille 2017-2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee yhdessä Opetushallituksen kanssa ammatillisen koulutuksen järjestäjiä toiminnan uudistamisessa. Tavoitteena on uudistaa ammatillisen koulutuksen toimintakulttuuria pysyvästi.

Tukiohjelman toimet ja kehittämishankkeet muodostavat ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteita tukevan kokonaisuuden. Tukiohjelmalla tuetaan ammatillisen koulutuksen uudistamista vastaamaan uuden lainsäädännön tavoitteita, työelämän ja kansalaisten muuttuvia osaamistarpeita sekä elinikäisen oppimisen tarpeita. Suurin muutos on ajattelutavan kääntyminen järjestelmäkesisyydestä osaamisperusteisuuteen ja kysyntälähtöisyyteen. Opiskelija ja työelämä ovat entistä vahvemmin palveluiden lähtökohtana.

Tukiohjelman hankkeissa kehitetyt materiaalit, työvälineet ja toimintamallit ovat kaikkien koulutuksen järjestäjien käytettävissä.

Kehittämistoiminnan ytimen muodostaa Parasta kehittämistä -kokonaisuus, joka koostuu neljästä laajasta verkostohankkeesta:

- Parasta osaamista -hanke opetus- ja ohjaushenkilöstön työ- ja toimintatapojen uudistamisen tukemiseen ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämiseen
- Parasta palvelua -hanke yhdenmukaisen, laadukkaan oppisopimus- tai koulutussopimus toiminnan/palveluprosessin kehittämiseen
- Parasta digiohjausta -hankkeessa digitaalisten palveluiden kehittämisellä tuetaan työpaikkaohjaajien ja opetushenkilöstön yhteistyötä
- Parasta digitukea -hankkeessa laaditaan yhteentoimivuuden kuvaukset ja määrittelyt, jotka kytketään oppisopimuskoulutuksen ja koulutussopimuksen toimintaprosesseihin ja sopimusmalleihin.

Parasta-hankkeiden lisäksi on muita mm. henkilökohtaistamista, oppimisympäristöjen monipuolistamista, avoimia oppimateriaaleja ja johtamista kehittäviä hankkeita.

LÄHDELUETTELO

Julkaisut

- Honkatukia J, Kohl J, Lehtomaa J. 2018. Uutta, vanhaa ja sinivalikoista – Suomi 2040. Technology 327. VTT. Saatavana <https://www.vtt.fi/inf/pdf/technology/2018/T327.pdf>
- Hökkä M & Lehto J. 2018. Palliatiivisen hoitotyön ja lääketieteen koulutuksen moniammatillinen kehittäminen (EduPal). Palliatiivinen hoito 7:7-9.
- Kangasniemi M, Hipp K, Häggman-Laitila A, Kallio H, Karki S, Kinnunen P, Pietilä A-M, Saarnio R, Viinamäki L, Voutilainen A, Waldénym A. 2018. Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 39/2018. Saatavana <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-545-7>
- Karttunen, Päivi; Vallimies-Patomäki, Marjukka. Kättilökoulutukselle uusi suunta: Selvitys rakennevaihtoehtoista. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:11. Saatavana <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-359-0>
- Landgrén Saana, Pesonen Tiia. Vastavalmistuneiden urapolut 2017. Vuosina 2015 – 2016 valmistuneiden Talentian jäsenten sijoittuminen työelämään. Talentia 2017. Saatavana: https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2017/03/vastavalmistuneiden_urapolut.pdf
- Maier C, Aiken L, Busse R. 2017. Nurses in advanced roles in primary care: policy levers for implementation. OECD Health Working Paper No. 98. OECD Publishing, Paris. Saatavana: <https://doi.org/10.1787/a8756593-en>
- Opetushallitus 2019. Osaaminen 2035. Osaamisen ennakkointifoorumin ensimmäisiä ennakkointituloksia. Raportit ja selvitykset 2019:3. Saatavana https://www.oph.fi/download/196130_osaaminen_2035.pdf
- Sairaanhoitajaliitto 2016. Sairaanhoitajien uudet työnkuvat – laatua tulevaisuuden sote-palveluihin. Saatavana <https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2016/04/Laajavastuinen-sairaanhoitaja-muuttaa-sote-palveluita.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Selvitys rajatun lääkkeenmääräämisen toteutumisesta ja kehittämis ehdotukset, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:49. Saatavana <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3691-1>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Johtamisella vaikuttavuutta ja vetovoimaa hoitotyöhön. Toimin-taohjelma 2009-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:18. Saatavana <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2919-7>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Kliinisen hoitotyön erikoisosaaminen. Kehittämisehdotus tukemaan työelämän muutosta. Terveystenhuollon ammattihenkilöiden neuvottelukunta. Hoitotyön jaosto. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:61. Saatavana <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3843-4>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Digitalisaatio terveyden ja hyvinvoinnin tukena. Sosiaali- ja terveysministeriön digitalisaatiolinjaukset 2025. Saatavana <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3782-6>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestäminen. Työryhmän suositus osaamis- ja laatu kriteereistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:44. Saatavana <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3896-0>
- Sulosaari V, Elomaa-Krapu M, Hopia H, Koivunen K, Leinonen R, Liikanen E, Lumme R, Pentti-nen U, Törmänen O, Walta L, Heikkilä J. 2019. Ydinkompetenssit klinisen asiantuntijan (YAMK) koulutuksessa. (Julkaisematon käsikirjoitus.)
- Suomen ympäristöopisto SYKLI. Ympäristöosaava ammattilainen: Sosiaali- ja terveysala ja ympäristö (opiskeluaineisto). Osoitteessa: www.ymparistoosaava.fi/sosiaali-ja-terveysala/index.php?k=22503. Viitattu 5.11.2019.

Tietopalvelut

Opetushallinnon tietopalvelu Vipunen

<https://vipunen.fi/fi-fi>

VIRTA. Korkeakoulujen valtakunnallisen tietovarannon VIRTA-opintotietopalvelu

Hankkeet

Hyvinvoinnin tekoäly ja robotiikka -ohjelma Hyteairo

<https://stm.fi/hyteairo>

Osaavan työvoiman varmistaminen sosiaali- ja terveydenhuollon murroksessa

<https://www.stncope.fi/>

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa (LAPE)

<https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

Muutosjohdon akatemia

<https://liiketoimintaosaamisenvalmennus.fi>

Liite 1. Asettamispäätös

Asettamispäätös

OKM/46/040/2017

04.07.2017

Jakelussa mainituille

Viite

Asia

Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen kehittäminen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän uudistuksen tarpeisiin: Osaamisella soteen -hankkeen ja ohjausryhmän asettaminen 2017-2019

Sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän uudistus on etenemässä toimeenpanovaiheeseen. Sote-uudistuksen onnistuminen edellyttää myös henkilöstön osaamisen kehittämistä, sillä muuttuviin palveluihin ja toimintatapoihin liittyy uusia osaamistarpeita. Maakunnissa ja alueilla on käynnistetty useita osaamiseen keskittyviä hankkeita, mutta valtakunnallista kokonaisnäkemyistä kaivataan. Uudet osaamistarpeet tulee kartoittaa, jotta riittävä osaaminen pystytään koulutuksella varmistamaan sekä muutostilanteessa että sen jälkeen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat yhteistyössä tunnistanee erityisiksi haasteiksi järjestämis- ja tuottamisvastuisiin, palveluohjaukseen sekä kustannusvaikuttavuuteen liittyvät osaamistarpeet. Korkeakoululaitoksen ja tutkintorakenteen kehittäminen on opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulla. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen kehittäminen edellyttää yhteistä näkymää sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän uudistuksen aiheuttamista osaamistarpeista, esimerkiksi sote-uudistuksen edellyttämistä ammasteista, uusista tehtäväkuvista ja integraation edellyttämästä osaamisesta. Koulutuksen ja sosiaali- ja terveysjärjestelmän asiantuntijoiden, tutkijoiden ja kehittäjien asiantuntemuksen yhteen saattaminen vaatii valtakunnallista koordinaatiota, jota oppilaitokset ja korkeakoulut ovat toivoneet.

Toimeksianto

Asetettavan hankkeen ja sen ohjausryhmän tehtävänä on luoda tiekartta sote-uudistuksen vaikutuksista osaamisen uudistamiseen.

- 1) Hankkeessa tunnistetaan keskeiset osaamisen uudistamisen tarpeet sosiaali- ja terveyshuollon palvelujärjestelmää tukevassa koulutuksessa. Ensisijaista on tunnistaa täydennyskoulutustarpeet vuoden 2017 loppuun mennessä ja niihin liittyvät mahdolliset lisärahoitusehdotukset. Tutkintoon johtavan koulutuksen muutostarpeet kartoitetaan 2018 loppuun mennessä.
 - Hankkeessa kartoitetaan ja kootaan tieto uudistuksen tuottamista keskeisistä osaamisen muutostarpeista. Ministeriöillä on ollut 8.6.2017 asti käynnissä valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan (VN TEAS) –haku, jossa on haettu selvityksen tekijä osaamistarpeiden muutoksien kuvaamiseksi.

- Lisäksi tehdään tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa esitys siitä, miten koulutus- ja tutkimusjärjestelmä voi vastata näihin muutostarpeisiin.
 - Miten koulutusjärjestelmän tuottamaa osaamista voidaan hyödyntää nykyistä paremmin?
 - Miten korkeakoulujen tulisi jatkossa organisoida työelämä- ja kehittämissyhteistyönsä sote-sektorilla maakuntien kanssa?
 - Millä tavoin korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnalla voidaan tukea uudistuvan sote-järjestelmän tarpeita?
- 2) Hanke lisää valtakunnallista koordinaatiota koulutuksen kehittämisessä ja vauhdittaa sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan ja koulutusjärjestelmän välistä vuoropuhelua ja asiantuntijoiden yhteistyötä.
- 3) Ohjausryhmä ohjaa hankkeen tueksi tehtävien tutkimusten ja selvitysten etenemistä.

Ohjausryhmä kokoaa työn tueksi asiantuntijaverkoston ja kuulee keskeisiä sidosryhmiä. Osana hanketta järjestetään osallistavaa työskentelyä keskeisille sidosryhmille.

Toimikausi

Hanke käynnistyy 1.8.2017 ja asetetaan eduskunnan vaalikauden loppuun asti. Hankkeen ohjausryhmän johdolla tehdään ensimmäinen väliraportti vuoden 2017 loppuun mennessä. Hankkeen loppuraportti valmistuu tukemaan sote-uudistuksen toimeenpanoa, ennen hankkeen määräajan päättymistä.

Ohjausryhmä

Ohjausryhmän puheenjohtajaksi ministeriö kutsuu teidät kansliapäällikkö Anita Lehikoinen. Ohjausryhmän varapuheenjohtajaksi nimitetään osastopäällikkö, ylijohtaja Kirsi Varhila, sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Ohjausryhmän jäseniä ovat:

ylijohtaja Mika Tammilehto, ammatillisen koulutuksen osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö (varajäsen opetusneuvos Anne Mårtensson)

tiedeasiantuntija, ryhmän päällikkö Erja Heikkinen, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö (varajäsen opetusneuvos, ryhmän päällikkö Birgitta Vuorinen)

budjettineuvos Annika Klimenko, valtiovarainministeriö

johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus (varajäsen johtaja Anni Miettunen)

yksikön päällikkö, opetusneuvos Kati Lounema Opetushallitus (varajäsen yksikön päällikkö, opetusneuvos Kari Nyssölä)

rehtori Mervi Vidgrén, Arene ry/Savonia-ammattikorkeakoulu (varajäsen rehtori Riitta Konkola, Metropolia Ammattikorkeakoulu)

rehtori Jouni Koski, Arene ry/Laurea-ammattikorkeakoulu (varajäsen rehtori Tapio Kujala, Diakonia-ammattikorkeakoulu)

toimitusjohtaja Petri Lempinen, AMKE ry (varajäsen asiantuntija Satu Ågren, AMKE ry)

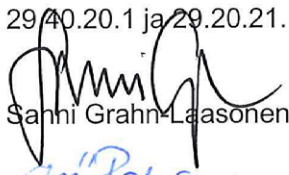
professori emerita Kaija Holli, Suomen yliopistot UNIFI ry

dekaani, professori Hannu Nieminen, Suomen yliopistot UNIFI ry/Helsingin yliopisto.

Ohjausryhmän sihteeriksi kutsutaan opetusneuvos Johanna Moisio opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Moisio toimii puheenjohtajana asiantuntijatyöryhmässä, joka tukee ohjausryhmän työtä sekä valmistelee ja toimeenpanee ohjausryhmän laatimaa tiekarttaa. Hankkeen asiantuntijaryhmään nimitetään tässä yhteydessä opetusneuvos Anne Mårtensson, ylitarkastaja Sanna Hirsivaara ja ylitarkastaja Riina Vuorento opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä neuvotteleva virkamies Marjukka Vallimies-Patomäki, ylilääkäri Teppo Heikkilä ja sosiaalineuvos Juha Luomala sosiaali- ja terveysministeriöstä. Ministeriö täydentää asiantuntijatyöryhmää hankkeen käynnistyttyä.

Hankkeen toiminta rahoitetaan momenteilta 29.10.20.1 ja 29.20.21.

Opetusministeri

Sanni Grahn-Laasonen

Neuvotteleva virkamies

Iiris Patosalmi

Jakelu Ohjausryhmän ja asiantuntijaryhmän jäsenet

Tiedoksi Erityisavustajat
OKM:n osastot
Sosiaali- ja terveysministeriö
Valtiovarainministeriö
Opetushallitus

- Lisäksi tehdään tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa esitys siitä, miten koulutus- ja tutkimusjärjestelmä voi vastata näihin muutostarpeisiin.
 - Miten koulutusjärjestelmän tuottamaa osaamista voidaan hyödyntää nykyistä paremmin?
 - Miten korkeakoulujen tulisi jatkossa organisoida työelämä- ja kehittämissyhteistyönsä sote-sektorilla maakuntien kanssa?
 - Millä tavoin korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnalla voidaan tukea uudistuvan sote-järjestelmän tarpeita?
- 2) Hanke lisää valtakunnallista koordinaatiota koulutuksen kehittämisessä ja vauhdittaa sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan ja koulutusjärjestelmän välistä vuoropuhelua ja asiantuntijoiden yhteistyötä.
- 3) Ohjausryhmä ohjaa hankkeen tueksi tehtävien tutkimusten ja selvitysten etenemistä.

Ohjausryhmä kokoaa työn tueksi asiantuntijaverkoston ja kuulee keskeisiä sidosryhmiä. Osana hanketta järjestetään osallistavaa työskentelyä keskeisille sidosryhmille.

Toimikausi

Hanke käynnistyy 1.8.2017 ja asetetaan eduskunnan vaalikauden loppuun asti. Hankkeen ohjausryhmän johdolla tehdään ensimmäinen väliraportti vuoden 2017 loppuun mennessä. Hankkeen loppuraportti valmistuu tukemaan sote-uudistuksen toimeenpanoa, ennen hankkeen määräajan päättymistä.

Ohjausryhmä

Ohjausryhmän puheenjohtajaksi ministeriö kutsuu teidät kansliapäällikkö Anita Lehikoinen. Ohjausryhmän varapuheenjohtajaksi nimitetään osastopäällikkö, ylijohtaja Kirsi Varhila, sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Ohjausryhmän jäseniä ovat:
ylijohtaja Mika Tammilehto, ammatillisen koulutuksen osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö (varajäsen opetusneuvos Anne Mårtensson)

tiedeasiantuntijainneuvos, ryhmän päällikkö Erja Heikkinen, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö (varajäsen opetusneuvos, ryhmän päällikkö Birgitta Vuorinen)

budjettineuvos Annika Klimenko, valtiovarainministeriö

johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus (varajäsen johtaja Anni Miettunen)

yksikön päällikkö, opetusneuvos Kati Lounema Opetushallitus (varajäsen yksikön päällikkö, opetusneuvos Kari Nyssölä)

rehtori Mervi Vidgrén, Arene ry/Savonia-ammattikorkeakoulu (varajäsen rehtori Riitta Konkola, Metropolia Ammattikorkeakoulu)

rehtori Jouni Koski, Arene ry/Laurea-ammattikorkeakoulu (varajäsen rehtori Tapio Kujala, Diakonia-ammattikorkeakoulu)

toimitusjohtaja Petri Lempinen, AMKE ry (varajäsen asiantuntija Satu Ågren, AMKE ry)

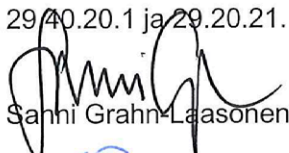
professori emerita Kaija Holli, Suomen yliopistot UNIFI ry

dekaani, professori Hannu Nieminen, Suomen yliopistot UNIFI ry/Helsingin yliopisto.

Ohjausryhmän sihteeriksi kutsutaan opetusneuvos Johanna Moisio opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Moisio toimii puheenjohtajana asiantuntijatyöryhmässä, joka tukee ohjausryhmän työtä sekä valmistelee ja toimeenpanee ohjausryhmän laatimaa tiekarttaa. Hankkeen asiantuntijaryhmään nimitetään tässä yhteydessä opetusneuvos Anne Mårtensson, ylitarkastaja Sanna Hirsivaara ja ylitarkastaja Riina Vuorento opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä neuvotteleva virkamies Marjukka Vallimies-Patomäki, ylilääkäri Teppo Heikkilä ja sosiaalineuvos Juha Luomala sosiaali- ja terveysministeriöstä. Ministeriö täydentää asiantuntijatyöryhmää hankkeen käynnistyttyä.

Hankkeen toiminta rahoitetaan momenteilta 29.10.20.1 ja 29.20.21.

Opetusministeri

Sanni Grahn-Laasonen

Neuvotteleva virkamies

Iiris Patosalmi

Jakelu Ohjausryhmän ja asiantuntijaryhmän jäsenet

Tiedoksi Erityisavustajat
OKM:n osastot
Sosiaali- ja terveysministeriö
Valtiovarainministeriö
Opetushallitus

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN 978-952-263-650-8(PDF)

ISSN 1799-0351 (PDF)